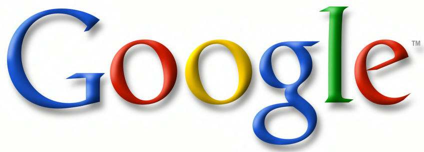
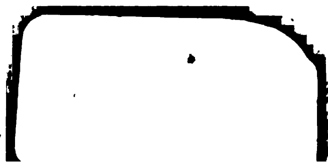

Juhani Aho

RAUTATIE

Kuvilla varustanut

Eero Järnefelt.

PORVOOSSA 1892.
WERNER SÖDERSTRÖM
KUSTANTAJA.

-ction ([illegible])

RAUTATIE.

RAUTATIE

KIRJOITTI

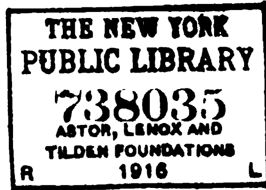
JUHANI AHO.

—• KUVILLA VARUSTANUT •—

EERO JÄRNEFELT.

PORVOOSSA 1892.
WERNER SÖDERSTRÖM
KUSTANTAJA.

HELSINGISSÄ,
WEILIN & GÖÖS'IN OSAKEYHTIÖN KIRJAPAINOSSA.
1892.

I.

Pakkanen paukkaa nurkissa, räiskää pitkin aidan selkiä ja seuloo huurua puihin ja pensaisin. Aurinko kultaa kirkon ja tapulin ristejä, paistaa hauskasti härmäiseen koivikkoon ja valaisee joka savupatsaan, joita kiemuroitellen kumpuilee piipuista ja lakeistorvista läheltä ja kaukaa. Tie ei ihan juuri kuolemataankaan huuda reen jalaksen alla, vaikka surullisesti ja toivottomasti se valittelee.

Kuusen latvassa kyyhöttää harakka, kaula lyhyenä ja paksuna, pää höyhenien sisässä. Se on jo päivän valetessa männiköstä yöpuultaan pellon takaa liikkeelle lähtenyt, lentänyt riihen peräitse ja navetan yli ja istuutunut pappilan puutarhaan, jossa aivan yksinään seisoo kuusi koivujen keskessä.

Ei ole harakka vielä aamiaista saanut, ei aukea kyökin ovi eikä näy ajavata pappilan pihalla. Eilen hyvä piika nakkeli tähteitä harakalle ja eilen kun yksi hevosensa kanssa kartanolta lähti, niin toinen tuli. . . .

Joku tuolta sakastin perästä nytkin ajaa — tuleekohan se? .. Ei tule pihaan, jäälle kääntyy, pappilan alatse ajaa, vitkalleen kituuttaa jäätä pitkin, hevonen huurussa ja miehen parta. . . Harakan mieli käy surulliseksi, sillä on nälkä ja vilu . . . ei nyt siallekaan naura, vanhalle ystävälle, joka tuolla pahnansa ovella tongiskelee . . eilen tuolle vielä saattoi nauraa, nyt ei viitsi.

Harakka vaipuu yhä syvemmälle höyheniensä sisään, ei huoli kiinnittää huomiotaan mihinkään . . eikä ajatella mitään.

Eikä harakka huomaa, että niemen takaa jäätä myöten lähestyy hevoismies, kohoaa termästä pihaan, seisottaa hevosensa kyökin eteen, nykäsee ohjaksia, ajaa vielä vähäsen ja kääntää koivua kohti, joka kasvaa toisella puolen pihaa portin pielessä.

— Ptuu! — ptuu! —

Nyt vasta harakka hänet huomaa, kikahtaa, keikahuttaa purstoaan, hänen sydämmensä hypähtää ilosta ja hän laskeutuu alas puutarhan aidan seipääsen.

Mies sitoo hevosensa koivuun, asettaa loimen selkään, kaataa kauroja vasuun, panee sen eteen ja korjaa kerta vielä lointa. . .

— Eikö tuo nyt ehkä pysyne?

Kun harakka huomaa, että mies poistuu kyökkiin päin, kopistelee jalkojaan ja aikoo astua sisään, muuttautuu hän portin pielessä kasvavan koivun latvaan ja katselee pää kallellaan oksien lomasta alas. Ja kun ei miestä enää näy, laskeutuu hän alimmalle oksalle ja nyt sitä jo naurattaa . . olisi siellä jo ottamista, kun vaan uskaltaisi. Harakka hyppää maahan, hevonen luimistaa korviaan ja harakkata yhä imelämmin naurattaa.

Rovasti seisoo kammarinsa ikkunassa ja puhaltelee pitkiä savuja piipustaan lasia vasten. Hän on katsellut ja odottanut,

tokko harakka uskaltaisi siepata jotakin. Ja odottaessaan hän hymyilee eikä polta silloin. . .

— Rovasti olisi niin hyvä ja ottaisi kahvia, sanoo piian ääni selän takana.

— Ähäh — ähäh! jopahan sai siepatuksi . . mitähän lie saanut . . !

— Rovasti olisi niin hyvä ja ottaisi kahvia, sanoo piian ääni selän takana.

— Panehan sinne pöydälle. — Kes — kes! nyt se taas, nyt se taas — eläppäs, eipä tamma annakkaan! .. eikö se ole Korventaustan Matin tamma?

— Sen kai se lie, kosk' on itse Matti kyökissä . . kuuluisi olevan asiata rovastille —

— Käske sen tulla tänne . . mitähän sill' on asiaa?

— En kysynyt.

— Taitaa olla jyväin maksussa, kosk' on säkkejä reessä . . sano, että tulee ulko-oven kautta.

Rovasti istuutuu keinutuoliinsa, panee piippunsa lattialle pöydän jalkaa vasten pystyyn ja rupeaa juomaan kahviansa. Mutta aina hän vähä väliin ojentautuu ta'apäin, jotta näkisi harakan ja Matin hevosen.

— Eipä se nyt uskallakaan enää . . .

Tamma on takajalallaan potkaissut ja harakka on lentänyt aitan katolle. Siellä se nyt surkumielin alas maahan katselee.

Matti jo kolistelee porstuassa.

— Hyvää päivää, herra rovasti!

— Päivää — mitäs Matille kuuluu?

— Ei tuota mitään erinäistä, mitä vaan rovastille . . on tuo vähän kuivakka ilma.

— Kaksikymmentä raatia on pakkasta. — Matti istuu, onhan siinä puuta.

— Onpa tuota saanut istuakin. — Vai on kaksikymmentä raatia pakkasta? —

— Eilen oli kolmekymmentä.

— Vai oli eilen kolmekymmentä.

— Kotoapäinkö se Matti ajelee?

— Kotoapäinpä sitä — olisin minä arentijyväin maksussa, jos rovastin kävisi laatuun ruveta ottamaan. Ei ole ennen tullut

tuoduksi, mutta eilen sanoi Liisa: „mene nyt huomenna arentijyvät viemään . . rovasti saattaa luulla, ett'et ehkä maksakaan —“

— Ennättääpähän nuo vielä —

— Kun olisi vastaanottomiestä, ajaisi suoraan makasiinin eteen, — niin sitten saisi riisua tamman syömään?

— On kai siellä pirttikammarissa pehtori. — Matti tulee sitten tänne tupakalle . .

Kun Matti oli mennyt, keinutti rovasti taas tuolinsa niin, että näki ikkunasta pihalle.

Sika oli yhyttänyt reen ja repi parhaallaan reikää säkin kylkeen. Loimi oli pudonnut maahan hevosen selästä . . sen oli yhyttänyt toinen sika ja kieritteli sitä lumessa. Harakka hyppeli milloin minkin ympärillä ja ponnisteli kumpaakin vuorotellen selästä. Tamma helisteli tiukujaan ja luimisteli.

— Hö-öss! — Siat! — ärjäsi Matti jo rappusilla, tempasi kartanolta luudan varren ja juoksi hätään. Sai lyödyksi selkään sitä, joka säkkiä repi. Se vinkasi pahasti, hyppäsi syrjään ja survasi toista kylkeen. Vähän matkaa ne siitä yhdessä juoksivat, jäivät sitten kuuntelemaan, päät toisissaan kiinni. Mutta harakka lensi kiiruusti toiselle puolen pihamaata. Rovastista oli tämä niin hupaista, että täytyihän hänen sitä ihan ääneensä nauraa.

Matti juoksi pirttiin, tuli sieltä pehtorin kanssa ja ajoi hevosensa makasiinin eteen. Siat aikoivat tulla perästä, mutta kun Matti taas ärjäsi äkäisesti, eivät uskaltaneet. Vaan harakka liiteli kuusesta alas reen sijalle ja alkoi aamiaisensa.

— On se äijä vielä aika vankka, vaikk' on pieni, tuumaili rovasti itsekseen, kun näki Matin kantavan suurta säkkiä reestä makasiiniin. — Minä en jaksaisi, vaikka olen nuorempi mies . . .

Rovasti alkoi keinua lyhyeen keinutuolissaan ja puhallella savuja ylös kattoa kohti. . . .

— Ei sillä vaan ole yhtään lasta . . . (Rovastilla niitä oli jo seitsemän).

Savuympyrät vaelsivat puolikatossa, isonivat, kohosivat ylemmäksi, koskivat kattoon, kilpistyivät takaisin, hajosivat ja erisivät useiksi pieniksi ympyröiksi . . .

— . . ei ole lapsia, vaikk' on ollut naimisissa enemmän aikaa kuin moni muu . . . kuinka kauvan lie ollutkaan. Mikähän siinäkin lie, että muutamilla on, muutamilla ei?

Niin olikin, ett'ei Matilla lapsia ollut. Vaimo hänellä oli, Liisa, mutt'ei muuta joukkoa mitään. Kahden ne asuivat Korventaustan pienessä mökissä pappilan metsäsaralla. Vanhoja ne olivat molemmat, olivat jo olleet kauvan . . ja pieniä. Pieni oli hevonenkin, tammarupukka, vaikka riski, ja pieni oli Liisan lehmä. Muusta maailmasta ne eivät paljoa tienneet eikä muu maailma niistä. Muutamia kertoja vuodessa ne vaan ihmisten ilmoissa kävivät . . . kirkossa joulunpyhinä, kolmena pyhänä peräselleen, juhannuksena ja pitkänäperjantaina ripillä. Tammikuun lopulla toi Matti sitten tavallisesti arentijyvät rovastille ja vaihtoi ruustinnalta kehruuksia Liisalle. Sillä välin elelivät sydänmaassaan. Matti kaatoi keväällä pienoisen kasken, poltti sen seuraavana kesänä ja kylvi, muokkasi peltotilkkunsa ja pani toisenpuolen rukiiksi, toisen potatiksi. Sitten hän heinäaikana keräili yhdessä Liisan kanssa ahoilta ja purojen varsilta heinät hevoselle ja lehmälle. Syksyn tullen ja talvikaudet pyydyskeli Matti lintuja ja jäniksiä; pyssyä ei Matti ollut ikipäivinä kädessään käyttänyt. Liisa auttoi Mattia kesillä ulkotöissä, ruokki talvella lehmän, porsaan ja kissan ja kehräsi sitten mikkelistä lähtien helluntaihin saakka ruustinnalle villoja ja liinoja. —

— Vielä se on riski mies tuo Matti, sanoi pehtori, kun tuli Matin kanssa makasiinistä ja Matti heitti melkein tyhjän säkkinsä rekeen.

Matista oli aina mieleen, kun häntä riskiksi mieheksi sanottiin. Mutta aina hän kuitenkin siihen virkkoi:

— Mitäpä tuota minun riskiydestäni, vanhan miehen . . . ei pidä pilkata vanhaa miestä . . . riskimpihän toki pehtori on itse.

— En toki ole . . mitä se Matti nyt sanoo . . vai ei Matti ole riski, kun kantaa selässään puolen tynnörin säkin?

— Eihän siinä toki ollut kuin vähän päälle kymmenen kapan.

— Onpa sitä maar siinäkin.

— Mitäs minä nyt enää, mutta toista se oli silloin nuorra miessä ollessa — . . . Ja Matti kertoi kiiluvin silmin saman kertomuksensa, jonka joka kerta ennenkin jyväin maksussa käydessään oli kertonut. Se kertomus oli semmoinen, että kun hän vielä renkinä ollessaan tässä samassa pappilassa oli kerran ollut riihtä puimassa ja kun säkkiä kannettiin riihestä aittaan, niin ei muuan renki — laiska vetelys, mikä lie ollut, vaikka oli iso — ruvennut osastaan kantamaan . . sanoi vaan, ett'ei hän jaksa. — „Eikö noita ehkä saatane ilman sinuakin“, oli Matti sanonut, vääntänyt säkin kummallekin olkapäälleen ja sanonut vielä sille rengille, että „jos haluttaa — hyppää itse säkkien päälle, niin pääset riikyydillä pihaan . .“ — Silloinpa oli pehtori tuonut rovastivainajalta (tämä nykyinen oli jo kolmas sillä sijalla Matin muistin aikaan) . . tuonut ryypyn.

— Vaan mitäpä nyt enää jaksaisin vanha mies . . . ei minusta enää ryypyn tienaajaksikaan.

— Ja eikö se Liisa siitä pitäen Mattiin mielistynyt? sanoi pehtori, joka ei ollut yskää ymmärtävinään.

— Mitähän lie tehnyt. — Soh, tamma —

Matti käänsi hevosensa takapihalle päin. Pehtori hyppäsi kannoille.

— Siitä pitäenpähän se oli, kun Liisa ajatteli Matista, että tuo se nyt on se minun . . kyllä minä tiedän!

Pehtori puheli siksi näin, kun tiesi, että se puhe oli Matista mieleen. Vaikka pehtori muuten oli ylpeänlainen mies, niin välistä hän laski leikkiä.

— Kyllä se oli, totta puhuen, siitä pitäen, kun se Liisa mielistyi minuun, vaikka ei se sitä ole kuulevinaankaan, kun sille sitä sanoo. — „Elä tok', huono rahjushan olet ollut kaiken ikäsi!“ vaan sanoo, vaikka ei se niin ajattele.

— Eikös se ole itse Liisa sitä Matille tunnustanut siitä pitäen ruvenneensa tykkäämään? . .

— Mistä se pehtori kaikki tietää?

— Niin ovat ihmiset kertoneet.

— Eikõhän pehtori omasta päästään —?

— En minä — niin kuului Liisa itse sanoneen —

— Liisa itsekö? — ei se sitä sanomaan mene, vaikka kyllä minä sen siltä tiedän, että niin se oli — luuli ennen rahjusmieheksi, mutta silloinpas näki. — Maasta se pienikin ponnistaa.

Matti oli ajanut hevosensa kujan eteen.

— Liisakin oli ennen riski tyttö.

— Noo! — (Matti repäsi rinnuksen rivakasti auki) liekö tuo nyt niinkään . . semmoinen tavallinen terve ihminen —

Matti sitoi hevosensa reen sepiin kiinni ja katseli viekkaalla silmällä pehtoriin. . .

— Entäs pehtori — mitenkäs se on sen asian kanssa? . . kertoipa se Liisa vähän joulunpyhinä merkinneensä, että —

— Että mitä?

— Että kyökkipiika ja pehtori — ja yhä viekkaammin katseli Matti pehtoria . . .

— Minäkö? — Ei! . . akkain puheita! — Pankaahan toki vähän enemmän jauhoja appeesen —

— Kyllä tämä riittää.

Pehtori päätti hämmästyttää Mattia uutisella. Sentähdenhän hän oikeastaan oli ruvennutkin puheisin . . .

— Ei taida Matti tietää, että minä tulen kohta tatsuunamieheksi rautatielle . .

— Niin miksikä mieheksi?

— Tatsuunamieheksi.

— Mikä mies se on se —?

— Se on semmoinen mies, joka näyttää rautatielle tietä, että osaa kulkea, kun tulee tatsuunaan . . päivällä lakua ja yöllä lyhtyä, valkeata, jos saa ajaa sivuitse, mutta punaista, jos pitää seisottaa. — Se on hyvä virka . . .

Matista se oli aivan kumma virka. Ei hän sitä kuitenkaan pehtorille sanonut.

— No, minkätähden se pehtuori lähtee pois tästä talosta? sanoi Matti siihen sijaan.

— Rovasti on sukua Lapinlahden inspehtorille ja minä tulen Lapinlahden kirkonkylään.

— Ei taideta tarvita täällä omassa kirkonkylässä semmoista tien näyttäjää —? sanoi Matti.

— Mitäs sitä täällä, kun siellä on rautatie —

— *Rautako* tie?

— Se, joka kulkee Oulusta Kuopioon . . . ja pääsee sitä myöten ulkomaillekin, vaikka Helsinkiin, jos tahtoo.

— Sitä tietäkö?

— Niin, niin, ei muuta kuin istut vaunuun vaan —

— Niin pääsetkö vaikka Helsinkiin?

— Yhtä kyytiä —!

— Eikö pidä syöttääkkään välillä?

— Ei tarvitse . . rautatien hevoset syövät juostessaan . . tietääkö, Matti, mitä ne rautatien hevoset syövät?

— En minä häntä —

— Ne syövät halkoja —

— Elkää toki pehtori vanhaa miestä . . vai juostessaan halkoja? . . en usko kuitenkaan.

— Halkoja ne syövät, vakuutti pehtori. Mutta Matti katkasi aina kaikki puheet, kun huomasi, että häntä narrattiin . . ei hän ollut enää pehtoria kuulevinaankaan, puri huulensa yhteen ja työnsi valmiin appeen hamuilevan tammansa eteen.

Pehtorista ei enää maksanut vaivaa ruveta selittelemään; hän heitti avain-nipun olalleen ja lähti vihellellen pirttiin päin.

— Luuli saavansa narratuksi — petyit, mies parka.

Matti peitti huolellisesti hevosensa loimella ja nahkasilla ja lähti rovastin puheille.

— Nyt ne mitattiin jyvät . . kaksitoista kappaa . . sen verran sitä pienestä mökistä, — sanoi Matti, kun oli tullut sisään ja istuutunut oven suuhun sille arkulle, jossa kirkonkirjoja kinkerille kuletettiin.

— Matti istuu peremmäksi — onhan täällä tuolejakin —

— Kyllä minä tässäkin.

— Täss' olisi piippu ja tupakkaa on tuolla. — Rovasti toi Matille piipun ja neuvoi tupakka-astian kakluunin reunalta.

Matti pisti piippuun, raapasi tulta ja sammutti tikun hyppysissään . . sitten kantoi hän sen varovasti uuniin. — Vähän aikaa istuivat Matti ja rovasti mitään puhumatta. Rovasti keinutti keinutuoliaan ja Matti puhaltaa tuhutteli pieniä savuja pitkän piipun varren päästä.

— Tervennäkös se on saanut Matti olla? kysyi sitten rovasti.

— Tervennähän tuota on saanut Luojan avulla olla . . vanhuushan se kuitenkin vaan väliin tahtoo . . .

— Eihän Mattia toki vielä vanhuus . . riski mies, kun kantaa vielä selässään puolen tynnörin säkin.

— Mistä se rovasti on sen kuullut?

— Näinhän minä sen omilla silmilläni, kun kantoi selässään, niinkuin ei mitään —

— Niinkuin ei mitään? — Heh! — heh! — heh! — vai näki rovasti sen —?

— Minä vaikka olen nuorempi mies, en jaksaisi liikauttaakaan.

— Kyllä rovasti toki jaksaisi — jaksoinhan sitä minäkin ennen nuorra miessä olessani. — Ja Matti kertoi rovastille, että hän kun tässä samassa pappilassa entisen rovastin aikana renkinä ollessaan kerran oli ollut riihtä puimassa, ja kun säkkiä piti riihestä makasiiniin kannettaman, niin ei muudan renki — laiska vetelys mikä lienee ollut, vaikka oli iso — ruvennutkaan osastaan kantamaan . . ei sanonut jaksavansa. Mutta silloinväänsi Matti kaksi säkkiä selkäänsä ja sanoi vielä sille rengille, että „jos tahdot, hyppää itse vielä säkkien päälle, niin pääset riikyydillä pihaan.“ — Pehtori oli silloin mennyt rovastin puheille . . ja vähän päästä oli tullut ja sanonut, että rovasti oli käskenyt ryypytellä Mattia siitä hyvästä. . .

Matti katasti rovastiin kulmainsa alta. Rovasti kalisteli avaimiaan taskussaan, nousi seisoalleen, kulki pari kertaa lattian yli, veti käden ja avaimet taskustaan ja meni lahvinsa luo. Avasi sen . . niinkuin oli joka kerta ennenkin Matin käydessä ja kertoessa avannut . . otti pullon ja pikarin ja käski Matin tulla ottamaan ryyppy. Matti esteli niinkuin aina ennenkin oli estellyt . . . sanoi, että jos menee päähän vanhan miehen . . . mutta otti sitten kuitenkin ryypyn, niinkuin oli aina ennenkin ottanut. Rovasti pisti taas pullon ja pikarin piiloon, lukitsi lahvin, pisti avaimet taskuunsa ja istuutui keinumaan.

Puheltiin minkä mitäkin, pidettiin vähän väliäkin ja tupakoitiin.

Tuli siihen sitten rovastin ruustinnakin Mattia kättelemään ja haastattelemaan . . .

Kysyi ruustinna, mitä Matille kuuluu ja mitenkä Liisa jaksaa. — Eihän Matille mitään erinäistä . . ja hyvinhän Liisakin jaksaa — mikäpä sillä jaksaessa, kun oli leipää ja lämmintä. . .

— Pitäisi toki Matin tuoda Liisaa useammin kirkkoon . . . kun ei Matti käytä Liisaa kirkossa kuin moniaan kerran talvessa, sanoi ruustinna.

— Ei se toki ole milloinkaan yhteen kertaan jäänyt . . saisihan se käydä pari kolmekin kertaa, jos tahtoisi.

— Eikö se tahdo?

— Ei tuo hyvin tahdokaan, kun sai lasit, että näkee kirjaa itsekin katsella.

— Vieläkö Matti näkee ilman lasia?

— Minäkö? — Ei, hyvä ruustinna, en minä ole pitkään aikaan nähnyt . . lautaksi lyöpi, en näe mitään, vaikka kuinka koettaisin . . .

— Matin pitäisi ostaa silmälasit.

— Silmälasitko? — Ei . . olen minä koetellut, vaan ei ole ollut käypiä . .

Matti ei uskaltanut katsoa rovastiin. Rovasti keinui ja puhalteli savuja kattoon. Katasti vilkasemalla Mattiin . . hän tiesi, että Matti oli huonolukuinen, hyvin huonolukuinen.

— Kukapa niitä elukoita ruokkisi, jos Liisa joka pyhä kävisi kirkossa, sanoi Matti.

— Matin pitäisi ottaa piika Liisalle avuksi . . onhan Matti varakas mies. . .

— Mikä varakas mies minä? . . ei toki, hyvä ruustinna — kunhan leivässä pysyy —

— Jolla toki kuuluu olevan rahoja velkanakin . .

— Ne on niitä ihmisten puheita . . hyvä, kunhan leivässä pysyy.

— Niin, vaan pitäisi sitä Matin kuitenkin käyttää Liisaa rautatietä katsomassa. Tokko lie Matti vielä itsekään käynyt . .?

— En o'o käynyt . . onko se missä kaukana?

— Ei se ole kaukana täältä. Me kun lähdimme aamiaisilta niin oltiin puolen päivän aikana rautatiellä . . huru långt ä' de' nu heller, pappa, ti' järnvägen?

— Tietäähän Matti Lapinlahden kirkon? sanoi rovasti.

— Kyllähän minä sen tiedän, vaikk'en ole käynyt.

— Rautatie kulkee aivan lähitse Lapinlahden kirkon.

— Vai sieltä se kulkee?

-- Kun lähtee aamusilla ajamaan, niin on iltasilla Helsingissä.

— Vai niin sukkelaan.. viipyyköhän kauvan, jos menee ulkomaille? . . kuuluuhan sillä sinnekin pääsevän.

— Se on sitä myöten, minne menee. . . Ranskanmaalle ennättää viidessä päivässä, jos tiukkaan ajaa.

— Entäpäs Ameriikkaan?

— Sinne ei pääse rautatiellä, kun on meri välissä. Matti katsoisi . . tässä kartalla näkyy, että on tämmöinen aava meri välillä, Atlantin meri . .

— Niinpähän näkyy.

— Mutta sukkelaan se menee ja siinä on toista kulkea kuin meidän kärryillä kolistellen.

— Mahtaapa olla.

— Ei tärise . . ja menee semmoista vauhtia, että silmissä vilisee.

— Ruunuko sen on laittanut?

— Ruunu.

— Ruunuhan se semmoisia — tottahan sen pitää mennä hyvää kyytiä, kun ruunu panee oriinsa eteen. — Vaan sitä minä tässä vähän kuitenkin, että onkohan se totta, kun puhuvat, että ne rautatien hevoset syövät halkoja . . ei mahda olla, taisi vaan pehtori minua narrataakseen . .?

Rovasti ja ruustinna, vaikka itse viisasta väkeä, eivät milloinkaan kuitenkaan nauraneet, jos joku heidän mielestään sattui tyhmemmästikin puhumaan . . . Ja mistäpä Matti sen niin tiesikään ja taisikaan tietää? Ja kun ruustinna oikein ajatteli, niin olihan hänellekin alussa tullut hevoset mieleen, kun oli kuullut

rautatiestä puhuttavan? — oli hän myöskin ajatellut: rautatietottahan se on tie, joka on raudasta, niinkuin maantie maasta ja mullasta. . .

Rovasti oli jo ylioppilaana ollessaan nähnyt Helsingin rautatien eikä hän enää muistanut, mimmoiseksi hän lie sen ensiksi ajatellut. Hänen suunsa meni vähän nauruun, mutta sitten rupesi hän hiljaisesti ja maltillisesti selittämään. . .

— Se, näetsen, on sillä tavalla, ett'ei siinä hevosia tarvita . . vaunut kulkevat höyryn voimalla . . onhan Matti nähnyt vaunuja?

— Tokihan minä toki olen vaunuja nähnyt!

— Ei ne ole samanlaisia vaunuja kuin meillä on . . ne pitää olla erilaisia, jotka höyryn voimalla kulkevat.

— Kai ne pitää olla erilaisia.

— Ne on kuin huoneita ikään . .

— Vai niinkuin huoneita . . ei nyt kiitetä!

— Ja niitä panee höyry liikkeelle niinkuin höyryvenheitä . . onhan Matti nähnyt „Suomelan"?

— Näinhän minä tuon mennä kesänä tuossa salmella sätkättävän.

— Niin no, sen panee höyry liikkeelle vettä myöten ja lokomotiivin eli veturin, joka vaunuja vetää, sen panee kanssa höyry liikkeelle. Siipien sijasta pitää vaan olla pyörät, kun se kulkee maalla.

— Niinpä kai — eihän se miten siipiensä varassa mahtaisi maata myöten kulkea. —

Kyllä Matti nyt ymmärsi sen täydelleen, minkälainen se oli . . . semmoinen, joka oli kuin höyryvenhe ja nostettuna pyörien päälle.

. . Mutta kyllä se oli kuitenkin vähän kumma laitos! . . vaan tottapahan rovasti tiesi, kun oli itse nähnyt.

— Ymmärtäähän Matti sen nyt?

— Kyllä minä nyt, kyllä minä nyt! . . .

Ja rovasti sanoi, että „kunhan se ei vaan yli voimainsa menisi rimpuilemaan . ." — Ja reistailemaan, sanoi Matti.

— Niin, semmoinen se on, sanoi ruustinna. — Matti ottaisi kahvia . . . ja leipää kanssa. Kyllä Matin pitää käydä sitä katsomassa ja ottaa Liisa mukaan.

Matti joi kahvia eikä vastannut mitään.

— Eikö tuota pitäne uskoa katsomattakin . . mitäpä tuota enää vanha mies kaikista lystistä . . tiedänhän minä, minkälainen se on, kun rovasti on selittänyt.

— Ei sitä osaa kukaan oikein toiselle selittää, sanoi ruustinna, omin silmin se nähdä pitää . . kyllä sitä täytyy käydä katsomassa!

— Suur' kiitosta! — Jokohan pitänee käydä —?

— Kyllä . . ihan varmaan, ja ottaa Liisa mukaan.

— Mahtaa kai sen mieli ruveta sinne tekemään, kun kuulee.

Ruustinna lähti askareilleen, mutta rovasti ja Matti vielä juttelivat minkä mistäkin. Siitä juttelivat, kuinka paljon se ihmisjärki ajattelee ja laittelee ja mihinkä se vielä menneekin.

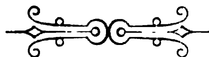
Ja rovasti sanoi, että „kunhan se ei vaan yli voimainsa menisi rimpuilemaan . .“

— Ja reistailemaan, sanoi Matti.

— Kyllähän se on hyvä, että ihminen järkeänsä käyttää, joka sille on luomisessa annettu . . jos se ei vaan siitä ylpeilemään rupeaisi ja unohtaisi kaiken antajaa —, sanoi rovasti ja lisäsi että „Jumalan töitähän ne on rautahöyryt ja rautatietkin ja vaikka ne ihmetöitä ovatkin, niin ei ne ole ihmisten, mutta Jumalan —“

— Eipähän ne kenenkä muunkaan liene, myönsi Matti.

Ja kovin häntä ajatelutti se kumma laitos, joka oli kuin höyry ja pyöräin päälle nostettu . . . Vaan rovastia haukotutti eikä tahtonut puhe oikein sujua enää . . ja niin Matti heitti hyvästinsä ja lähti.

II.

Matti oli aikalailla hajamielinen, kun hevostaan valjasti, istui rekeen eikä muistanut panna suitsia hevosensa suuhun, ennenkun oli pihan yli ajannut ja vasta kyökin edessä erehdyksensä näki . . Ei tammakaan ollut kiireissään, kun käveli pihan yli ja käveli vielä termässäkin jäälle laskeutuessaan.

Mutta siitä hävyttömyydestä Matti jo tuskastui.

— Soh, tamma! — mitä sinä siinä! — nä-nä-nä! —

Vaan tamma odotti parempaa manausta . . ei ollut kuulevinaankaan, laahasi vaan jalkojaan kuin vesitynnöriä vetäessään.

— Ka-ka-ka! . . etkö sinä sen! — Matti riuhtasi ohjaksia, ensin oikeaa, sitten vasenta ja siitä tamma tiesi, että nyt sillä jo oli tosi mielessä. Ennenkun oikein irtautui juoksemaan, huiskautti häntäänsä . . kaksi kertaa . . sillä se nyt oli kerran hänen tapansa semmoinen. Sitten loikkasi juoksuun, kun rekikin alamäessä takaapäin kiirehti.

Aidan selällä istui harakka. Se hyppäsi siitä seipään nenään ja päästi imelän naurun . . „No kylläpä sillä nyt on lysti . . tyhjän naurajalla“, mutisi Matti ja riuhtoi tammaansa parempaan juoksuun . . „etkö sinä ymmärrä, kun sinulle harakatkin nauraa —!“

Tamma raksutteli juosta jäätä pitkin, tie kitisi reen jalaksen alla, resla ritisi ja Matti könötti istua keskellä reslaa turkin kaulus pystyssä. Lyhyt päivä jo tehdä tuhersi hämärätä . . Matti ajoi viittatietä ja ajatteli . . .

Sitä Matti ajatteli, mitä rovastin ja ruustinnan kanssa oli puhunut . . Vai oli se Lapinlahden kirkolla rautatie? Eipä olisi uskonut, joka ei olisi omin korvin kuullut . . ja kummapa se oli, kun ei siitä ennen ollut kuullut . . vasta kai se oli sinne tullut. . . Eiköhän sitä höyrylle enää vettä riitä, kun jo maalle kapuaa? . . Kyllä se mahtoi kumman näköinen olla — kummahan tuo oli jo ennestäänkin vettä pitkin sätkättäessään . . olisikohan häntä käydä katsomassa — liekōhän muut käyneet kuin rovasti ja ruustinna? . . .

Tamma raksutteli juosta jäätä pitkin.

Viitatie teki niemen nenässä polvekkeen ja vei sitten yhtä suoraan soikeata järveä pitkin Talvilahden pohjukkaan, Huttulantalon rantaan. Kuta likemmä maata tultiin, sitä verkemmästi tamma nytkytteli. Matti ei ollut kiirehtinyt pitkään aikaan ja tamma luuli jo saavansa käydä . . vielä takasillaan juoksua pani,

vaikka etuiset jo kävelemään heitti . . . jo takasetkin käveli ja lautanen kohoili kuin helpoituksesta huoaten.

— Ka-ka-ka! — Tamman täytyi taas alkaa etuisilla juoksua . . takaset vielä käveli. Mutta kun Matti kiskasi ohjaksia, ensin oikeaa sitten vasenta, niin täytyi takaistenkin yhtyä yhteen juoksuun.

Matilla oli aina tapana juottaa hevostaan Talvilahden pohjukassa Huttulan-talon vesiavannosta. Ja vanhalta muistilta poikkesi sinne tamma nytkin.

— Ka-ka-ka! — Matti ei olisi nyt muistanutkaan, mutta tamma vei väkisin.

— No, menehän sitten! sanoi Matti ja antoi tammalle vallan.

Avannolla oli Huttulan-talosta vesimies sammiota täyttämässä.

— Mistäs se Matti ajelee? kysyi vesimies.

— Kirkolta päin . . pappilasta viimeksi, vastasi Matti ja kohosi tieroja kopistelemaan tammansa jaloista.

— Kuuluuko sitä mitä?

— Eipä tuota erinäistä. — Onkos isäntä kotona?

— Ei o'o kotona . . lähti tän' aamuna Lapinlahdelle.

— Taisi mennä rautatietä katsomaan?

— On kai se jo sen ennenkin nähnyt . . eikö lie mennyt tavaran hakuun.

— Hyvinkōhän käyvät isännän kaupat?

— Hyvinkö nuo käynee, en tiedä . . lihovanhan tuo ainakin itse näkyy.

— Onkos Wille käynyt rautatietä katsomassa?

— Niin minäkö? . . olinhan minä tuota jo omin käsin tekemässäkin.

— Elä, elä.

— No ihan toki . . puolitoista vuotta, ja kohta lähden uudelleen.

— No minkälaista työtä se oli?

— Olipahan kuin ojan kaivua.

Vaan sitä ei Matti uskonut. Puri huulensa yhteen eikä puhunut mitään. Kyllähän hänkin jotain tiesi . . ett'ei sitä nyt niin vaan narrina pidetty. Tiesihän hänkin nyt sen verran rautateistä ja semmoisista, ett'ei niiden tekeminen kuitenkaan ojan kaivua ollut. Willelöyhkä, saattoi se ehkä osata ojaa kaivaa, mutta rautatietä tekemään . . ei suinkaan siihen kyennyt, jos ei ollut seppä.

— Onkos se Matti käynyt rautatietä katsomassa?

— Mitähän lie tehnyt.

— Miltäs näytti?

— Miltähän lie näyttänyt . . itsepähän parhaiten tiennet.

Wille oli jo ammentanut sammionsa vettä täyteen ja ojensi kapan Matille. Matti nosti vettä avannosta ja antoi tammalleen juoda.

— On se riski mies tuo Matti, kun yhdellä kädellä nostaa täyden vesikapan, sanoi Wille.

Matti ei puhunut siihen mitään, mutta tunsi kuitenkin leppyvänsä.

— Onkos Matti milloinkaan ajanut rautatiellä? kysyi taas Wille.

— O'otkos sinä?

— Jo toki tavallakin . . se menee niin kiivaasti, ett'ei paras ori rinnalla pitäisi, jos kilpaan kävisi . . .

— Pitäisi, jos laukalla laskisi . .

— Saattaisipa alkumatkasta pitää, jos laukalla laskisi, myönnytteli Wille.

Matti nosti tammalleen toisen kapallisen vettä, tällä kertaa vasemmalla kädellään.

— Pappilan pehtori se kanssa lähtee rautatielle kevätpuoleen, sanoi Wille.

— Sitä tuntui hokevan . . lähteneekö eli ei?

— Me lähdemme yhdessä . . pehtori pääsee tatsuunamieheksi, mutta minä lähden muuhun työhön.

— Mihinkä työhön se Wille?

— Tienkorjuutyöhön . . Tästä kevätpuoleen lähdetään . . olen nyt ollut Huttulan-talossa loisina ja tehnyt minkä mitäkin, mutta kohta kun maat sulaa, niin lähden rautatietä korjaamaan. Eihän se korjaamatta kestä ajaa.

— Kestänqehän tuo rauta?

— Sehän se vasta ei kestäkään . . . kiskot lähtee yhä irti, niin pitää olla aina korjaamamiehiä. — Tulkaa pois Matti tekin sinne työhön!

— Kyll' en minä ruunun työhön rupea.

— Vaan kun ruunu maksaa hyvän palkan?

— Paljonko siellä maksetaan?

— Kaksi markkaa päivältä.

— Niinkuin parhaana hein'-aikana?

— Niin toki tavallakin . . tulee pois vaan Matti ruunun työhön.

— Enpä häntä.

— Ei se ole sen kummempaa kuin muukaan työ . . . kyllä sitä osaa tehdä.

— Kyllä kai sitä tehdä osaisi yksi niinkuin toinenkin . . vaan enpä hänestä huoli.

— Ei taitaisi akka päästää?

— Akkako? . . vähät minä akasta!

— Eikös se ole vähän tiukka akka?

— Kyllä minä akkani tiedän . . . tuossa on kappasi, heh —! vastasi Matti, vähän närkästyneenä Willen luuloista, istuutui rekeensä ja alkoi ajaa hyvästiä sanomatta. Huttulan-talon vesimies nosti kapan sammioonsa ja lähti nousemaan vesitien termästä ylös.

Matti ajaa natuutteli viittatietä Talvilahden pohjaan, kohosi nuottikodan kohdalla maalle ja tuli vähän matkaa metsätietä kulettuaan maantielle, joka kiersi järven ympäri ja yhtyi täällä oikotiehen.

— Kyllä siellä käytävä olisi — ajatteli Matti eikä muuta paljon ajatella osannutkaan kuin sitä, mitä oli kuullut. Rautatie . . . vaikka eihän siitä oikein tahtonut selvää saada, minkälainen se oli, vaikka kuinka olisi ajatellut ja arvellut . . . Ja kuitenkaan ei Matti saattanut olla sitä ajattelematta, mutta ajatellessaan oli hän taas ihan omiin ajatuksiinsa sekaantua. Se oli milloin minkin näköinen. Välistä oli siitä selvän saamaisillaan, mutta sitten se muuttui. Se oli ensinkin semmoinen, että oli kuin olisi ollut tuossa silmien edessä nelipyöräiset vaunut, joissa oli isot pyörät ja pienet pyörät, ja ne tahtoivat aina näyttää samanlaisilta kuin ne rovastivainajan vanhat vaunut. Ja niiden edessä näytti olevan kaksi hevosta, kuomin alla sitten rovasti ruustinnansa kanssa ja vastapäätä niitä nuori herra ja ryökkynät; kuskipukilla istui kuski, kädet ojona, ja kuskin vieressä Matti, pienenä poikana, joka vähän pelkäsi ja piteli käsillään kiinni. — Välistä ei taas ollut hevosia eikä vaunuja eikä mitään, ennenkun rupesi silmissä kuvattelemaan „Suomela“, niinkuin se olisi kulkenut maantietä pitkin pyöräin päällä, isojen ja pienien, lippu kokassa seipään nenään sidottuna, ja perässä seista töröttämässä kapteeni. Lotjia tuli jälessä nuoran mukana kaksi . . kolme . . ja myötämäessä ne töytäsivät toisiinsa kiinni eivätkä miehet tahtoneet saada niitä irti toisistaan. Ja rytinää ja räiskettä siinä oli niinkuin koko kirkkoväen ajaessa.

Matista se tahtoi tuntua unen näöltä kaikki tämä. Vaikka kyllä kai se niin kuitenkin oli, kosk' oli kerran rovastikin sen semmoiseksi nähnyt ja puhunut. Ja tottapahan ne sen niin olivat laittaneet, ne sen tekijät, että hyvästi passasi eikä myötämäessä ja mäen alla häirinkiä tullut. Vaan mitenkä? . . sitä Matti ei

osannut itselleen selittää . . . ja mitäpä tuota tarvitsikaan? . . Eikä enää pitkään aikaan huolinut Matti ajatella koko asiaa, nykäsi tammansa juoksuun ja kaivoi kukkarosta verekset piipunperät poskeensa. . . .

Vaan silloin tamma juostessaan haukkasi lunta tiepuolesta ja Matti tuli ajatelleeksi, että onkohan sillä jano, vaikka sai Huttulan-talon avannolla juoda. Ja ajatus ryöstihe taas Matin tietämättä kulkemaan avannosta sammioon, sammiosta Willeen ja Willestä — rautatiehen . . . Se mies se oli *ajanutkin* rautatietä . . liekōhän montakin kertaa? Kun ei tullut tarkemmin perustelluksi, mitenkä se kulkee ja mitenkä sillä ajetaan ja minkälainen se on . . onko isot pyörät ja pienet pyörät niinkuin vaunuissa, vai ovatko yhtä suuret vai mitenkä? . . Kovasti se vaan meni, kun ei parhaat juoksijat rinnalla pysyneet! . . Mitenhän lie kuitenkaan sen asian? eiköhän ollut liikaa kehumista, ettei paras juoksija? . . .

Kyllä oli, koira vieköön, liikaa kehumista! Jos oikein pistokkaalla pitkin sivuja voitelisi riski mies kappireessä hyvää juoksijata ja jos tie olisi yhtä sileä kuin rautatie eikä vieruja mitään ja hyvä keli, niin, kyllä, koira vieköön, jälelle jäisi raskas rumilas, vaikka kuinka sätkättäisi ja sutkittaisi . . . jäisihän, perhana ollen, jälelle, että livahtaisi! . .

— Tamma hoi! tokko sinä tiedät, kuka sinulla ajaa. . . häh? häh? . . kuka sinulla . . häh? . . ja Matti kohosi polvilleen reessä, löi ohjasperillä tammaa selkään, löi ja huuti joka lyönnillä: „häh!“

Tätä tämmöistä ei ollut tammalle tapahtunut vielä milloinkaan ja siksi se laski laukkaa, minkä kerkesi, mutta Matti ei helpoittanut.

— Häh! häh! . . hih! . . tulkoonpas ruunu kilpaan rautateineen, tulkoonpas ruunu rautateineen . . hih! . hih! . hih! . . — Ja Matti kohotti ohjakset korkealle ilmaan, hihkui ja ajatteli, että „jos olisi kello vielä aisassa . . jos olisi kello vielä aisassa!“

Ja tamma työnti laukkaa, ylä- ja alamäet yhtä kyytiä . . ja yhä sakeammin syyti lunta Matin silmille . . ja suuhunkin sitä tuli, mutta Matti ajatteli, että „ann' tulla vaan!"

Vielä Marjomäen termässäkin Valkeiskylälle päästessä tamma laukkaa laski, vaikka Matti jo oli istuutunut.

— Herra isä, kun päälle ajaa —!

— Herra isä, kun päälle ajaa — ! huusi naisihmisen ääni hevosen edestä ja samassa suhahti reki jonkun sivuitse, joka oli tiepuoleen hypännyt . . .

— Kuka se siinä ei käy tieltä pois?

— Ota, hyvä mies, rekeesi!

— Mikä sitä vastamäessä!

— Kyllä minä vastamäen kävelen . . kunhan tuolla myötämäen puolellakaan.

Matti seisautti hevosensa. Oli tullut jo vähän hämärä.

— Kah, Matlienako se . . en tässä hämärissä . . käykäähän tänne rekeen, onhan täällä sijaa . . Matti oli tuntenut tietä kulkevan hieroja-Lienaksi.

— Minähän sitä — kyllähän minä . . täällä kannoillakin . . tämän matkan, läähätti Liena Matin niskaan.

— Ottakaahan nyytty rekeenne. . Kun pitää vanhan ihmisen kävellä talvipakkasessa . . eivätkä antaneet hevostakaan . . . Isäntä itse ajuun lähtee . . juomaretkille . . vaan mitenkäpähän olisi päässyt, jos en minä olisi sydänaloja sulatellut. Vaan se on vissi tosi, ett'en minä toista kertaa . . vaikka siihen paikkaan pakahtukoon . . niin en lähde minä toista kertaa pehmittelemään. .

— Mistä se Matliena tulee?

— Huttulan tallissahan sitä ei löydy hierojalle hevosta muka . . olisi pitänyt pyhään odottaa muka, että pääsisi kirkkomiesten kyydissä omalle kylälle. Vaan kun oman ontermannin emäntä jo mennä lauvantaina laittoi sanat, että tulla vaan. . .

— Vai ei annettu hevosta?

— Ei annettu enkä minä häntä hyvin kärttänytkään . . . kun eivät itsestään arvanne, niin ajattelin minä, että —

— Ajuunko kuului isäntä itse lähteneen?

— Ihan toki käsistä lähti . . sivut olivat vielä aivan nykimättä, niin ei muuta kuin rekeen eikä kysykkään . .

— Rautatiellekö se lähti?

— Lähtipä tuo minne tahansa tuommoinen itramaha.

— Rautatielle se kuului menneen tavaroita hakemaan. — Onko Matliena käynyt rautatietä katsomassa?

— Enhän minä . . mitenkäpä sitä vanha joka paikkaan . .

— Kyllä siellä pitäisi Matlienan käydä.

— Pitäisi kai, pitäisi kai . . . kun mennä pyhänäkin ajoi kirkon sivutse kolmen talon väkeä meidän kylältä sinne rautatietä katsomaan. Lapinlahden kirkollahan sen kuuluu näkevän . . ei kuulu tarvitsevan etemmä mennä.

— Sieltähän sen näkee.

— On kai Matti nähnyt sen?

— Niin nähnytkö? liehän tuota jo jotain nähnyt . .

— Uutten uhkainko meni Mattikin katsomaan vai oliko muuta asiaa?

— Muutakin lie ollut asiaa.

— Liekö totta, kun puhuvat, että ne siellä talvellakin ajavat pyörien päällä?

Vai niin! . . niin, niinhän ne mahtaa . . niinhän ne . . minä en o'o talvella käynyt . . mikä sinne talvella?

— Sitä minäkin olen ajatellut, että kun Luoja antaisi kesän, niin kävisi häntä katsomassa ja olisi Lapinlahden kirkossa yhdellä tiellä . . on minulla veljenpoikakin Lapinlahdella.

Maantie kulki Valkeiskylän läpi. Ontermannin kuistin suussa laskeutui Matliena kannoilta, otti nyytyn reestä ja laittoi Liisalle terveisiä.

Matti ajaa kitkutteli eteenpäin . . vähän maantietä vielä . . kääntyi sitten Mähölän läpi pihan kulkemaan ja ajoi siitä pellon poikki Pitkälän saunan perään . . Jo kylpivät Pitkälässä, vastan läiske kuului ja löylyä höyrysi pakkaseen. — Saunan perästä oli jyrkkä termä alas Naulalammin jäälle. Tahtoi tamman kengättömiä takajalkoja vähän kaljamassa termässä livettää, mutta pääsihän tuosta, kun tasaisesti laskeutui . . . ja tasaisesti tamma laskeutui. —

Jo oli tullut vähitellen pimeä. Taivas jo tähdessä tuikki, ja kumman kirkkaasti ne nyt tuikkivatkin tänä iltana . . Ja

vähä väliä irtaantui aina joku alaspäin liukumaan pitkin taivaan kantta. — Lammilta kohosi tie niitylle ja siitä se pistäytyi pilkkopimeään metsään. Kierrellen kaarrellen kulki se sitten taas aukeitakin paikkoja, milloin ahon laitaa, milloin harjun selkää, milloin niittyjä myöten ladolta ladolle. Pakkanen kiihtyi, tinki huurtamaan hevosen kupeet ja miehen kulmat. Välistä rasahti kuusen kylkeen, välistä napsahutti ladon nurkkaan. . . Matti könötti reslan perässä turkin kaulus pystyssä. Tamma sai valtoineen kulkea tuttua tietä, mutta Matti tarkasteli itse yhä tähdettyvää taivaan kantta. Iltatähdestä lähti silmänsä harhailemaan, siirtyi siitä tuttuun otavaan, kävi pohjantähteen, tarkasteli seuliaista ja Väinämöisen viikatetta. Mutta joka kerta kuin joku tähti irtautui alaspäin liukumaan, sanoi Matti: „yhyh!", ja silloin hän nykäsi ohjasperistä tammaa juoksuun . . mutta ei sen enemmän manannut, jos tamma yhä käveli . . sillä Matti ei nyt joutanut oikein hevosestaan huolta pitämään. . . .

Sitä oli Matin mielestä niin paljon kummallista tässä maailmassa, jota ei oikein tahtonut ymmärtää . . . ymmärtäneekö tuota kukaan oikein, vaikka luulevat olevansa viisaita, rovastit ja ruustinnat? . . Eihän tuota ennen aikaan tämmöisiä kuulunut — tähän aikaan sitä ei muuta kuin puhuttiin oudoista asioista, toinen toistaan kummemmista. Kunhan eivät maailman lopun edellä viisastuisi liian paljon . . . niin oli sanonut entinenkin rovasti, että maailman lopun edellä viisastuvat ihmiset, piru niitä neuvoo ja näyttää niille temppelin harjalta kaiken maailman prameuden. Mutta silloin . . „yhyh"! . . . silloin leimahtaa pitkäisen tuli idästä . . „yhyh!" . . ja leimahtaa hamaan . . „yhyh!" . . länteen . .

Matti näki unta.

Kovinpa ne nyt tähdet tiheään sieltä taivaalta . . . eihän nuo ennen niin! — Kovin Matti maailman loppua pelkäsi eikä hän muuta pelännytkään . . mutta maailman loppu tulee niinkuin varas yöllä . . vaan ei se nyt vielä tule, kun on varuillaan ja sitä ajattelee; silloin se tulee, kun ei sitä ollenkaan muistakaan . . pitäisi ajatella ihmisen aina, pitää Herra mielessään ja häntä rukoilla ja avuksensa huutaa. . . .

Tamma lähti juoksemaan alas harjulta, josta tie laskeutui alavaan korpeen. Se oli niin synkkää ja tuuheata kuusikkoa, ett'ei taivasta näkynyt. Sieltä täältä rihvain välitse joku tähtönen tuikahti. Sinä talvena oli iso lumitalvi ja puut ja pensaat melkein kuin tork-

kuivat, latvat painuksissa lumen paljouden alla. Matti ajoi melkein kuin katoksen alla. . . Ja haukotuttamaan rupesi tuossa vähitellen korven äänetön hiljaisuus ja reen jalaksen yksitoikkoinen ritinä. Raskaalta alkoivat tuntua silmän luomet . . . hevonen ja matkan teko haihtuivat mielestä pois ja koko maailma haihtui . . kaikki ihmeet ja taivaalta tipahtelevat tähdet.

Pää oli vaipunut reen laitaa vasten ja Matti nukkui.

Matti näki unta.

Oli olevinaan pieni poikanen, semmoinen kuin oli ennen kipunapoikana ollessaan ollut pappilassa entisen rovastivainajan aikana. Pappilan iso portti oli auki ja Matti seisoi portin vahtina. Pehtori oli käskenyt hänen siinä seisomaan ja antanut käteen kaksi lakua, punasen ja valkean, ja sanonut, että „kun näet rovastin vaunujen sakastin peräitse ajavan, niin näytä silloin punaista lakua . . . jos siat ovat ryytimaassa, mutta jos saat ne sieltä ajetuksi, niin näytä valkeata, että rovasti saa ajaa yhtä kyytiä pihaan . . . .“ Niin oli pehtori sanonut ja vakuuttanut moneen kertaan ja mennyt itse nurkan ta'a piiloon . . sieltä oli sitten pilkistellyt. — Matti seisoi ja katseli lakuja ja antoi tuulen niitä heilutella. Mutta yht'äkkiä kuuli hän kirkon kellojen soivan, vaikka oli keskellä viikkoa eikä pyhä, ja kun katasti sakastin perään, niin sieltä täyttä laukkaa ajaa rovastin vaunut. Vaan kuistin suussa ne seisahtuvat ja kuski huiskuttaa kättään ja huutaa, että „tullako vai ei? . .“ Mutta silloin ei Matti muistakaan, joko on siat ajanut ryytimaasta ja hänelle tulee hätä ja pelko pehtoria ja hän rupeaa huiskuttamaan kumpaakin lakua, ensin punaista ja sitten valkeaa ja sitten kumpaakin. Hevoset ryöstäytyvät kuistin suusta kohti laukkaamaan eikä kuski saa niitä hillityksi . . vaan kun ovat vähän matkan päässä portista, niin toinen puoli portista menee kiinni ja vaunut kolahtavat porttiin ja kuski lentää nokalleen maahan. Vaan silloin hyökkää pehtori

nurkan takaa ja sivaltaa Mattia korvalle ja kuski hyppää maasta ylös ja sivaltaa toiselle korvalle. . . .

Matin tamma on saanut valtoineen juosta ja kuta likemmä kotia se tuntee tulevansa, sitä kiivakammin se kulkee. Kun korpitie loppuu ja niitty aukeaa eteen, niin tamma panee ravia minkä jaksaa. Vaan pellon veräjällä ojentaa se häntänsä, hörhähtää pikaseen hirnuntaan ja oikasee täyttä laukkaa pihaan. . . Mutta mitäs ymmärtää tamma nurkkia väistää? . . paukahuttaa reslan laidan pirtin nurkkaan niin, että sälö lähtee kummastakin. Matin pää retkahtaa ensin yhteen reen laitaan, sitten toiseen, ja kun hän herää, tuntee hän, että häntä on kummallekin korvalle lyöty.

— Kuka se siinä punaista heiluttaa . .?

Tamma juoksi yhtä kyytiä pirtin eteen. Liisa seisoi pirtin ovella, päresoihtu kädessä, ja katseli kummastellen miehensä kotiin tuloa.

— Soh . . so soh! Matti harasi pimeätä silmillään, näki jonkun seisovan jollakulla ovella ja heiluttavan jotakin punaista päänsä päällä.

— Enhän minä mitenkä. . meinasinhan minä. . vaan kun minä. .

— Mitä sinä horiset?

— Kuka se siinä punaista heiluttaa . .? elä heiluta, akka, punaista, että pääsee tulemaan —!

— Häh? . . että pääsee tulemaan? Kuka ei pääse tulemaan?

— Eivät pääse rovastin vaunut.

Rovastin vaunut? . . Se torkkuu vielä . . Kuuletko sinä, sinä nukut ja annat tamman ajaa rekesi pirtin nurkkaan! —

— Eihän se ollut minun syyni . .

— Mikä ei ollut sinun syysi?

— Ei mikään . . itsestäänhän se portti . .

Liisa meni ja nykäsi Mattia käsipuolesta ja piti soihtua hänen silmiensä edessä.

— Ukko hoi! . . Yhäkö sinä horiset . . nukutko sinä vielä vai oletko sinä humalassa?

— En nuku . . mitä sinä?

— No nukuit kai äsken, kun ajoit rekesi pirtin nurkkaan . .

— Elä valehtele! . . eikö sitä nukkumattakin?

— Ja missä on hattusi?

— Päässähän se . . ja Matti kopasi päätään, mutta päässä se ei ollut.

— Tässähän tuo on reessä . . panehan päähäsi, ett'et edes palellu . . jos olisi tielle pudonnut . . . sitä on miestä, kun nukkuu rekeensä niin, ett'ei tiedä tästä maailmasta!

— Pidä sinä suusi kiinni, että minä olen nukkunut . . tiedänhän minä paremmin itse.

Nyt piti Liisan ihan väkisinkin nauraa tuolle . . . niinkuin se ei muka olisi nukkunut, koska tuskin vieläkään on oikein valveilla. . .

— Johan minä pellon alta kuulin kuorsuus, pilkkasi Liisa, niin sitkeästi sinä nukuit, että pellon alta kuului kuorsuus.

— Kuka lie kuorsannut . . . min' en o'o . .

— Herra Jumala . . kukas siellä, jos et sinä!

— Itse o'ot kuorsannut. . .

— Vai minä? . . jopa nyt, kun tulin navetasta lypsyltä juuri . . .

Mutta Matti oli saanut hevosensa riisutuksi ja lähti sitä talliin viemään.

Liisa jäi palava päre hampaissa rekeä penkomaan. . . .

Olipahan jäänyt jyviä säkin pohjaan . . eikö hän ollut jo lähteissään sille sanonut, ettei tarvitse panna täyttä puolta tynnöriä. Mutta sen piti vaan saada puoli tynnöriä . . ei sanonut ilkiävänsä vähempää selässään makasiiniin kantaa. Tietäähän sen, tahtoo muka voimiaan näyttää . . Eivätpähän olleet pappilassa apetta antaneet, kosk' oli omat silput kuluneet . . se oli se nykyinen pehtori semmoinen, mikä lie ollut . . Vitsapahan oli katkennut reslan laidasta, kun nurkkaan ajoi . . ja entäs loimi, jopahan taas oli sika . .! — Mitä? . . ja nyt näki Liisa jo semmoista että ei kiitetty, ja hän huusi siitä Matille talliin. . .

— Herra Jumala! . . . Matti hoi! kun on minun kehruukset vielä täällä reen pohjalla . . jotka olivat ruustinnalle vietävät! . Kuuletko sinä, sen kötys, minkätähden et ole antanutkaan niitä ruustinnalle?

Matti oli ruvennut apetta tekemään tammalleen ja tuli nyt noutamaan jauhopussia reestä.

— Minkätähden et ole antanutkaan minun kehruuksiani ruustinnalle?

— Olenpahan. . .

— Vai olet? — Tuoll' olivat heinien alla nykimättä . . et ole liikauttanutkaan . . siin' on, heh! — ja Liisa heitti vihaisesti nyytin takaisin rekeen.

— En muistanut.

— Et muistanut! Sanoinhan ma sen, ett'et muista — olisit ottanut minut mukaan, niin olisin muistanut . . siinä ne nyt ovat, ja mitähän ruustinna sanoo?

— Olsikohan niillä ollut kiire?

— Totta kai niillä kiire, kun minä ne kerran laitoin.

— Mikä lie tällä kertaa ollut, onhan tuota ennen muistanut . . olin minä ruustinnan puheilla, mutta miten lie siinä lähtiessä haihtunut mielestä . .

— Haihtunut mielestä! — Mitä sinä sillä jauhopussilla?

— Tamman appeesen . .

— Se kulkee vielä torkuksissa tuo mies . . johan siell' on apetta soimessa . . minä tein.

Matti meni takaisin talliin. Liisa otti kehruus-nyytin, nahkaset ja säkit reestä ja vei ne pirttiin.

Vähän ajan päästä tuli Matti tallista, tarkasteli rekeään ja näki, että oli muuan vitsas reslan laidasta katkennut . . . veti sen sitten aisoista tallin seinämälle ja keikahdutti siihen kumolleen . . Mutta ihan kuin vahingossa tuli hän sitä siihen asetellessaan ajatelleksi, että „ei kai se nyt siitä minnekkä pyöri . ." mutta sitten hän huomasi, että se oli ihan järjetön ajatus eikä ymmärtänyt, mitenkä se semmoinen oli hänen päähänsä tullut. Oli jo tupaan menemäisillään, kun raapasi korvallistaan ja meni sen nurkan juureen, johon oli rekensä ajanut . . Olipahan sälö siihen halennut. Matti repäsi sen kokonaan irti, pisti seinänrakoon . . ja sitten hän meni pirttiin.

Liisa oli siilehtimässä maitoa pyttyihin pöydän nurkalla. Kissa kierteli häntä ja naukasi aina väliin. Matti päästeli raskaammat vaatteet päältään ja painautui sitten penkille istumaan pää käsien varassa. Liisa vilkasi häneen silloin tällöin siilinsä ylitse ja ajatteli, että „mikähän sillä nyt on", mutta ei kuitenkaan sitä kysynyt . . Olisikohan juonut ja nyt olisi kohmelossa? . . vaan eihän sitä äsken suinkaan hengestä tuntenut. Tokko lie juonut . . missäpä tuo lie ennättänyt, kun tänä aamuna lähti? . . Kissa hiipi Matin luo ja hieroi hiljaa naukuen kylkiään Matin saappaisin. Mutta ei Matti ollut kissaa näkevinään . . „Jokin sillä on, kosk'ei hyväile kissaakaan," ajatteli Liisa . . .

— Käy saunaan, sanoi Liisa Matille, kun viimeistä kertaa laski maitoa siilin läpi pyttyyn.

Matti harasi tukkaansa ja alkoi riisuutua saunaan. Ei puhunut mitään eikä Liisakaan puhunut. Pistäytyi ovesta pihalle ja vähän ajan perästä meni Liisa jälestä.

Ensin kuitenkin kaatoi kissan kuppiin maitoa ja asetti sen pankon eteen lattialle; päreen hän kanssa sytytti uuden palamaan ja sovitti sen pihtiin pankon nurkkauksessa.

Eikä pirttiin jäänyt muita kuin kissa maitoansa lakkimaan ja päre pihdissään palamaan. . . Kissa lakki lämmintä maitoa, siististi ja äänettömästi, päre palaa ritisi verkalleen ja karsta kävi sitä mukaa yhä useammalle kierteelle kuta enemmän piteni. Mutta kun tuli oksan kohta, suhahti siitä liekki pienenä kielekkeenä ylös- ja alaspäin pihisemään . . . ja silloin kissan hännän pää salaperäisesti liikahti. Mutta kun se oli maitonsa lakkinut, kuppinsa nuollut ja kielensä liponut, lähti se liikkumaan ympäri tupaa. Kulki kuulumattomin askelin pankolta pöydän luo, hiipi siitä karsinaan, kiersi takaisin pankon juureen ja siristi viheriäisiä silmiään pärevalkeaa vastaan, naukaisten vähäsen. Meni taas pöydän päähän, hyppäsi penkille ja vainusi maitopyttyjä, mutta laskeutui taas takaisin lattialle. Pankon luona naukasi, surkeasti ja melkein kuin itseänsä säälien, ja hyppäsi pankolle. Siinä se ojenteli kaulaansa . . pitemmäksi, pitemmäksi . . kävi itse yhä matalammaksi ja kavahti uunille. — Päre suhahti taas pihdissään pihisemään, karsta ritisi ja pehmonen kehruu alkoi kuulua uunin päältä.

Saunassa eivät Matti ja Liisa paljon mitään puhuneet. Matti oli jo lauteilla, kun Liisa tuli. Liisa hautoi vastan ja ojensi sen Matille.

— Heh, tuoss' on vasta! sanoi hän.

— Tahdotko vielä? kysyi hän vähän ajan päästä ja löi löylyä.

— Lyö häntä vielä, sanoi Matti.

Liisa heitti herkeämättä vettä kiukaan kuumille kiville. . .

— Vieläkö?

Kun ei Matti mitään vastannut, niin Liisa löi vielä.

— Elä häntä . . huh! . . elä häntä . . huhhuh! . . enää! sanoi jo Matti ja valeli päätään.

— Vähäänpä se nyt . . , sanoi Liisa, mutta ajatteli itsekseen, että paljonpa sen nahka nyt sietikin.

Eivät Matti ja Liisa vielä iltasta syödessäänkään puheisin päässeet. Matti söi kokkelia, mutta unehutti usein lusikkansa kuppiin eikä muistanut uutta palaista suuhunsa purra, kun oli entisen nielaissut. Liisa häneltä aina silloin kysyi, että „minkätähden sinä et syö?“ — johon Matti pikaisesti vastasi, että „syönhän minä“, ja söi. Olisi Liisan tehnyt mieli härnätä Mattia siitä nukkumisesta, mutta sitten ajatteli hän, että „härnäämmä häntä huomenna“ . . eikä nyt härnännyt.

Syötyä oli Matin mieli vähän keveämpi . . . kovin raskas oli se ennen syöntiä ollutkin . . saunaan lähtiessä ja saunassakin vielä. Jo ajatteli hän mainita Liisalle jotain rautatiestäkin. Ei hän kuitenkaan mitään maininnut . . ehk'ei se sitä kuitenkaan uskoisi ja sanoisi unen näöksi eli miksikä muuksi tahansa . . ainahan se sanoja löytää.

Ruokaa pois pöydältä korjatessaan sanoi Liisa saaneensa jäniksen.

— Eipähän ole malttanut olla käymättä minun pyydyksilläni, ajatteli Matti, mutta ei sanonut muuta kuin kysyihän hetken päästä, mihin rautaan se oli käynyt. . .

Aidan nurkkaukseen oli käynyt, palon niityn-puolimaiseen aidan nurkkaukseen eikä metsän-puolimaiseen . . ei rautaan, mutta lankaan. . .

Vaan eihän Matti muistanut siellä nyt mitään lankaa olleenkaan . . . syksyllä sulan aikaan oli ollut, mutta poishan hän ne keyrin aikaan muisteli ottaneensa . .

— Etpähän ollut ottanut, kosk' oli jäniskin käynyt, sanoi Liisa ja kehasi vielä, että se oli hänen onnellaan sinne mennyt... eikä ollut muuta kuin yksi jälki . . ihan suoraan metsäsaarekkeesta niityn poikki . . eikä vanhaa polkua mitään.

Ei Matin enää tehnyt mieli mitään puhua, kun kuuli, että oli jänis ihan suoraan käynyt kesälliseen lankaan. Ei se hyvää merkinnyt semmoinen . . suurten sotien ja vainovuosien edellä sitä semmoista tapahtuu, että tähdet tippuu taivaalta ja jänikset juoksevat kesällisiin pyydyksiin . . oikeassa menossa ne ei juokse . . Ei sitä olisi kuitenkaan siitä langasta pitänyt irti päästää . . siinä olisi pitänyt antaa olla, tottahan olisi se sen siitä korjannut, joka oli sen siihen ajanutkin. . .

Sama kai se oli, joka höyryt laittoi maalle kulkemaan ja niillä ajoi . . toinen mies eikä se oikea, joka on maailmankin luonut. . .

— Mikä sinulla on Matti, kun et sinä nuku? murahti Liisa unisena ja veti peitettä puoleensa.

— Nukunhan minä, sanoi Matti.

— Etpähän nuku . . kun olet koko yön siinä ähkinyt ja sinne tänne heitelläinyt. . .

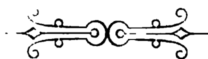
— Mikä lie, kun ei oikein nukuta . . tokko lienen oikein terve.

— Vieläpä sinulla mikä . . ei mikään. — Kummapa, jos ei nukuta, kun tullessaan koko matkan reessään makasi . .

— En minä koko matkaa . .

— On sitä puolessakin . . mutt' olehan nyt vaiti ja nuku pois . . . Liisaa nukutti kovin, hän veti taas peitteen korvilleen ja nukkui. . .

Matti mutisi, että „jos tietäisit, niin ei sinuakaan nukuttaisi". Mutta sitten hän kohta itsekin nukkui.

III.

Seuraavana aamuna ylös noustuaan oli Matti jo aivan rauhallisella mielellä ja päätti hän kertoa Liisalle siitä, mitä oli pappilassa kuullut. Mutta ei Liisa koko aamurupeamalla yhteen kohtaan seisottunut, kulki askareillaan kodassa ja navetassa. Matti paikkaili kenkiään ja ajatteli, että „kerrommahan aamiaista syödessä — ennättäähän se sen sittenkin kuulla.“ Mutta kun Matti oli alkamaisillaan, lähti Liisa taas liikkeelle ja Matti ei tahtonut kertoa, ennenkun Liisa oli yhteen kohtaan asettunut kuulemaan.

Matti lähti havukasalleen tallin ta'a ja taivutti aina päätään nurkan taitse katsoakseen, eikö Liisa jo olisi herennyt kävelemästä kodan ja pirtin väliä. Siellä se vaan käveli. . Eikä pirttikään vielä lämminnyt . . tokkohan se aikoikaan panna sen lämmitä tänä aamuna? Kylmä oli tuulikin, niin että kyllä olisi sietänyt panna pirtti lämmitä, että olisi päässyt käsiään lämmittelemäään. . .

Jo tuli Liisa noutamaan puita pinosta . . jopahan viimeinkin. Sitten kai se kohta rukkinsa ääreenkin istuutuu. .

Kun tuuli alkoi lappaa savua lakeistorven kautta pihalle, lähti Matti lämmittelemään. Löi kassaransa havutukkiin ja ajat-

teli, että „kun ei uskone, niin olkoon uskomatta . . ei se mikä uskon kappale olekkaan.“

Uuni lämpisi, lieska leimusi uunin suusta ja silloin tällöin syttyi karsta kytemään. Matti heitti rukkasensa pankolle, veti piippunsa povestaan, halkasi päreen ja otti sillä uunista tulta. Sitten lämmitteli käsiään lieskassa ja katseli ikkunain tasalla lainehtivaa savua.

Liisa oli laittautunut karsinalasin alle kehräämään. Matti nosti tupakkihakkurin penkin alta ja rupesi hakkaamaan tupakkia.

— Joko se nyt on kaikki polttanut, jotka toissa päivänä hakkasi? kysyi Liisa.

Eihän toki ollut kaikkia polttanut . . muutenhan tässä vaan lämmitellessään hakkaili. . .

Ja Matti hakkasi tupakkia ja veti vetämistään savuja piipustaan . . yhä kiivaammin. Kovin tavattomasti se nyt vetikin, veti niin, että yhtenä rätinänä kävi kopan sisus. . . .

Ei se ehkä usko . . vaan jos ei usko, niin olkoon uskomatta! . Sama kai se on, uskooko eli ei . . .

— Nythän se on Lapinlahdenkin kirkolla rautatie . . oletko kuullut?

Mutta Liisa kehräsi niin uutterasti ja rukki hyrisi niin kovasti, ett'ei hän kuullut oikein, mitä Matti sanoi.

— Niin mikä on?

Matti koetti puhua niin välinpitämättömästi kuin voi. . .

— Rautatie vaan . . . ovat nyt Lapinlahtelaisetkin rautatien pitäjäänsä saaneet . . kuuluvat sen niille sinne tehneen, kun olivat ruunulta pyytäneet, ett'eivät tarvitsisi hevosella ajaa mihinkään aikaan, ei kesällä eikä talvella . . . En tiedä, liekö totta, niin puhuivat. . .

— Hyvänen aika, elä revi sitä uutta luutaa, jonka vast'ikään panin varteen . . onhan siinä vanhempiakin! Mitä sinä siitä revit?

— Piippu on tukkeessa . .

Matti oli puhuessaan vetänyt piippunsa tukkeesen ja oli häneltä kesken puheensa tullut sopelle lähtö varpua hakemaan.

— No, eikö siihen tarpeesen vältä vanhan luudan varpu?

— Mitä sinä sanoit Lapinlahtelaisten tehneen?

Liisa seisautti rukkinsa ja katseli pyörän yli Mattia.

— Ei ne ole ne mitään tehneet, mutta ruunu on tehnyt niille rautatien, jota myöten saavat mennä vaikka Helsinkiin eli Ameriikkaan.

— Minnekkä?

— Ameriikkaan . .

— Elä nyt valehtele, hyvä mies . .

Liisa seisautti rukkinsa ja katseli pyörän yli Mattia, niinkuin semmoista valehtelijaa, jonka puheissa ei ole alunkaan perää.

Mutta siitä Matti tuskastui ja häneltä katkesi varpu piipun varren sisään. . .

— Mitä katsot? . . Kun et usko, niin ole uskomatta, mutta itse minä menen ihan kohta sitä katsomaan . . on se siksi kumma katsottava, ja jos et sinä tahdo tulla yhteen matkaan, niin ole tulematta . . . ei sinua kovin kärtetäkkään. . .

— Sitä Lapinlahtelaisten Ameriikkaan lähtöäkö sinä menet katsomaan? . Sieltähän niitä kuuluu lähtevän Ameriikkaan! Ja Liisan rukin takaa kuului pilkallinen hymähdys.

— Enkä, kun rautatietä . . on sitä siinäkin katsottavata. . .

— Eikö lie yhdenlaista katsottavata kuin se panoraama siellä pappilan pirtissä, jota silloin kärtit katsomaan. . .

— En minä ole sinua minnekkään kärttänyt . . itsehän tuota mielesi teki katsomaan . .

— Ei ole tehnyt. .

— Vai ei . . sepähän nähdään, kenenkä mieli tässä vielä minnekiu tekee. . . Matti naurahti pilkallisesti, pitihän hänen väkisinkin nauraa Liisan typeryyttä . .

— Eihän se mikä panoraama ole, kuka tässä panoraamasta puhuu?

— No mikäs se on?

— Rautatiehän se on.

— Mikäs se sitten se rautatie on? . . ei mikään.

— Vai ei mikään? akat ne ei ymmärrä mitään . . ne on niin typeriä ja lyhytjärkisiä, ett'ei niillä te'e mitään . . pässin järkikin on jo pitempi kuin akkain . . Vai ei rautatie ole mikään . . mistä sinä sen tiedät paremmin kuin minä, joka olen omin korvin kuullut?

Mutta Liisa oli loukkautunut ja polki kiivakasti rukkiaan. Ja Matti hakkasi, niin että rouheita maahan pölisi.

— Liisa! sanoi Matti vähän ajan päästä, mutta Liisa ei vastannut.

— Liisa! sanoi Matti uudelleen.

— Niin, niin, no sano, jos sinulla on mitä sanottavata!

— Ei se taida sillä parata, jos sinulle sanookin.

— Ole sitten sanomatta!

Mutta Matti ei malttanut olla sanomatta. Vähän ajan päästä sanoi hän sen, neuvoi oikein kädestä pitäen ja herkesi hakkaamasta. . .

— Elähän nyt, Liisa . . kuulehan, kun minä selitän. Rautatie on rautatie ja maantie on maantie . . . maantie on maasta ja mullasta ja rautatie raudasta . . .

— Ja puutie puusta! Ja taas kuului rukin takaa pilkallinen hymähdys. . .

Mutta Matti ei suuttunut . . .

— Elähän nyt, kyllä se on totta, että se niin on, kun minä puhun . . Et sinä mahda tietää, millä lailla sitä rautatietä myöten ajetaankaan . . luuletko, että hevosella?

Mutta Liisa ei luullut mitään. Kehräsi ja kuunteli, välistä pilkallisesti Mattiin katsellen, mutta ajatteli, että antaa hänen puhua, niin kuulee, mitä valheita se on taas uskonut.

— Ei sitä hevosella, ei toki milloinkaan! . . pitää sen toki hevoselle muunkinlaisen tien välttää . . Kun kerran tehdään raudasta tie . . .

— Raudasta tie? . . pyh!

Matti rupesi kiivastumaan . . .

— Raudasta, raudasta . . jos et usko, niin ole uskomatta . . rautapellistä . . hm! . niin, niin, rautapellistä . . ja kun siitä tehdään tie, niin pitää olla ajopelit ja vetäjät kanssa sitä myöten . . Höyryvenhe, semmoinen masina kuin „Suomela", vedetään maalle ja pannaan pyörien päälle ja se kulkee tulen voimalla ja vetää perässään vaunuja . . niin isoja kuin tämä pirtti ja vielä

vähän isompiakin . . kyllä se jaksaa vaikka minkälaisia . . eikä tie tärise . . . semmoinen se on!

— Kuka sinua, Matti parka, on nyt taas narrinaan pitänyt?

— Ei nyt eikä ennenkään!

— Sitten olet valehdellut omasta päästäsi . . olisit edes viisaammin valehdellut . . . et osaa edes oikein valehdellakaan, mies parka.

Mattia hykähdytti . . ajatteli hän, että herkeät siinä luulemasta, kunhan kuulet, kuka sanoi. . .

— Valettako lie vai totta? . . Jos lie valetta, niin ovat paremmatkin ihmiset ennen minua valehdelleet, joka muiden puheita vaan kerron . . en minä itsestäni mitään tiedä, ruustinnan puheita ne ovat, sanoi Matti nöyrästi huokaisten ja rupesi taas tupakkia pienentelemään.

— Ruustinnan? . . Oliko ne ruustinnan puheita?

Nyt Liisan rukki jo seisottui ja nyt hänen korvansa vasta oikein aukenivat.

— Ruustinnan ja rovastin, lisäsi Matti.

— Elä . .?

— Ruustinna ja rovasti ne sen minulle kertoivat . . en minä sitä muualta mistään tiedä.

— Elähän . . ihanko todella?

— Ne ne kertoivat . . olivat käyneet sitä uutten uhkain katsomassa.

— No, mitä ne kertoivat?

Nyt oli Matin aika olla mahtavana . .

— Mitäkö kertoivat? Sitä, mitä minä jo kerroin, vaikka et uskonut.

— Ettäkö on siellä rautapellistä tie?

— Niin on, ja sitä myöten kulkee pyöräin päälle nostettu masina.

— Sekö „Suomela“?

— Se se taitaa ollaa . . siipien sijasta on sillä kohdalla pyörät, isot pyörät ja pienet pyörät, joita kaikkia pannaan tulen voimalla liikkeelle. . .

-- Vaan sitä minä en usko, että se tulen voimalla liikkeelle lähtee!

— No, niin se tekee . . niinkuin vettäkin myöten kulkiessaan . .

— Tehkäänpä jos tahansa, mutta sitäpä minä en usko sitä, että se vettäkään myöten kulkiessaan . .

— Etkö usko rovastia . . oletko mielestäsi rovastia viisaampi?

— Enkä ole . . mutta eipä sanonut ruustinnakaan uskovansa, kun mennä kesänä oli puhe, että se soutamatta kulkee.

— Nytpä uskoo, kun on nähnyt maallakin kulkevan . .

— Uskooko nyt? . . . Jako että se on pyörien päälle nostettu? . . Kylläpä sitä on rakennus!

— Mitä ne ei ruunun miehet osaa laittaa!

— Ruunun miehetkö ne ovat sen laittaneet?

— Nehän ne!

— No mitään nuo tuosta Lapinlahden kirkolle . . olisivat tänne omalle kirkolle, niin olisi kirkossa käydessään nähnyt . . . eivätköhän nuo tuota vielä tännekin? Kun tietäisi milloinka ne sen tänne tuovat, niin menisi katsomaan . . .

— En tiedä tuonevatko . . ei ollut puhetta siitä.

— Vai on ruustinnakin käynyt asian alkain katsomassa?

— Kun olivat aamusilla lähteneet, niin olivat puolen päivän aikaan olleet perillä . . sanoi vielä, että pitäisi minunkin käydä katsomassa.

— Aijotkos käydä?

— Enpä tiedä . . mitäpä minä vanha mies?

— Eikö minusta mitään sanonut?

— Ei ollut puhetta sinusta.

— Kyllä se on kumma rakennus, jos vaan se semmoinen on . . vieläkö hänet nähnee, ennenkun kuolee? . Vaan jos sinä valehtelet?

— Enkä valehtele . . . olenko minä milloinka ennen valehdellut? . . saatatko sanoa?

— Et, et . . vaan eikös se ole sinustakin kumma rakennus?

— Mikäpä se nyt niin eri kumma . . . on niitä nähty ja kuultu kummempiakin.

— Vaan eihän toki tämmöistä?

Mutta Matti oli mielestään hakannut tarpeeksi tupakkia ja lähti taas ulos havutukilleen. Kassarata havutukista irti kiskaistessaan, hymähti hän vähän itsekseen . . „Uskoipahan . . ja mikäs siinä oikeassa opissa, uskoahan sitä pitää vaikka keisarin . . .“

Liisa jäi yksin pirttiin. Kehräsi vähän aikaa, polki rukkia niin kiivakasti ja nykki kuontalosta kehrättävätä niin vihaisesti, että se aina vähän päästä käsihin katkesi . . Ja sitten oli aina tuska sitä liittäissä . . mikä liekään niin hauras kohta kuontaloon sattunut, kun aina vähän päästä katkesi. — Eikä nauhakaan pyörän päällä pysynyt! — Huonosti loukuttuja liinoja nuo pappilan liinat, kun niin pahasti pölisevät . . mitä lienevätkään kaiken maailman liinoja? . . Rukki rupesi sitten taas hyrräämään . . yhä kiivakammin, poljin natisi, valkea naarmu pyörässä vilisi yhtenä viivana ja rihmaa keräytyi vähälle aikaa koko nietos rullaan. Liisa sitä sinne suoltamalla suolti, rulla nieli yhä ahnaammin, kuontalo oli melkein puolilleen kehrättynä . . . mutta silloin riipasi rulla yhtäkkiä kaiken rihman kitaansa ja yhteen menoon kuontalotakin pitkän matkaa. Nauha luiskahti pyörän päältä ja Liisan piti heretä polkemasta, mutta silloin alkoi poljin laputtaa siltaan niin pahalla äänellä, että sen luuli siihen paikkaan halkeavan . . . . Ei, ei ollut koko rukista minnekään, seisokoon nurkassa! . . Ja Liisa melkein nakkasi rukkinsa nurkkaan

ja meni hiiliä uunista vetämään. — Nekin peijakkaat polttivat . . ih! . . niin että oli silmät päästä palaa. . .

Liisa sulki lakeisen ja katasti ikkunasta pihalle. Reki siellä oli kumollaan tallin seinämällä, pohjaraudat päivää vastaan kiiltäen . . ja Matin kassaran kärki vilkkui silloin tällöin tallin nurkan takaa . . .

Liisa huokasi kovin pitkään . . mikähän lie huokasuttanut . . ei hän sitä itsekään oikein tiennyt. Väkinäisesti meni hän takaisin rukkinsa ääreen ja rupesi selvittelemään sotkuista rullaa. Kovin se oli pahasti sotkeutunut . . ja aina silloin rupesi nenän vartta kutkuttamaan, kun sotkoksesta oli selvän saamaisillaan. . .

Vaan mitäpä noista kehruista ja muista? . . kehräsipä sitä vaikka minkä ennätti, niin ei ne kehruut kuitenkaan perille tulleet, vaikka olisi kuinka monta kertaa laittanut . . . Onko kummempia kuultu? . . Lähtee mies viemään kehruita eikä ole sitä älyä, että ottaisi ja antaisi? Kumma kun jyvänsä muisti maksaa? . . olisi nekin unehuttanut yhdellä tiellään! . . .

Liisa meni ja sieppasi uunilta kehruus-nyytyn, joka oli Matilta jäänyt ruustinnalle antamatta. Pani sen penkille viereensä ja aukasi sen . . . Siinä ne nyt olivat vyyhdet ja kerät niin hyvässä laitoksessa . . vyyhdet ja kerät . . että oikein tuli sääli, kun ei ollut ruustinna niitä nähnytkään. Olisi ottanut mukaansa edes . . mutta mitäs se mokoma, itse menee eikä kuitenkaan saa asioita toimitetuksi . . . Mitähän ruustinna nyt ajatteli, kun oli vielä niin tingalle tahtonut? Saattoi kai se ajatella, kuinka pahaa tahansa, jos vaan tahtoi . . Ja Liisasta rupesi tuntumaan ihan siltä kuin olisi hänen pitänyt lähteä viemään niitä hetipaikalla . . ihan vaikka jalan . . . saattaisi se Matti toki hevosenkin antaa, ei se liian paljon olisi, jos antaisi . . ruustinnan tähden saattaisi antaa, kun se mahtoi kehruuksia kuitenkin odottaa . . .

Vai oli se käynyt rautatietä katsomassa se hyvä ruustinna . . sen parempaa ihmistä sitä toki ei ole koko maailmassa kuin se ruustinna . . . Kyllä mahtoi olla rakennus se rautatie . . liekőhän ollut ruustinnasta kumman näköinen? . . . Ja kun se oli vielä joulun aikaan varoittanut, että kun vaan Matti arennin maksuun tulee, niin silloin lähettää kehruukset sen mukana . . ja että sitten saisi uusia sijaan. Mitä se nyt ajatteli, kun ei lähetettykään? Saattoi kai se ajatella mitä tahansa, jos vaan tahtoi!

Puolista syödessä oli Liisa hyvin huolissaan olevan näköinen. Sitte sanoi hän yht'äkkiä:

— Kyllä se on niin, että ei siinä auta nyt mikään muu kuin että pitää lähteä ihan tänä iltana ruustinnalle kehruuksia viemään.

— Häh? sanoi Matti ja söi.

— Sitä, että sanoppa mitä tahansa, niin siinä ei auta mikään . . ei kerrassa mikään, sanoi Liisa päättäväisesti, painoi veitsensä linkkuun ja pisti sen taskuunsa.

— Mikä kiire niillä nyt niin on? sanoi Matti yhä syöden. Eikö niitä ennätä vastakin?

Hyvä, ett'ei se sen enempää vastustellut . . Liisa oli pelännyt, ett'ei se ottaisi korviinsakaan.

— Kun olisi jo ennen pitänyt viedä . . paljoa ennen, ja nytkin vielä jäivät. Kyllä sinua on asiamies! . . ja mitä minä sill'aikaa teen, tyhjää rukkiako pyöritän?

— Rupea vaikka kehräämään niitä verkkorihmoja.

— Joita jo on enemmän kuin mitä milloinkaan saat kudotuksi!

— Mitäs sinä sitten eilen ja tänäpäivänä olet kehrännyt? . kehrää niitä!

— Eihän se tämä vanha rukin rumilaskaan . . ei sillä te'e liinoja kehrätessä mitään . . ja ovat vielä niin huonosti loukuttuja.

— Paremminkos villoja?

— Ja kun ruustinna vielä aikoi panna kankaan . . eikö panne jo tällä viikolla! Mistä se sitten kuteita saa, kun on kuteet täällä?

— Sinäkö? . (ja tuopin sisästä:) . . Kukas lehmän hoitaa?

Ei vastannut Matti siihen mitään . . yhä söi vaan, ja ryyppäsi tuopista piimää. Se yhtäläinen syönti ja ryyppiminen rupesi jo käymään Liisan kyllälle . . .

— Jo ihan tänä päivänä pitää lähteä viemään!

— Kyllä kai minä en lähde toista kertaa.

— Eihän sinun tarvitsekaan . . saatanhan minä mennä, kun vaan annat hevosen . .

— Sinäkö? . (ja tuopin sisästä:) . . Kukas lehmän hoitaa?

— Niinkuin sitä et sinä jo olisi monta kertaa ennenkin hoitanut . .

— Saattaa rietautua tamma laukkaamaan ja sinä et saa sitä seisotetuksi.

— Osaan minä toki tammalla ajaa yhtä hyvin kuin sinäkin . . ja minä en ajaisikaan . .

— . . nurkkiin, oli Liisa sanomaisillaan, mutta ajatteli, että jos suuttuu, eikä sanonut. . .

— Mitä et ajaisikaan?

— Eipä niin mitään . . tuota, mitä minä sanoinkaan? . . niin, että kyllä sinne pitää lähteä jo ihan tänä iltana!

— Tänä iltana? . . mikä sinne nyt yön selkään?

— Hyvä on, ajatteli Liisa.

— Jos ei tänä iltana, niin viimeistään aamulla varhain . .

Matti ei puhunut mitään, herkesi syömästä ja rupesi panemaan piippuunsa. Ei näyttänyt myöntyvän, mutta ei mitenkään kieltävänkään . . Vähän ajan päästä sanoi hän:

— Kysäseppä rovastilta, jos satut näkemään . . eli kysytä ruustinnan kautta, jos ei se itse sitä tiedä, että onko niissä minkälaiset pyörät niissä vaunuissa, isot ja pienetkö . . . ei tullut multa sitä kysytyksi . . Käske ruustinnan kysyä rovastilta.

— Kyllä minä sen toki saatan rovastilta itseltäänkin kysyä . . olen minä sen puheilla siksi usein ollut. Kysynpä minä senkin, tokko ne sen rautatien tuovat sinne meidän kirkolle?

— Kyllä minä sen tiedän, ett'eivät tuo . . et sitä tarvitse kysyäkään . . ei se niin vaan tuotava ole.

— Ei sitä ihan varmaan tiedä . . sittenpähän sen varmaan tietää, kun kysyy . . kyllä sitä on hyvä kysyä.

— Joudat kysyä, ajatteli Matti, mutt'ei sitä niin nyt joka paikkaan . . Vaan jos hyvinkin . . . , ajatteli hän sitten, mutta ei hän siitä Liisalle mitään puhunut . . .

Ja Liisa oli koko sen päivää niin ihmeen hyvällä tuulella, että melkein sydänalassa ahdisti. Ihan oli kohona hypitellä vanhaa ihmistä. Aina vähä väliä tahtoi nauru itsestään hyrähtää, vaikk'ei tiennyt oikein mistä syystä se milloinkin . . omista aatoksista useimmiten. Ja kaikin puolin tuntui niin hyvältä olla. Rukkikin pyöri niinkuin ainakin eikä kertaakaan nauha pyörän päältä luiskahtanut.

Ja Mattia piti Liisa niin hyvänä, että keitti kahvit, lämmitti saunan, vaikka oli eilenkin lämmittänyt, toi voita pöytään iltaista syödessä ja piti puhetta rautatiestä ja antoi Matin kertoa. Matti ja Liisa vielä pitkän aikaa illallisen jälkeen istuivat, toinen pöydän päässä piippuaan poltellen, toinen sängyn laidalla tukkaansa sukien, ja katselivat, kuinka kissa pankon kulmassa maitonsa lakki, kuppinsa nuoli, kielensä lipoi ja lähti pitkin pirttiä hiipimään. Sitten sitä vuoroon silittelivätkin, Matti otti syliinsäkin ja ruopi kaulan alusta ja antoi sen ruveta kehräämään. Ja rautatiestä he juttelivat, juttelivat tästä ihan undesta ihmeestä ja kummasta . . että kaikkia sitä vanhoillaan kuuleekin. Vieläkö häntä nähneekin, arveli Liisa, mutta Matti sanoi, että eikö tuota uskone näkemättäkin, johon ei Liisa virkkanut mitään. Mutta sittenkun kissa oli vähän aikaa uunilla kehrännyt, sammuttivat he päreen ja painautuivat vuoteelleen pitkäkseen . .

Mutta Liisa oli mielestään niin kummallisen valpas tänä yönä. Matti jo nukkui ja kissan rukki yhä hyrisi tasaista hyrinätään uunin päältä, mutta Liisa ei tahtonut saada unta silmiinsä. Kuuli pienimmänkin risahduksen tuvan seinissä, kuuli, jos russakka vahingossa putosi katosta lattialle ja kuuli tamman jalan kumeata kopsetta, kun se pilttuussaan liikahti. Erotti muusta seinästä ikkunan valoisamman reiän ja sen läpi jonkun tuikkavan

tähden, ja kun veti peitteen korvilleen taikka pani silmänsä kiinni, niin oli kuitenkin kuulevinaan ja näkevinään kaikki. Siitä taas valpastui ja ajatteli, että jos olisi jo nousta ja panna evästä huomiseksi, mutta pelkäsi, että jos Matti herää ja kysyy, eikä noussut. Viimeinkin hän nukkui, mutta aamulla ennen kukon laulua jo heräsi ja alkoi lähtöänsä laittaa.

IV.

atti oli laittanut Liisan taipalelle päivän hämärissä. Oli käynyt reen kohalleen keikauttamassa, sen heinillä täyttänyt, pannut silppuja säkkiin, taluttanut tamman tallista ja valjastanut. Sitten oli Liisan rekeen istuttanut, peitellyt, antanut suitset käteen ja käskenyt tammaa lähtemään. Tamma oli silloin vähän länkiään vasten siirtynyt ja reki oli liikkeelle lähtenyt. Matti oli jäänyt reen sijalle seisomaan ja katsellut, kädet kupeella riippuen, tamman kulkua puoliväliin peltoa. Mutta silloin oli Liisa yht'äkkiä huiviensa takaa huutanut: „Herra Ju-umala!" ja seisottanut tamman. Matti oli kysynyt: „mikä hätänä?" Siihen oli Liisa taas vastaan huutanut: „kun nyytti jäi . . kehruusnyytti . . se on perälasin alla penkillä . . ptruu!" — Matti oli käynyt nyytin perälasin alta penkiltä ottamassa, vienyt sen Liisalle ja sitten oli Liisa lähtenyt ajamaan ja kadonnut aamun hämärään.

Mutta Matti oli mennyt taas takaisin pirttiin, pannut maata ja nukkunut pitkälle puolen päivän rintaan.

Sitten oli hän siitä kuitenkin noussut, venytellyt, haukotellut, katsellut ikkunasta pihalle, milloin mistäkin — ja pannut uudelleen maata.

Nousi kuitenkin siitä syömään. Söi aikatavalla, vaikka verkalleen; — mihinkäpä häntä nyt hyvin kiirekkään? — söi varsinkin voita paljon ja ryyppäsi tuopista piimää, johon oli puoleksi — enemmän kuin puoleksi — pannut maitoa sekaan. . .

Lähti sitten syötyään navetassa käymään. Katsottavahan se oli lehmäkin, oliko syömistä . . . siinä se ynisikin parrestaan Mattia vastaan ja häkki oli tyhjä. Matti heitti heiniä eteen, mutta ei kehdannut ruveta juottamaan; — laittakoon Liisa juomisen, kun tulee. . .

Ei Liisaa kuitenkaan näkynyt sinä päivänä tulevaksi ja Matin täytyi juottaa lehmä ja itse lypsää se.

Lehmän lypsettyään, iltasen syötyään ja lämmintä maitoa juotuaan hankkiutui Matti ennen maatapanoaan päreitä kiskomaan. Mutta kovin oli tylsä nyt pärepuukko, kovin tylsä, eikä ollut tahkon pyörittäjääkään, että olisi saanut terävämmäksi. Pölkkykin oli jäässä . . sulakoon se huomiseksi . . ja olihan noita päreitä tuolla orrella vielä! — Matti kantoi pärepölkyn takaisin sopelle, iski puukon ikkunan pieleen rakoon ja kämmenpohjallaan sitä siihen vielä lujempaan takoi. —

Tuntui Matti kerrassaan maanneelta mieheltä ylös noustessaan. Eilen olikin kovin raukaissut, mikä lie raukaissut, mutta nyt ei enää raukaissut ollenkaan. — Päivän tuloa odotellessaan rupesi Matti taas päreitä kiskomaan . . Hyvinpä ne nyt hienoiksi halkeilivatkin — liekö pölkky sulanut, vai veitsi seinässä teronut! . .

Päivän valetessa alkoi Matti kuulustella Liisaa kotiin tulevaksi. Pistäytyi pihalle ja asettui tuvan nurkkajuureen seisomaan. Johan sen olisi pitänyt joutua, jos olisi noustuaan varhain lähtenyt, niinkuin oli ollut puhe.

Mutta ei Liisaa kuulunut ja Matin täytyi lypsää lehmä ja hoitaa se päivää kohti elämään.

Matti mietti, mitä ruveta tekemään, mutta ei ollut mitään semmoista työtä, jota olisi koko päivän kehdannut tehdä. Havun

hakkuukaan, ei siitäkään ollut jokapäiväiseksi työksi. Matti arveli lähteäkseen metsään jänisrautojaan kokemaan ja niin hän päättikin tehdä. Jos olisi joku sattunut jalastaan käydä kännähtämään. Olihan Liisallekin silloin käynyt, kun ei ollut Matti kotona! . . kukas ties, jos nytkin? . .

Aamiaisen syötyään — hän oli tuvan liedellä keittänyt itselleen potattihaudikkaita aamiaiseksi — teki Matti lähtöä metsään raudoilleen. Otti suksensa alas pirtin seinämältä ja alkoi sovittaa jalkaa varpaalliseen. Sukset olivat Liisan jäleltä, se oli niillä viimeksi hiihtänyt . . Ka, eikö ollut iskenyt pykälää pälkääsen? . ei ollut mahtanut muuten saada jäätikkötä jalan sijasta irtautumaan, niin oli pitänyt kirvestä käyttää . . Lastupahan oli lähtenyt toisen suksen pälkäästä, iso lastu . . Se olisi ollut oikein sen näköistä, että kun olisi ensin hiihtänyt niin kauvan, ett'ei jäätikkö enää lähtenyt sauvan varrella kopistellen, niin sitten olis kantanut sukset pirttiin sulamaan; — niin se oli kerran tehnytkin! . . .

Matti hiihti saunan peräitse ja pellon pokki valmista latua myöten metsään päin. Ensimmäinen rauta oli Matilla kotipellon nurkkauksessa; — ei siihen paljon milloinkaan mitään käynyt eikä se siinä sitä varten ollutkaan. Mutta jos sitä ei olisi siinä ollut, ei olisi muihinkaan lankoihin käynyt — sitä varten se siinä oli; — se nyt oli kerran Matin taika semmoinen. . .

Matti hiihti eteenpäin pellolta metsään. Siellä oli Matilla rautoja kolmessa kohden, kolme rautaa kussakin. Vähän matkaa metsän sisässä oli aukkopaikka, johon olivat Matti ja Liisa kesällä lehtipuita kaataneet, taitelleet niistä kerppuja ja vastaksia. Sinne jänisten halu veti heitä kuutamoisina öinä haavan kuorta jyrsimään ja sinne oli Matti asettanut rautansa väijyksiin. Aukon reunaan oli pannut jälen alle, siihen paikkaan, johon jänis metsästä hiljaa kyykkien istuutuu kuuntelemaan, tokko uskaltaisi tulla. Kolme polkua toi aukkopaikkaan ja kunkin polun suulle

oli rauta pantu. Aina oli näihin joku käynyt . . jänis viikossa, välistä kaksikin. Mutta nyt ei ollut käynyt yhtään; — ei ainoatakaan kahteen rautaan, jotka olivat lähellä toisiaan. . .

Eikähän ollut kolmanteenkaan käynyt . . . Ka niin, kummako se oli, kun oli tuossa lunta polulle karissut. Puista sitä oli karissut ja kukas muu kuin Liisa? . . se kai se oli sitä siihen kulkiessaan karistellut . . se oli oksia nykinyt . . eikähän jänis sitä suvaitse, että on lunta polulla. Matti tarkasteli tarkemmin polkua . . . tiesihän hän sen, tuossa oli jänis käynyt ja kääntynyt takaisin, kun oli tuntenut vierasta lunta polulla. . . Mitä se Liisakin? . . johan hän oli sanonut, että heittäisi jäniksen pyynnin hänen haltuunsa, mutta ei . . menee vaan salaa toisen poissa ollessa ja pilaa toisen pyyntionnen. . . Ja käypikös siihen jänis nyt enää? . kyllä kai, kun kerran on vieraantunut. . .

Olipa niin kuin olisi Matti tuntenut äkää mielessään, kun lähti siitä tyhjiltä pyydyksiltään muiden luo hiihtämään. — Mutta eihän pitäisi olla äkäinen; — kun on äkäinen, niin eihän jänis semminkään käy rautaan. . .

Olisikohan käynyt heinäpieleksen luona oleviin rautoihin? — Heinäpieles oli notkossa niityllä. Matti sujutti suksiaan myötämäestä heinätietä myöten alas niitylle. . . Hän läheni pielestä . . ei vielä tiennyt oliko mitään käynyt, kun olivat raudat toisella puolen pieleksen . . Vähän sykähteli Matin sydän, kun hän koetti lähetä pielestä niin hiljaa kuin suinkin; — olisikohan käynyt jänis rautaan? mitäs vielä? . ei Matti sitä ollenkaan uskonut . . ei hän ollut siinä mielessä lähtenytkään, että saisi; — muuten oli vaan lähtenyt omiksi huvikseen hiihtelemään. . . — Jo olivat suksen käret toisella puolen pielestä ja jo kurkotti Mattikin päänsä toiselle puolen pielestä. . . Eihän perh! . . Niin, no tiesihän hän sen . . . ei mitään — ei näkynyt jänistä eikä jäniksen jälkeäkään; polkukin oli ihan ummessa . . . tuuli oli yöllä nietostanut sinne irtainta lunta ja peittänyt jälen pitkän matkan

päässä pieleksestä eikä ollut siellä moneen päivään jänistä käynytkään. Happamen tunne mielessään kaivoi Matti suksisauvallaan raudat lumesta ja nosti ne seipään nenään pieleksen kupeelle. . .

Niityn toisessa laidassa tuolla puolen menneen syksyistä ruishalmetta tiheässä näreikössä oli Matilla vielä viimeiset rautansa. Mutta sinne ei hän viitsinyt mennä. Kun ei kerran ollut pieleksen luona, niin ei muuallakaan — se oli varma merkki. Näkyihän, ett'eivät jänikset olleet liikkeellä.

Mutta ei Matti kuitenkaan vielä kotiinsa kääntynyt. . . Jos olisi käydä katsomassa halmeen nurkkauksessa sitä paikkaa, jossa Liisa oli saanut jäniksensä! — Ja Matti lähti noudattelemaan sitä laatua, jonka Liisa oli tehnyt. Lumessa se oli vähän. Matti hiihti metsäsaareketta kohti, joka oli keskellä niittyä . . ja sitten sen sivuitse . — Saarekkeesta toi vanha jäniksen jälki ja sitä noudatti suksen jälki. Mutta kas kummaa! . . tuossahan oli aivan veres jälki, se tuli saarekkeesta ja vei aivan samaan suuntaan kuin entinenkin jälki! . .

Matti hiihti kiivakammin aidan nurkkausta kohti, jonne jälki yhä veti. Ei ainakaan etempää katsoen siellä näyttänyt mitään olevan. . . Mutta kun Matti tuli likemmä, näki hän, että aidan vieruksessa oli joku lumessa piehtaroinut . . . saa nähdä, eikö se ole jänis? . . vaan se on ehkä toisella puolen aidan. . . Matti ei malttanut hiihtää, pisti päähän pelko, että, jos se pääsee siitä irti, ja hän hyppäsi suksiltaan ja kahlasi vyötäisiään myöten lumessa aidan nurkkaukseen. . .

Mutta pahasti Matti pettyi. Jänis siinä oli piehtaroinut vereksessä lumessa, mutta ei sitä itseään näkynyt missään . . ei toisellakaan puolen aitaa .·. eikä lankaakaan näkynyt. Mutta kohta Matti huomasi, mitenkä oli . . . jänis oli katkaissut peräimen, jolla lanka oli kiinni sidottuna. . . Ja kummako se oli? . . ei ollut pöllö osannut panna peräimeksi uutta rihmaa, tietäähän

sen, minkä verran vanha peräin kestää, joka on koko talven siinä mädännyt. — Kas noin . . noin . . noin! . . — ja Matti repäsi langan peräimen irti siitä kepakosta, johon se oli kiinnitettynä, ja nakkasi kepakon itsensä kauvaksi metsään. . .

Ei Matti sitä saattanut enää Liisalle anteeksi antaa, että tämä oli heittänyt vanhan peräimen lankaan. . . Kumma kun ei jo ensimmäinen jänis ollut sitä katkaissut . . olisi kai se sen saanut, jos olisi tahtonut. Mutta mikä lie ollutkaan koko se jänis . . nythän sen oikein näki, mikä jänis se oli, joka suotta ei riuhtaissut poikki mädännyttä lankaa. . Joku kai sitä oli ollut pitelemässä, mikä lie ollut . . . metsän kummitus? . . Vaan tämä oli oikea jänis, tämä viimeinen . . näkihän sen kaikista merkeistä, kun oli langankin katkaissut. . .

Matti lähti hiihtämään kotiinsa päin. — Mitä sillä olikaan Liisalla asiaa mennä toisen pyydyksiä syynäilemään . . ensi karistelee lunta polulle . . . kummako jos ei jänis sitten käy lankaan? . . ja sitten heittää vanhan peräimen . . jos ei sitä saa jänis katkaistuksi, niin sittepä kumma! . . Ja sinne nyt vei jänis kaulassaan hyvän langan, ja tuopikos se sen takaisin . . kyllä kai se sen sitä varten ottikin! . .

Matti oli pahoillaan . . hyvin pahoillaan; — ja eikös ollut syytäkin? Hän olisi tahtonut tietää, kuka muu metsämies olisi suvainnut akkoja pyydyksilleen! . . Vai akka pistäytyy jänisrautoja katsomaan! Olisi parasta ollut, jos olisi itse semmoinen jalastaan käydä kännähtänyt rautaan, niin olisi herennyt siellä juoksemasta, mokoma metsän kävijä. —

Matti hiihti peltoa myöten pihaan. Siinä oli vastamäkeä hiukan ja jalka tahtoi vähäväliä livetä varpaallisesta. . . Perhana! sitten se vielä kyliä kulkee! . . Kehruuksia viemässä? . . niinkuin niillä olisi semmoinen kiire ollut . . olisi kai ruustinna kysynyt, jos olisi kiire ollut, mutta eihän se mitään kysynyt . . . Ilman se Liisa sen vaan syyksi sanoi, kun oli into kuulemaan

rautatiestä jotain! . . Mitä se sitten siitä parani, jos kuulikin . . yhtä tuhma! . .

Matin jalkaa taas livetti, niin että oli kaatua nenälleen lumeen . . Niin, se rautatiekin! . . liekö tuota koko laitosta?

Matti asetti suksensa pirtin seinää vasten ja sanoi Liisalle, että „mitä sinä sinne kujaan ajat?"

Ihmisten puheita ne vaan ovat semmoiset! . . valetta, valetta koko matkan, että sitä myöten muka päivässä pääsisi Helsinkiin ja ulkomaille! . Mahdotontahan se on . . Vai päivässä? . eiköhän pitäisi taipaleelle jäädä yöksikin, vaikka kuinka olisivat herrat

itse ajamassa! . . Saapas nähdä, mitä ne nyt siellä Liisalle puhuvat . . se nyt on tietty, että se uskoo vaikka mitä se hälläkkä, ja muillekin vielä haastaa. . .

Ja taas livetti Matin jalkaa! Ja Matti vakuutti itselleen, ett'ei hän usko koko rautatiestä . . ei niin mitään! eikä ollut ennenkään uskonut! Ja jos Liisa tulisi ja rupeaisi hänelle siitä haastamaan, niin sanoisi hän suoraan, että se on valetta. . .

Matti hiihti juuri saunan peräitse pihaan ja silloin käänsi Liisakin hevosensa pirtin nurkan taitse. . .

— Ptruu! . . Hyvää päivää! hyvää päivää! . . ptruu! . . terveisiä ruustinnalta ja rovastilta, käskivät sanoa. . . Tuleppas hyvä mies auttamaan, kun olen vaipunut tänne rekeen niin syvälle, ett'en . . ptruu! . . pappilan piiat niin peittelivät ja laittelivat . . minut . . tänne . . niin että . . ptruu! . nyt se menee . . tule nyt hevosta pitelemään, että se ei . . että minä . . kah no! . ptruu! . .

Mutta Matti ei tullut hevosta pitelemään ja tamma vei Liisan aivan kujan perille ja alkoi hamuilla heiniä suuhunsa.

Matti asetti suksensa pirtin seinää vasten, sanoi Liisalle, että „mitä sinä sinne kujaan ajat?“ — ja meni sitten vasta hevosta kujasta peruuttamaan.

— Ka, enhän minä sille mitä tainnut, kun vei . .

— Pitäähän se nyt toki hevosensa saada hallituksi. Ka, ka, ka! . . mitä sinä tamma siinä? . ei kai se ole saanut moneen aikaan suuhunsa mitään, kosk' on noin nälissään. .

— Ruokaa se on saanut . . tallissa se on ollut koko ajan . . ja ruustinna vielä varoitti pehtoria . . . kyllä ne toki aina, kun minä vaan käyn. . .

— Etkö sinä aijo noustakkaan? . . vai siihenkö sinä aiot ijäksi päiväksi jäädäkin?

— Eihän tuosta pääse . . autahan vähän, Matti.

— Keikautanko reen syrjälleen?

— Herra Jumala! . elähän toki, Matti! — No! . elä nyt . . kyllä minä tästä pääsen!

Pääsi Liisa siitä ylös ja meni pirttiin. Matti riisui hevosen valjaista ja vei sen talliin.

Vähän ajan päästä ilmestyi Liisa tallin ovelle.

— Teetkö sinä apetta tammalle? . . sepä hyvä . . . anna minä kanssa hämmentelen.

— Osaan tämän minäkin tehdä.

— No minä haen sitten vettä tammalle.

— Jo se on juonut . . ei sill' ole jano.

— Ei sitä tiedä, jos hyvinkin vielä joisi.

— Eikä juo . . etkö sinä saata uskoa, kun minä sanon, ett'ei juo!

— No, elähän nyt . . elähän nyt.

Ja hyvän mielen näköisenä kantoi Liisa ämpärillä sammiosta vettä talliin ja pisti sen tamman eteen.

— Juopipahan se, sanoi Liisa.

Mutta Matti murjotti yhä ja hämmenteli äänetönnä apetta.

— No, et kysy kuulumisiakaan, Matti. Mitä, jos minä olisin kuullut paljonkin uutisia?

— Lie tuota ennättänyt kahteen päivään kuullakin vaikka mitä . . . kumma kun jo raskit lähteä . . kun et jäänyt vieläkin kuuntelemaan.

Liisa käänti leikiksi. . .

— Enpä olisi raskinut oikein mielelläni, mutta pitihän viimeinkin, kun pelkäsin, että mitenkä sinä, ukko parka, täällä tulet ikävältä toimeen. — Mutta voi herranen aika, kuinka me eilisen iltaa ruustinnan kanssa istuttiin ja tarinoitiin! . . . Käveli siinä rovastikin tiheän päähän piippuineen kyökkikammarin läpi, tarttuipa välistä puheesenkin ja puheli pitkät postit.

Mutta Matti tekeytyi aivan kuulemattomaksi . . kantoi apetan tamman eteen ja rupesi tallia luomaan.

— Ja voi sitä kummaa rakennusta, sitä rautatietä . . siitähän me tarinoitiin eikä paljo muusta mistään . . jos tietäisit, minkälainen se on!

Tiesi Matti sen yhtä hyvin kuin Liisakin, mutta ei hän viitsinyt kehua . . oli yhä vaan ääneti. .

— Kyllä se on kumma rakennus, kun sen omin silmin näkee, sanoi ruustinna . . ja kun se sitä selitteli, niin nyt minä sen vasta oikein ymmärrän! Ei sinun puheistasi paljon selvää saanut; mutta pitäisi meidän mennä sitä katsomaan, sitä vakuutti ruustinna minulle moneen kertaan.

— Etköhän lähtisi jo huomenna ajamaan . . . vai joko minun pitää panna tamma hetikohta valjaisin . . ennenkun on appeensakaan syönyt?

Mutta Liisaan ei nyt Matin pistopuheet pystyneet.

— Ei vielä . . vaan kun kesä tulee, niin sitten mennään eikä siinä auta mikään!

— Minnekkä sitä sitten semmoisella kiireellä mennään?

— Lapinlahden kirkolle rautatietä katsomaan!

— Mitä rautatietä.

— No, Herra Jumala, sitä rautatietä, joka siellä on!

— Sitä olematonta rautatietä?

— Olematonta?

— Siinä uskossako sinä sitten vielä elää köhötät, että sitä semmoista toden päälle saattaa olla olemassa?

— Siinä uskossako? . entäs sinä?

— En minä ole siinä uskossa ollut milloinkaan . . minä en kuulopuheita usko, ennenkun omin silmin näen . . ja se on hullu, joka uskoo.

— Vaan ruustinnapa on nähnyt!

— Ruustinna on sinua narrinaan pitänyt, kun tietää että sinä uskot vaikka mitä.

— Entäs rovasti? onko rovastikin narrina pitänyt? . häh! . entäs rovasti? etkö usko rovastiakaan?

— Ole huutamatta siinä! kuulenhan minä vähemmälläkin . . enhän minä mikä kuuro ole!

— Enhän minä huudakkaan . . kun kysyin vaan, että sanotko rovastiakin valehtelijaksi?

— Olenko minä sitä sitten valehtelijaksi sanonut?

— Valehtelijahan se silloin on, jos on sanonut, että rautatie on, ja sitten sitä ei olekkaan . . valehtelijahan se silloin on. .!

— Ka, etkö sinä taas rupea huutamaan! . mitä sinä tänne talliin olet tullut huutamaan? . . huuda navetassa, jos mielesi tekee . . kyllä minä hevoseni hoidan, hoida sinä lehmäsi!

Liisa meni, mutta kovin oli hänestä pahaa. Olisi niin mielellään kertonut, mitä rovastin ja ruustinnan kanssa oli puhunut . . . ja kun vielä tiesi, että Matti ei tiennyt paljo mitään rautatiestä sen suhteen kuin hän. Mutta siksipä se ei sitä mahtanut kärsiä kuullakkaan, kun itse tiesi vähemmin . . kyll' olisi puhunut, jos olisi itse ollut kuulemassa. . .

Vaan kyllä sitä vielä puhutaan, jahkahan Matti tulee paremmalle tuulelle . . kun se on pahalla tuulella, niin silloin se aina on tuommoinen . . — —

Mutta ei Matti pitkään aikaan tahtonut tulla paremmalle tuulelle. Murjotti monet päivät miettiväisen ja pahan tuulen näköisenä. . Ja varsinkin niinä päivinä, kun tuli metsästä eikä saanut mitään.

Eikä hän koko talvena saanutkaan kuin yhden jäniksen pieleksen luota . . ja senkin oli puoleksi syönyt joku roisto.

Ja kun Liisa rupesi milloin rautatiestä puhumaan, niin sanoi hän hetikohta:

— Valetta! . . elä puhukaan! . en usko!

Ja Liisa olisi niin mielellään kertonut. Hän oli kuullut paljon semmoista, josta ei Matti varmaankaan tiennyt mitään . .

niistä isoista ja pienistä pyöristä ja muista . . ja olisihan Liisa suonut, että Mattikin olisi tiennyt, mitä hän itse tiesi. Ei Liisa tahtonut olla miestään viisaampi ja tietäväisempi. Siitä ja siitä ei muistettu Matille kertoa, oli ruustinna sanonut ja varsinkin sitä olisi Liisan mieli tehnyt Matille kertoa. Mutta kohta kun hän sitä rupesi tekemään, niin sanoi Matti:

— Valetta . . elä puhukaan . . en usko!

Ja se se Liisaa kovin loukkasi . . ja hän pyöräytti rukkinsa pyörimään eikä puhunut Matille moneen päivään . . ruuan laittoi ja pöytään kantoi, mutta ei Mattia syömään käskenyt. Eikä mennyt itse yhteen pöytään syömään . . vasta sitten kuin Matti oli syönyt, rupesi Liisa syömään, ei puhunut mitään . . eikä pannut voita leivälleen.

Ei Liisa muutamain kertain päästä sitten enää koko talvena rautatietä puheeksi ottanut . . eikä Mattikaan ottanut.

Mutta kumpanenkin he kyllä paljon rautatiestä ajattelivat, vaikka eivät siitä puhuneet. Näkivät untakin siitä usein ja kuulivat toistensa siitä unissaan puhuvan. Mutta jos he silloin sattuivat yöllisistä haasteluistaan heräämään, niin käänsiivät he kiireesti selin toisiinsa, vetivät kukin peitteen puoleensa ja olivat nukkuvinaan.

V.

utta sitten alkoi talvesta kehitä kevät. Päivän paiste painoi painamistaan hankia ja nietoksia yhä matalammiksi maan tasalle . . . mäkipaikoissa alkoi lumen alta vettä valaa, valoi valamistaan, kunnes yön kylmä sen juoksuunsa hyyti ja taas toisen päivän lämmin sen hyyteen alemmaksi siirsi.

Viimein ei hyytänyt ollenkaan . . loristen laski sula vesi yönsä päivänsä rinteitä pitkin, riipasi kerrassaan kaikki hanget ja nietokset pelloilta ja aitovarsilta alas alankoihin ja notkomaille, joissa lahnankukkia sitten sadottain sikisi puronvarsille, ja vihanta kesänurmi siellä täällä viherteli.

Pois suli talvi Korventaustan mökinkin ympäriltä. Vetenä tippui lumi vähitellen pirtin katolta alas, pälviä kohosi seinävierille päivän puolelle huoneita, pälviä tuli pihoille ja pelloilla alkoi näkyä rukiin laiho. Ja sitten olivat vähitellen ja kenenkään huomaamatta jo kohta paljaina kaikki maat; halkopinojen kupeella lastukon alla vaan vielä jäätikkö vähän kylmyyttä huokui.

Mutta kun Matti siivosi lastut pois ja otti pikan ja lohkoeli jäätikön pieniksi palaisiksi ja heitteli ne pitkin pihamaata, niin kukisti kohta aurinko hajalleen heitetyn joukon. Ja koivu rupesi pirtin perässä lehteä laittamaan ja pääsky lensi kirkonkylästä päin

ja suikasi tallin lakkaan, ja niin oli tullut kesä Korventaustan mökin ulkopuolelle, päivän hellittämättä paistaessa.

Ja niin oli tullut kesä sen seinien sisäpuolellekin. Sulamistaan oli sulanut mielien kankeus ja viimein ei sitä ollut ollenkaan.

Hellittämättä oli päivä paistanut ikkunoista sisään, vuoron kustakin. Pitkiltä olivat ruvenneet tuntumaan talviset päivät, varsinkin pyhäiset päivät. Niitä oli

„Ho — hoi! — kylläpä on tätä nukkumistakin!"

Matti nukkumalla koettanut loppuun kulettaa ja Liisa sanaa katsellen. Mutta ei aina jaksanut nukkuakkaan eikä aina sanaa katsella, ei varsinkaan kun aurinko yhä enemmän lattiaan lämmitti ja siitä koko huonetta kuumenti.

Ei Matti jaksanut helatuorstaina koko päivää nukkua. Iltapäivällä hän penkiltä pitkältään kohosi, venyttelihe, haukotteli,

sanoi: „ho — hoi — kylläpä on tätä nukkumistakin“, ja suunsa vähän nauruun veti.

Liisa istui karsinalasin alla, kirjaa katsellen, messinkisankaiset silmälasit nenällä. Sieltä hän sankain yli katseensa työnti, silmäili Mattia ja sanoi vähän lempeydellä, vähän moittivasti: „no kyllä on!“

— Vaan mitäpä häntä paljo muutakaan, sanoi Matti, paiskasi kämmenensä polvia vasten ponnistaen vaivalloisesti seisoalleen, kurkotti lasin päältä piipun ja kyhni sitä liedestä sytyttämään. Sitten nojautui hän selin pankkoon, kädet takana, poltteli ja katseli iltapäivän päiväpaisteesen.

— Kyllä kai . . tuota menoaan jos pitää, on helluntain pyhinä paljaat maat.

— Ei tiedä, virkkoi Liisa siihen ja pani kirjansa pois.

— Ei nyt pääse täältä korven keskeltä minnekkään . . metsätiet upottavat ja maantie mahtaa olla ihan paljaana . . ei niitä saata hevosella ajaa eikä kehtaa jalankaan porkata . . . milloinhan päässeekään?

Silloin Liisa vähän aikaa mietti, arveli: „jokohan sanon?“ ja sitten hän sen sanoi. . .

— Jos olisi rautatie meidän mökiltä kirkonkylään, niin ei kelirikko haittaisi . . . Sitä oli ruustinnakin samaa leikillä arvellut, että kun olisi rautatie, niin ei kelirikko haittaisi.

Eikä Mattikaan nyt sitä valheeksi väittänyt. Ei hän ensin siihen mitään virkkanut, katseli vaan pitkän aikaa jonnekin yhteen paikkaan pihalle ja sitten vasta tokasi:

— Joka mökin tarpeeksipahan se semmoinen tullee . . .

— Hyvä on ajatteli Liisa, mutta ei kuitenkaan sillä kertaa siitä asiasta sen enempää puhunut. Vaan kohta oli hän kuitenkin pannut pannun tulelle ja iltaista syödessään hän istuutui yhteen pöytään Matin kanssa ja levitti voita leivälleen.

Helluntain lauvantainapa juuri oli Matti sytenyt viimeisen sulamatta jääneen jäätikön halkopinojen kupeelta. Liisa oli läm-

mittänyt saunan, yhdessä olivat kylpeneet, illastaneet ja kissan selkää silitelleet ja siitä olivat alkaneet tarinoida, iltaruskon vielä pirtin ikkunoita punatessa.

Ensin tuli puhe suurista juhlapäivistä, sitten Jumalan sanasta ja Jumalan sanan julistajista . . papeista, hyvistä ja huonoista. Hyviä olivat Matin mielestä oman pitäjän papit, rovasti varsinkin.

Hyviä olivat Liisastakin . . vaikka kyllä hän oli kuullut, että Lapinlahden papilla kuitenkin oli paremmat lahjat . . .

— Vai paremmat? . . Ei Matti muistanut sitä kuulleensa.

Vaan siihen sanoi Liisa, että „pa-aaremmat . . paremmat toki paljonkin . . ja paljonhan niillä Lapinlahtelaisilla on muutakin hyvää.

— Mitä niillä sitten on muuta niin hyvää?

— No, ka, kun niillä on ne rautatiet ja kaikki.

— Niin, myötteli jo Mattikin taas niinkuin vanhaa tuttua asiaa, josta jo ennen on ollut puhe.

Äänetí siinä vähän aikaa istuttiin. Sitten sanoi Matti.

— Kun olisi kerran käydä kuulemassa sitä Lapinlahden parempilahjaista pappia.

— Niin käydäkö kuulemassa? . . onhan sinne vähän pitkä matka.

— Eihän se niin kovin pitkä . . pari peninkulmaa meidän kirkolta. . .

— Milloinka sinne mentäisiin?

— Vaikka Juhannus-pyhiksi . .

— Entäs lehmä?

— Saisithan sinä sieltä Valkeiskylältä hakea jonkun joutoakan tänne sitä siksi aikaa hoitamaan.

Eikähän Liisalla ollut sitä asiaa vastaan sen enempää, jos kerran saisi jonkun kotimiehen ottaa, ett'ei lehmä-raukka lypsämättä jäisi . . . Saisihan tuota kerran koettaa sitäkin, että kävi

vieraankin pitäjän pappia kuulemassa, ennenkun kuoli . . . ainahan niitä oman pitäjän pappeja saa kuulla . . ja jos tuosta jotain apua lähtisi syntiselle ihmiselle. . .

Ja niin olivat Juhannus-lauvantaina Matti ja Liisa lähdössä Lapinlahden kirkolle parempilahjaista pappia kuulemaan.

— Alahan mennä . . kyllä minä tulen! huusi Liisa Matille, kun Matti seisoi kartanolla ja odotti. Liisalla oli vielä jotain sanottavata, mitä lie ollut, sille kotimiehelle, joka oli Valkeiskylältä haettuna taloa vartioimaan.

Matti heitti eväskontin selkäänsä ja lähti liikkeelle. Nousi jalkalautoja myöten piha-aidan yli, joka oli tehty aitan nurkasta pirtin nurkkaan, kulki pellon piennarta myöten, ojan reunaa ja aitovartta . . ja aitovarrella kasvoi hyvin hyötyvä vatukko. Veräjälle tultuaan, josta niitylle mentiin, katasti Matti taakseen . . . Jopa se oli Liisakin tulossa, varasi juuri piha-aidan yli noustessaan aidan seipääsen, kokosi sitten hameensa ja alkoi tulla.

Matti ei odottanut veräjällä, mutta Liisa sai hänet kiinni. Sitten kulkivat he molemmat niittytietä myöten peräkkäin, Matti edellä, Liisa vähän jälempänä.

— Parin viikon päästä tässä saa jo alkaa viitaketta keikutella, sanoi Matti. — Katso, kuinka tuolla aitovarsi angervata työntää.

— Niinpähän näkyy, sanoi Liisa ja koki pysyä perässä.

Notkossa oli puro ja se oli vielä vesillä.

— Hyvänen aika, mitenkä minä tästä pääsen? sanoi Liisa ja jäi seisomaan.

— Kule puita myöten, sanoi Matti ja jatkoi matkaansa.

— Niin, vaan jos putoan . . elähän edes jätä!

— Elä putoa!

Eikä Liisa pudonnutkaan.

Tulivat siitä niittyalangosta lehdon laitaan, lehdosta suon yli korpeen ja korven kulettuaan ylävämmille maille, jotka kohoamistaan kohosivat harjukankaaksi. Kiivakanlaisesti he kulkivat, vereksillä voimilla uutterasti tietä tallaten.

Mutta harjulle päästyä oli tien vieressä se suuri Lepokanto ja sen kohdalla oli ensimmäinen neljännes matkasta kulettuna. . .

Liisa istuutui lepäämään, mutta Matti veti housunkauluksen alta tupakkikukkaron ja pani piippuun.

— Elä heitä tikkua kuivaan sammaleen . . syttyy palamaan ja palaa koko kangas.

— Mikä vahinko siitä sitten on, jos palaakin . . . auhto kangas?

— Mikäs pakko sitä on tahallaan panna palamaan?

— No, eipä pakko mikään, myönnytteli Matti.

Ja sitten taas tietä tallaamaan, alas harjun toista rinnettä, liusumpaa rinnettä, jota kulkiessa metsä milloin tiheni, milloin aukeni aho eteen ja maa silloin paikotellen jalan alla ontosti kumahti, sitten taas väliin lehtoja, väliin niittyjäkin, mutta niityt kierrettiin ja kulettiin ulommitse aitovarsia pitkin. Maantielle päästessä alkoi olla pikkuista petäjämetsää, josta kuivan havunneulan haju kulkevien nenään tuoksusi.

Aivan maantielle päästessä hypähti harakka metsästä tien yli ja alkoi hypellä edellä puusta puuhun ja herkeämättä nauraa . . .

Matti aikoi temmata tiepuolesta karahkan ja heittää sillä ja hätistää harakkata. Mutta ei hän kuitenkaan temmannut. Tuli ajatelleeksi, että ehkä Liisa luulisi hänen luulevan, että harakka muka heille nauraa, ja että hän siksi sitä harmissaan hätistää. Ei ollut Matti siis harakkata näkevinäänkään, antoi sen vaan hypellä edellä ja nauraa. Ja harakka nauroi ja hyppeli puusta puuhun kahden puolen tietä, ja kikahteli ja häntäänsä keikutteli. Vasta maantielle päästessä erosi se Matista ja Liisasta ja lensi takaisin metsään.

— Pesäkö hänellä lie ollut, kun sitä ilvettään piti, sanoi Liisa.

— Sillä on aina ne omat lystinsä, sanoi Matti.

Maantielle päästyä tien haarassa, jossa virstapylvään juuressa oli lumireki kesäteloillaan, oli toinen lepopaikka. Ojan laidalle laskeutui Liisa, mutta Matti istuutui lumireen siiven nenälle.

— Siinä se on lumireki, sanoi Liisa. — Rautatiellä se on kanssa lumireki.

— Ne on silläkin tiellä lumirekensä niinkuin muillakin valtateillä.

— No, eipähän ilman . . vaan ei sitä rautatien lumirekeä hevoset vedä.

— No mitkäs?

— Ruustinna sanoi sen masinan sitäkin vetävän . .

— Se kai se jaksaa, joll'on vettä kulkiessaan seitsemän hevosen voimat.

— Vaan välistä kuuluu tarttuvan hankeen sekin kiinni, ett'ei pääse tikahtamaankaan, vaikka mitä tekisi, kun oikein kujateille pyryttää . . .

— Ähäh! vai pitää senkin äytärin seisottua? . . Entäs mitenkä se sitten irti pääsee?

— Ka, kun en tullut sitä kysyneeksi.

— Eikö pitäne hakea lapioimamiehiä avuksi niinkuin muillekin lumireille . . siinä sen nyt näkee!

— Niin minkä?

— Sen, ett'ei ne masinat vaan auta, kun oikein tiukka tulee. — Joko lähdetään?

— Lähdetään vaan.

Lähtivät siitä sitten maantietä kulkemaan. Matti mietti kulkiessaan yhä sitä, että pitääpähän senkin seisottua, vaikka on niin kiireesti muka menevinään, ett'ei pysy parhaatkaan juoksijat rinnalla. Ja minkätähden lie Matin tehnyt mieli melkein kutittelemaan rautatietä siitä, ett'ei se päässyt lumen läpi. Jos olisi

oikea ihme ollut, niin eivät olisi lumihanget haitanneet . . yli olisi mennyt! . eikä olisi kallioitakaan väistänyt . . saipahan Mooses kalliosta vedenkin vuotamaan . . mutta siinä miehessäpä olikin Herran henki. . .

Kulkivat maantietä pitkin, niin alkoi tien pohjasta näkyä Valkeiskylän taloja.

— Kenenkään nuo on lehmiä? kysyi Matti, kun näki lehmiä tiepuolessa.

— Valkeiskyläläisten lehmiä, sanoi Liisa, mutta silloin hän muisti jotakin ja sanoi sen:

— Kuuleshan, Matti . . en ole muistanut kertoa, mitä ruustinna minulle kertoi, kun silloin tässä talvella kävin siellä. . .

Ja Liisa kertoi, mitä ruustinna oli hänelle kertonut, että nimittäin rautatie oli ajanut lehmän päällitse mennä kesänä . . . ja lehmä oli mennyt keskeltä kahtia, toinen puoli ruumista toiselle puolen tietä . . .

— Ei se kuulu katsovan . . ajaa vaan täyttä laukkaa, vaikka ihminen olisi edessä.

— Onko pakko olla edessä?

— Niin, vaan kun lehmä ei ennätä . . eikä sillä ole sitä älyä . . .

— Ei, vaan ihminenpä .

— Ei ennätä ihminenkään . . eikä ne kuulu katsovan, joka vaan heidän tielleen sattuu . . viheltävän kuuluvat ja joka ei silloin . . .

— Viheltääkö se?

— Niin kuuluu tekevän . . .

— Se pitää näet samat tapansa maatakin kulkiessaan. — Silloinpa se on oma syynsä, joka alle menee. .

— Hullu kai se on, joka alle menee, kun kerran saattaa muuallakin kulkea . .

— Pysyisi syrjempänä. .

— Kuuluu se välistä syrjästäkin saavan, jos ei ole vähän edempänä . . yhden miehen kuului temmanneen, joka oli mennyt liian likelle . . mikä lie siinä vetovoima, joka tempaa kuin koski pyörteesensä. .

— Jako viepi mennessään?

— Niin kai.

— Hennoisi kai tuosta seista edempänäkin, jos tuon maille sattuisi joskus tulemaan . . hennoisin kai minä.

— Hennoisin kai minäkin.

Matti ja Liisa astelivat yhä eteenpäin ja olivat yksimieliset siitä, että oli sulaa hulluutta . . jos nimittäin sattuisivat joskus sen maille sattumaan . . mennä rautatien eteen eli edes liian lähellekään sitä . . Saattoihan tuota tuommoista ulompaakin katsella . . vaikka aidan takaa . . eikähän se mikään sormin koeteltava olekaan . . Tietäähän sen, minkä se semmoinen tekee, jos sitä härnäilee. . .

Kyllä sitä sentään on koko peto . . ajapas lehmä keskeltä kahtia! . . . kenenhän polosen lie ollut lehmä? . . Ja elä sitten vielä seisota, vaikka olisit ihmisen päälle ajamaisillasi! . . Eivät Matti ja Liisa sitä suinkaan omasta puolestaan olisi pelänneet . . jos olisivat maille sattuneet . . mutta olihan niitä niitäkin, jotka eivät tienneet, minkä se tekee, kun sen lähelle menee . . ja niille se on vaarallinen.

Valkeiskylän kohdalla kulkivat Matti ja Liisa kiivakammin kuin muualla eivätkä poikenneet yhteenkään taloon, vaikka kutsut olivat kovat moneen.

Onterin pellolla oli isäntä karhitsemassa. Kun sai ajaneeksi aidan nurkkaukseen, seisautti hevosensa ja kävi nojaamaan aitaa vasten pannakseen tupakan. Eivät häntä Matti ja Liisa siitä keksineet, ennenkun olivat vähän sivuitse menneet.

— Minnekkä sitä semmoisella kiireellä kuletaan? kysyi näet yht'äkkiä Onteri aitansa takaa.

— Kah! sanoi Matti ja Liisa yht'aikaa ja vähän säpsähtivät.

— Minnekkäkö? sanoi Matti, tuonne kirkolle päin . .

— Ovatpa oikein kontillisen evästä ottaneet. .

— On vähän virkailemista siellä . . taidetaan viipyä yli pyhänkin vähän. .

— Kirkollako?

— Kirkollakin . . ja on sitä vähän asiata tuolle puolenkin kirkon.

— Kunhan ette vaan menne rautatietä katsomaan? . . Kaikki ne sinne nyt menevätkin . . minulla ei vaan ole ollut vielä niin paljon joutilasta aikaa. . .

Matti käänsi puheen toisaalle.

— Hyväkös on karhita? kysyi hän.

— Mikäpähän siinä lie . . pölistähän tahtoo vähän kuiva pelto . . vaan siinähän menee. .

— Pitää lähteä, sanoi Matti, kun olivat vähän aikaa seisoneet ja toisiaan katselleet.

— Eikö joudeta talossa käymään?

— Eipä joudettaisi oikein . . . pitää lähteä . . ei muuta kuin hyvästi.

— Hyvästi, sanoi Onteri ja jäi edelleen piippuaan polttelemaan. Matti ja Liisa lähtivät astumaan, mutta selässään tunsivat he, että hän heidän jälkeensä katseli . . . ja heistä tuntui, että hän heille naurahti itsekseen . . samalla lailla kuin silloin, kun sanoi, että „kaikki ne nyt sinne menevätkin. . .“

Vaan eivät Matti ja Liisa siitä tunteesta toisilleen mitään virkkaneet.

Kulkivat he taas eivätkä ketään kohdanneet, ja jo alkoi pappila näkyä. Päivä oli jo ollut puolessa, kun olivat kotoa lähteneet . . eivät olleet ennen selvinneet lähtemään . . ja nyt oli se jo kappaleen alenemaan päin. Oli lehmän lypsyaika ja joka talon tarhalta kohosi savu suorana ilmaan. Liisa ajatteli, että jokohan

heidän kotimiehensä lienee lypsänyt vai vastakohan savua tehnee. . . Ka, kun ei tullut sanotuksi, että palavakkanen on aitan ylähyllyllä . . vaan ehkä se sen sieltä löytää. Sanoi sen Liisa Matillekin ja sitä arveli Mattikin, että kyllä kai se sen sieltä löytää, kun lypsinkiulun ottaa.

Matti ja Liisa tulivat tienhaaraan. Toinen, oikotie, vei niittyjä myöten suoraan pappilan läpipihan kirkolle, mutta toinen, sama maantie, jota olivat tulleetkin, kierrätteli pappilan niityt ja pellot.

Tienhaarassa seisottui Matti ja odotti Liisaa, joka aina vähän jälempänä kulki. Liisa istuutui tiepuoleen ja rupesi panemaan kenkiä jalkaansa . . aina oli siinä kohti akkain tapana panna kengät jalkaan . . eihän pappilan läpipihan ilennyt avojaloin kulkea. . . Mutta Matti arveli, että tokko tuota nyt niittyjä myöten mentäneekään . . Liisa arveli, että totta kai niittyjä myöten, kun oli suorempi siitä.

Vaan siihen sanoi Matti, että pappilan herrasväki näkee heidät . . ne istuvat aina rappusilla kesäiseen aikaan.

Liisan mielestä ei se tekisi mitään, jos näkisivätkin . . ovathan nuo ennenkin nähneet. .

Ei suinkaan se mitään tekisi, mutta ne kuitenkin huutaisivat sisään ja kysyisivät, minnekkä matka, ja kuka siinä sitten rovastille selittelemään, että on Lapinlahden kirkolle menossa kuulemaan parempilahjaista pappia . . . saattaisi ajatella, että eikö niille enää oman pitäjän papit kelpaakkaan . . . vaikka ei se sitä ehkä sanoisi.

— Sanotaan, että mennään rautatietä katsomaan, sanoi Liisa.

Hm! Ei sitä oikein Matin mielestä saattaisi sitäkään sanoa . . . ja jos ei hyvinkään tulisi rautatiellä käytyäkään ja sitten tulisi valehtelijaksi rovastin edessä. Saattaahan sitä siihen sijaan palatessa kulkea pappilan kautta. . .

Sama kai se Liisasta oli . . kulkipa tuota sitten mistä tahansa, kunhan häntä kulki . . Pani häntä kuitenkin edes kengät jalkaansa, kun oli kerran ruvennut panemaan.

Ja Matti ja Liisa jatkoivat kulkuaan maantietä myöten. Kiersivät niityt ja pellot, kulkivat pappilan kuistin suun sivuitse ja lähenivät kirkkoa.

Sakastin rappusille istuttiin lepäämään. Matti laski konttinsa alimmaiselle rapulle ja Liisa rupesi kenkiään riisumaan.

Mutta silloin tuli yht'äkkiä sakastin perästä maantietä myöten koko pappilan herrasväki: rovasti, ruustinna, nuori herra ja ryökkynät ja vielä muutamia vieraita mukana, joita eivät Matti ja Liisa tunteneet. Eivät olleet ensin keksiäkään sakastin rappusilla istuvia, menivät jo sivuitse vähäsen, mutta silloin käänsi ruustinna sattumalta päänsä. Matti ruopasi lakkiaan ja Liisa nousi seisoalleen ja niiasi.

Kaikki seisottuivat nyt puhelemaan.

— Hyvää iltaa! — Ka, Matti ja Liisa! — Minnekä te menette? kysyttiin.

Liisa otti puhuakseen.

— Hyvää iltaa, herra rovasti . . ja ruustinna . . terve! . . kotoapäinhän sitä tullaan . . hyvää iltaa, ryökkynä . . terve, terve! . . lähdettiin . . ka, nuori herrahan se on . . en ollut tunteakaan, kun on niin isoksi kasvanut . . terve! . . lähdettiin vähän jaloittelemaan, hupsut, tässä ennen heinäntekoa . . olisi Matti tahtonut talossakin käydä, mutta minä sanoin, ett'ei malteta . . . vaan tullessa oli aikomus poiketa . . .

— Vai niin, sanoi ruustinna lempeästi, ja rovasti kysyi, minnekkä oli matka?

— Tännehän se on vähän matkan päähän . . mikä tuonne lie, peninkulma ja vähän toistakin . . Lapinlahden tien varteen.

— Onko matka Lapinlahdelle päin?

— Sinnehän se on . . sillä on tällä Matilla siellä sukulaisia muutamassa talossa . . kuuluu sen talon rappusille näkyvän Lapinlahden kirkkokin. Ne ovat aina kutsuneet käymään, vaikka ei ole ennen tullut lähdetyksi. — Ketä ne on nämä herrasväen vieraat?

— Ne on meidän sukulaisia. .

— Taitavat olla kaukaisiakin?

— Helsingistä ne on . . ne on tulleet tänne rautatietä myöten.

— Vai rautatietä?

— Niin, totta kai nyt Matti ja Liisakin käyvät rautatietä katsomaan, kun kerran Lapinlahdelle menette?

— Rautatietäkö? . . ei tiedä . . ei ole ollut siitä puhetta mitään . . Mahtaisiko tuota ennättäkään, kun oli aikomus joutua huomiseksi tänne kirkkoon?

— Ainahan sitä saa kirkossa olla . . pitää toki käydä, kun on kerran liikkeelle lähtenyt . . ja saattaahan olla Lapinlahden kirkossa?

— Niin, no niin . . kyllähän, vaikka eihän tuota ole puutetta papeista omassa pitäjässäkään.

— Menkää nyt vaan rautatietä katsomaan, kehoitti ruustinna yhä.

Liisa katsoi Mattiin, mutta Matti ei virkkanut mitään . . .

— Jokohan olisi mennä . . ei tiedä . . kyllä kai siinä olisi katsomista.

— Ja ajaa sillä pitää myöskin vähän matkaa.

— Ei toki meillä ole varoja lähteä semmoisella ajamaan . . hyvä, kunhan saadaan nähdäkään, vanhat ihmiset!

— Ei se maksa kuin puolen tavallista kyytipalkkaa . . se on sama siinä matkustaa kuin jos puolella kyydillä ajaisi.

— Vähäkös se on se? . Ei meidän toki milloinkaan ole kannattanut kyydillä ajaa!

Vaan ruustinna ei heittänyt toivoaan. Hän tahtoi välttämättömästi, että toinenkin saisi saman hauskuuden nauttia kuin hän itsekin oli saanut.

— Kyllä kannattaa, sanoi hän, ja kyllä teidän mieli alkaa tehdä siinä ajamaankin, kunhan näette, minkälainen se on . . ja tulkaa sitten palatessanne pappilaan.

Ja ruustinna heitti Matille ja Liisalle hyvästinsä ja lähti muiden jälkeen, jotka olivat jo alkaneet mennä.

Kun Liisa oli kenkänsä riisunut ja Matti taas konttinsa selkään sovittanut, jatkoivat he matkaansa.

— Jos tuonne sitten mentäisiin, kun niin tingalle tahtovat? sanoi Liisa.

— Pitäneehän tuonne mennä! . Mikä niille sitten sanomaan, ett'ei ole käynytkään, kun sitä kysyvät?

Hykähdytti heitä vähän kumpaakin, Mattia ja Liisaa, nämät puheet, mutta eivät he siitä toisilleen mitään virkkaneet.

Teki Matin mieli kuitenkin vähän leikkiä laskemaan.

— Minkätähden sinä, Liisa valehtelit ruustinnalle, että me mennään sukulaisiin?

Liisa otti nuhteen todeksi ja vastasi vähän vihaisesti . .

— Mitäs minä olisin sanonut? Olisit itse sanonut paremmin!

— Eipä siltä, eipä siltä, lepytteli Matti, hyvähän se oli, että jotain sanoit.

Jo leppyi Liisakin . .

— Et vaan sinä olisi sitäkään keksinyt . . olla jörötit etkä saanut sanaa suustasi.

Kulettiin kirkonkylän talojen ohitse, sivu peltojen ja kuistin suiden. Peltojen halki kulki maantie, poikkesi sitten kylän portilta metsään, ja metsän käänteesen katosivat kohta talot ja talojen pellot.

Yhtä metsäistä taivalta oli melkein Lapinlahden kirkonkylään saakka, muuan niitty välillä vaan, sen tiesivät Matti ja Liisa ja kiiruhtivat kulkuaan öiseen aikaan viileän ollessa. Tie taipui milloin notkoksi alas ja silloi humahti suosta kulkevia vastaan jäähtynyt ilma, mutta kovemmilta mailta lehahti aina kangaskanervan lämmin tuoksu. Kaste oli jo tiepuoleen nurmikolle laskeutunut, ilta kului ja yö läheni, vaan mökkiä ei vielä näkynyt, jossa oli määrä levähtää. Ja seisottumatta ja toisilleen pal-

joa puhumatta kävelivät Matti ja Liisa kärrynpyörän kovaa jälkeä, toinen toista, Matti vähän edellä, Liisa kokien jälessä tulla.

Jo oli puolen aamurupeamaa aurinko kirkkaalta taivaalta lämmittänyt maantien multaa ja kiviä Isonharjun jyrkässä termässä. Pettänyt oli Mattia ja Liisaa uni yöpaikassa, makuuttanut isoon päivään . . Saapa nähdä, ennättääkö enää rautatielle? Puolen peninkulmaa oli vielä Lapinlahden kirkonkylään, tienhaaran kohtaan, josta oli, mikä lie vielä ollutkaan, siihen paikkaan, jossa rautatien likeltä näki, eikä se kuulunut ollenkaan näkyvän vielä tienhaaraan. Puolen päivän aikaan kuului pitävän olla perillä, jos mieli nähdä — niin mökissä tiesivät kertoa . . .

Matti vähän edellä, Liisa kokien perässä tulla.

Tavallista kiiruummin astuivat Matti ja Liisa, ponnistellen mäkeä ylös. Kuumunut multa jo Liisan jalkopohjia poltteli, ja Matin kantapäätä hankasi kenkä. Päivä hellitteli niskaan sitten melkein kuin keskipäivällä.

— Odotahan nyt, Matti . . elähän nyt semmoista kyytiä . . kun olisi otettu hevonen . . olisihan se joutanut . .

— Mikäs tässä on jalan kävellessä . . tässähän tämä menee, kun on mennyt tähänkin asti.

— Kyllä kai tämä menee . . vaikka ei taitaisi sinunkaan kantapääsi enää hyvin kävelyä kaivata.

— Totta kai tässä kävellä pitää, ei kai taival istumallakaan kulu. . .

— Eiköhän kuitenkaan istuttaisi vähän lepäämään . . ei ole istuttu sitten kuin mökistä lähdettiin.

— Joko sinua uuvuttaa?

— Kun ei olisi lähdetty koko matkalle!

— Käännytäänkö takaisin?

— Käydään häntä nyt katsomassa, kun kerran sitä varten on tullut lähdetyksi . . . vaan en minä enää toista kertaa lähde. — Kyll' on pitkältä vielä tätäkin termää . . tuonne ylös . . ka, mikä se on tuo tuolla tiepuolessa?

— Missä? . . kivihän se on . .

— Ei, vaan kiven kupeella? . . Ihminen! . . Eikö totta niin ole Matliena?

Kuppari-Lienahan se istui siinä kiven kupeella maantieojan toisella puolen ja tupakoi lyhyesti savinysästään.

— No, mistä se on Matliena tähän tullut?

— Tuolta minä tulen Lapinlahdelta päin . . alkoi kovin raukaisuttaa matkan teko, niin rupesin tässä jalkojani lepuuttelemaan . . eikö liene ukkonen ilmassa?

— Mitä asiaa sillä oli Matlienalla Lapinlahdelle?

— Mitäpä sitä muuta lienee tänne asti kuin rautatietä katsomaan . . pitihän lähteä kerran liikkeelle, kun ovat jo kaikki muut ennen käyneet eikä ne kylissä muusta puhukkaan . . niin että häpeähän tuo on hierojalle, kun muut puhuvat eikä itse tiedä mitään . . en malttanut olla, niin läksin pyhä-iltana käymään. . .

— Jalanko sitä on kulettu?

— Eipähän sitä köyhällä hevoistakaan lie . . eikäpähän nuo rikkaat kyytiinsä ottane. Huttulan talon isäntäkin lähti samana päivänä kuin minäkin tänne itsekseen ajamaan, vaikka minä tahallani sen kuullen saunassa aijoin . . olisi se toki toinen ihminen

kyytiinsä ottanut, jota kerran olisi niin monta kertaa kupattu ja hierottu . . mutta mitäs rikas huolii . . verekset sarven sijat sillä on nytkin leveissä leuvoissaan . . katsokaapahan, kun satutte näkemään, eikö ole . . vaan viimeinen kerta se nyt toki saapi ollakin, että saavat minut siinä talossa saunaan lähtemään . . hakekoot muualta kupparin. — Tämä on sitten vielä niin talotonta taivalta koko matka, huokasi Matliena lopuksi.

— Talotonta on taivalta . . muutama mökki vaan tuolla tien vieressä.

— Hupsu sitä on, kun lähtee kaikkien kummituksien tähden tämmöisiä taipalia kulkemaan . . pitäisihän nuo vanhan ihmisen uskoa semmoiset katsomattakin . . hupsuja olette tekin, kun menette!

— Ei me tiedetä vielä, jos mennäänkään . . ja tokkopa mentäneekään?

— Minnekkäs te sitten menette?

— Lapinlahden kirkkoon aijottiin.

— Aikokaapa minne tahansa, mutta rautatielle se teidät kuitenkin viskaa . . visksipahan minutkin. . .

— Ja näkikö se Matliena sen?

— Näinhän minä.

— Hyvinkös oli? No minkälainen se oli?

— Olihan se . . kummahan se oli . . kumma, kumma . . en minä sitä olisi semmoiseksi uskonut.

— Kulki pyörien päällä?

— Monien pyörien päällä kulkikin . . ja kun me seistiin siinä sen huoneen edessä, jonka eteen ne sen ajaa . . ja alettiin odottaa. . .

— Mihinkä aikaan se tulee?

— Ei siihen kauvan aikaa ole enää sen tuloon . . puolen päivän aikaan se tulee.

— Nyt on kohta jo aamiaisten aika. . .

— Saatte sitä kiireesti kulkea, jos mieli ennättää näkemään. . .

— Me aijottiin olla ensin kirkossa ja sitten mennä sitä katsomaan, jos niiksi tulisi . . odottaneehan tuo toki kirkkoajan, ennenkun lähtee . . odottihan tuo ennen.

— Odottiko?

— Vettä kulkiessaan odotti kirkon rannassa koko kirkkoajan.

— Sepä se on, ett'ei se maata kulkiessaan näy odottavankaan . . tulee ensin aika kyytiä ja sitten seisoo hyvin vähän aikaa, kun lähtee uudelleen ajamaan . . keskellä kirkkoaikaa . . .

— Vaan minä en lähde, Matti, koko rautatielle, jos pitää keskellä kirkkoaikaa . . saat mennä itseksesi. .

— Milloinkas sinä sen sitten näet?

— Vähät minä siitä, jos en näekkään . . ja niinpä tuo jalkojakin pakottaa, että . . . en minä rupee sentähden syntiä tekemään!

— Mitäs syntiä siinä?

— Vai ei se syntiä? mikäs se on sitten syntiä, kun keskellä kirkkoaikaa . .?

Matti ei virkkanut mitään, vaikka Liisa odotti, että hän olisi ruvennut väittämään, ettei se mitään syntiä ollut, jota Liisa synniksi sanoi.

— Onko se sitten paljo tuolla puolen kirkon? piti Liisan kysyä, kun eivät muut mitään virkkaneet.

— On sinne tienhaarasta vielä hyvästikin ruotsinvirsta.

— Semmoinen matka vielä . . . tämmöisessä paahteessa . . kun edes tuulisikaan vähäsen!

— Mistä kohti se tie eroaa sinne? kysyi Matti.

— Se eroaa . . tästä kun vähän matkaa menette ja laskeutte mäen alle ja nousette toisen mäen päälle, niin sen mäen päältä se eroaa . . se lähtee oikeaan käteen ja tämä tie viepi

suoraan kirkolle . . on siinä punaiseksi maalattu viitta, joka osoittaa sinne päin, minnekkä mennä . . kyllä te löydätte. . .

Ja löysivätkin Matti ja Liisa tienhaaran etsimättä . . siitähän se erosi oikeaan käteen mäen päältä ja niin oli merkit kuin Matliena oli sanonut. Tienhaaraan tultua näkyi kirkkokin vähän alempana laaksossa.

Liisa seisottui sitä katselemaan, mutta Matti kääntyi arvelematta oikeaan käteen.

— Sinnekös sinä menetkin? kysyi Liisa Matin jälkeen.

— Minnekkäs minä sitten?

— Eihän sitä kirkkoaikkana . . kuulehan . . odotahan!

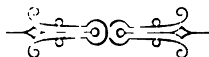
— Eihän nyt vielä mikä kirkkoaika . . tule, jos tulet . . ei tässä jouda vitkailemaan.

— Voi, hyvä isä!

Mutta Matti yhä meni menemistään eikä odottanut . . sitähän oli jumalaton! . . ja Liisan täytyi tulla perässä . . Eihän tässä tainnut mikään muukaan auttaa, jos ei mieli erota toisistaan . . Vaan missä sitä sitten yhyttäisi toisensa, kun toinen menisi sinne, toinen tänne . . . näin vierailla mailla vielä. . . Ehkä tuolta vielä kirkkoonkin ennättäisi, kun oikein koettaisi olla sukkelana . . .

— Odotahan, Matti . . kyllä minä tulen . . elähän jätä!

Ja Matin perään koki Liisa pyrkiä, jaloillaan kiireesti kaaputellen maantien kuumunutta hietaa ja hameensa helmoja aina vähän väliä kouriinsa kooten. Edessänsä kulki Matti, kiireenlaiseen väännätellen, siniset piikkohousut haaroistaan vuorotellen veppaisten.

VI.

apinlahden rautatieasema on tehty ihan metsän sisään. Kun kulkee tietä myöten, joka sinne vie, on toisella puolen sakeata metsää, toisella korkea harju. Tie kulkee harjun viertä, mutta harjun päässä se sen kiertää kuin kävyn kärjen, ja siinä on sinulla edessäsi yht'äkkiä rautatien asema, ennenkun tiedätkään.

Ensin näkyy muuan punanen huone ja, sittenkun kävyn käritse etemmäksi kierrät, toinen punanen huone, jossa on valkeat nurkat ja iso, kaksin aukeava ovi. Mutta vähän matkan päässä näkyy, ensin puiden välitse sitten kokonaan, laudoilla vuorattu ja keltaiseksi maalattu asemahuone, josta paistaa isot ikkunat ja lasiovet.

Vielä näyttiin nukuttavan asemalla, mahdettiin maata makeinta aamu-unta, kosk' olivat kaikki ovet kiinni vielä ja peitteet ikkunoiden edessä . . . Koko yö oli valvottu Juhannuskokolla tuolla harjun selällä. „Rautatien herrat" ne olivat sen sinne rengeillään teettäneet; koko yön olivat siellä sitten juoneet ja ampuneet pistooleilla petäjän kylkeen ja huutaneet haikeata hurraata avosuin taivasta kohti. Ja kun olivat yhdet oluet loppuneet, oli laitettu toisia kirkonkylän kauppamieheltä noutamaan.

Ja sitä oli taas tarjoeltu kaikille ihmisille . . kuka vaan tuli, sai sitä juoda, minkä itseltään ilkesi. Tyttöjen oli pitänyt niidenkin juoda . . niidenhän sitä vasta oli pitänytkin . . ei ollut auttanut mikään . . . eivät olisi oikein viitsineet herrain juomia juoda, mutta „puukhollari" otti kiinni ja uhkasi juottaa väkisin; — vaan eipä ollut sekään omin jalkoineen kotiin päässyt . . muiden oli pitänyt kahden puolen kainaloista kannattaa. Horjuvanpa näkyi itse inspehtorikin alas mäkeä laskeutuessaan . . ja silloin oli jo iso päivä.

Siitä juttelivat miehet, jotka asemasillan laidalla istuivat ja katselivat pitkin suoraa rataa niin kauvas kuin silmä kantoi.

Ne olivat vakaista väkeä, kirkonkylän miehiä, jotka olivat Juhannusyönsä yhtä rauhallisesti nukkuneet kuin muutkin yönsä, nousseet aamusilla varhain niinkuin aina muulloinkin, panneet anturat jalkaansa, pistäneet kellon kammarin naulasta housunkauluksen alle ja lähteneet rautatielle päin kävelemään. Olivat siellä usein ennenkin käyneet, joka pyhä, ei asiata mitään, mutta muuten vaan . . .

Rataa myöten käyskenteli toisia miehiä. Kiskoja ne tarkastelivat ja kiskojen alla olevia pölkkyjä, verkalleen kävellessään. Ne olivat rautatien työmiehiä ja parta oli ajettu pois, vaan leuvan alle vähän heitetty haivenia kaulusta vasten kähertymään . . Tiesivät ne, että silloin ja silloin oli siitä kisko murtunut . . uusi oli pitänyt panna. Se ja se oli ollut sitä siihen kiinnittämässä . . kauvankohan nyt kestänee? . . Tuo muuan tuossa näytti jo kovin kuluneelta; — vaan saattoi se vielä jonkun aikaa kestää, minkähän kestäisikään . . puolen vuotta eli vähän päällekin. . .

— Kestipä tuo, minkä kestikin . . irtauttaa se siitä kuitenkin pitää; aluspölkyt näkyvät jo mätänevän. — Sen sanoi Wille, se Huttulan-talon menneen talvinen vesimies.

— Vaatii uusia sijaan, sanoi vähän päästä toinen mies.

— Vaativanpa näkyy, sanoi kolmas.

— Onhan niitä ruunulla pölkkyjä.

— Ja kun loppuu, toimittavat kirkonkylän ukot uusia.

Oli tultu asemasillan kohdalle, jossa kirkonkylän miehet yhä vielä istuivat, jalat riipuksissa, tupakoivat joutessaan ja syleksivät.

— Siinä se Willekin pasteerailee kuin herrat.

— Vai ei pasteerailcisi . . . Huomenta! . . mitäs kuuluu?

Miehet kättelivät toisiaan . . ne, jotka sillan laidalla istuivat . . ja ne, jotka rataa pitkin kävelivät.

— Vai ei pasteerailisi, kun on oma tekemänsä tie astuttavanaan.

— Ruunun tie, mutta meidän värkeistä, sanoivat kirkonkylän isännät.

— Teidän värkeistä?

— Pölkyt on meidän. — Mitenkäpähän ruunu tiensä tekisi, jos ei meiltä aineita annettaisi.

— Aina niitä antavia olisi. — Eivät olleet isännät kokolla eilen?

— Taisi meistä panna jokainen kylvettyään maata . . . herrat kuuluivat juoneen menn' yönä . .

— Joivat ja muita juottivat . . .

— Siksipä sitä niillä nyt untakin kestää.

— Milloinka sitä ei herroilla kestä?

— Asemamies vielä sekin makaa.

— Herrako se on sekin?

— Mahtaisi kai se mielellään olla.

— Tähti on jo otsassa.

— Ja keltaista punontaista olkapäillä . . tultuaan se ei muuta tehnytkään kuin kääntelihe lasisten ovien ja ikkunoiden edessä; — me sitä lystiksemme katselimme.

— Hyvä mies muutoin.

— Ei moitetta mitään . . virkansa täyttää.

— Ajaisi siitä teidätkin radalta pois, jos näkisi.

— Ei meitä . . meillä on lupa kävellä missä tahdotaan; mutta teidät ajaisi . .

— Mitenkäpähän ajaisi.

Nousivat siitä kaikki miehet sillalle ja lähtivät verkalleen astumaan karkealla soralla peitettyä pihamaata pitkin maantien suuhun päin.

Katselivat lauta-aidan yli postineiden kukkaismaata. Kummailivat miehet siinä, mitä varten noita kukkiakin kasvatetaan . . mitähän on niistäkin hyötyä? ei toki mitään . . kylväisi ohran ennen eli herneen; — ja kun se siinä peltomaassaan päiväkaudet nuojaa ja lapiollaan lykkii . . ja on siitä niin äkäinen, että ikkunaansa koputtaa, jos joku aitaan vähänkään nojaa . . pihalle tulee ja huutaa silmät korvat täyteen, joka polonen siihen hevosensa sitoo . . vaikka eihän sen huudoista ja mongerroksista suomalainen tajuunsa pääse, sama, jos ei puhuisikaan. . .

Vetäytyivät miehet tienkäänteesen ja siirteliivät maantietä myöten. Potkasi joku anturansa kärellä kiven mukulan raviin.

— Tuotapa näkyy kiire ajavan . . katsokaahan, miehet, eteenne . .

— Enpä ole nähnyt vanhan miehen noin tiukkaan astuvan.

— Akkansahan tuota ajaa.

Matti ja Liisa ne sieltä tulivat . . Matti kappaleen edellä, Liisa kokien perästä tulla. Ihan oli hengästyksissään Matti, kun miesten kohdalle tuli.

— Minnekkä mies rientää? kysyi Wille ja seisottui. . . Muut miehet kulkivat kulkuaan.

— Täh — hänneh . . hän meh . . ! läähätti Matti.

— Kah, Willehän se on . . teh — terve!

— Joko lähdettiin rautatien työhön?

— Eihän tuota ty — y — yöhön — kään . . on niin li — iian helteinen ilma kävellä, että ihan . .

— Helteinenpä on ilma . . taitaa olla ukkonen ilmassa . .

— Tah — haitaapa . . olla . . Sinnepäinkö se Wille . . pitää lähteä tänne. .

— Asemalleko se on kiire?

— Onkohan sinne pitkältä vielä?

— Tuossahan se on tuon käänteen takana . . siitä se jo näkyy . .

Liisa jo saavutti heidät . . .

— Sanoinhan minä sille, ett' elä tyhjää kiirehdi . . vaan ei se kuule mitään eikä seisotu, vaikka siihen paikkaan nääntyköön!

— Etpähän nääntynyt?

— Aikako siinä nääntymään, kun jättää . . onko se tämä mies rautatieltä päin? — Sano, hyvä mies, meille . . !

— Etkö sinä tunne? . . tämähän on meidän pitäjään miehiä . . menneen talvea oli Huttulantalossa huonemiehenä. . .

— Ka, Willehän se on . . minä en tässä kiireessä . . eikö se Wille lähtisi meille matkaa näyttämään? . jos ei hyvinkään osata . . !

Saattoihan Wille lähteä . . .

— Ei taida olla kiirettä? sanoi Matti, vaikka luuli olevan.

Ei ollut kiirettä; Wille sanoi junan tulevan vasta puolisen aikaan.

— Niin, sekö masina se tulee?

— Niin, niin, masina — sitä kutsutaan täällä junaksi!

— Ja meillä kun oli kiire olevinaan, kiiruhti Liisa läähättäen Willen rinnalle puhumaan; luultiin ett'ei ennätettäiskään, niin piti melkein juoksujalassa . . Ketä lie ollut miehiä tiepuolessa tuolla vähän matkan päässä, — eivätkö lie olleet päissään, siltäpä se näytti — niin kysyttiin, että joko se kohta lähtee, niin huusivat meille: „jo lähtee! . jo lähtee! — juoskaa, ette muuten ennätä!“ Ja meillekös kiire käteen . . huhhuh! . . että ehkä ei ennätetäkään?

Matti oli jo tyyntynyt, mutta Liisaa kuohutti vielä äskeinen kiireinen kävely.

— Tuossa sitä jo taitaa alkaa näkyä? kysyi Matti.

— Ka, eikö näy sieltä punanen huone! Mikä huone se on niin korea huone?

— Se on vaan semmoinen erikoishuone . . herrojen varalle . . ei sitä talonpojat tarvitse semmoista . . . Ja Wille veti suunsa vähän nauruun. Liisa ymmärsi Willen ja iski silmää.

— Ne näet pitää täällä olla erikoishuoneensa niinkuin muuallakin . . kyllä minä tiedän, minä olen ollut pappilassa piikana . . tietäähän sen . . vaan eiköhän välttäisi maalaamatta . . ? Ka, herra jumala, tuoll' on toinen isompi!

— Mennäänhän, niin näkyy täältä vielä sitäkin isompi. — Tuossa se jo näkyy.

— Herra i—ihme! . . katso, kun on . . sehän on koreampi kuin pappilan . . . Mikä ne on tänne metsän keskeen? Asuuko täällä herroja?

— Herrojahan täällä asuu, rautatien herroja.

— Vaan missä se on se rautatie?

— Näettekö tuolla tuota aukeata . . ja noita pylväitä?

— Mitä pylväitä ne on?

— Niiden ylitse kulkee rautalanka . . eroitatteko?

— Ka, eikö kule!

— Mikäs se on tuo aukea?

— Olepas Matti! . . ka niin, minkätähden siihen on tuohon tuommoinen aukea metsään hakattu?

— Siitä se nyt menee se rautatie.

— Elä he — ele —! . . Siitäkö se nyt! . . Herra jeesus siunatkoon . . siinäkö se nyt! . . Voi, hyvä isä tokkii, kun tämä nyt tuntuu kummalta —!

Ja Liisalle tuli kyynelet silmiin.

Mattikin seisottui katsomaan . . Olipa siinä nyt yhtä suoraan osanneet hakata . . niin että tahtoi päätä pyörryttää . . . — Wille käski lähteä likempää katsomaan.

— Elkäähän menkö, rukoili Liisa ja istuutui kiireesti tiepuoleen. Odottakaahan . . minä . . elkäähän . . eihän sitä avojaloin ilkiä.

— Antaa sen jäädä siihen kenkiään panemaan . . lähdetään me vaan, sanoi Matti Willelle.

— Elkää nyt menkö . . odota, hyvä Wille, minuakin.

Wille odotti, ja Wille oli Liisan mielestä paras mies maailmassa — Matista ei toki rinnalle pannenkaan . . se nyt vasta oli semmoinen . . ei olisi odottanut ket'ikään ihmistä, kun vaan itsellään oli kiire. . .

Ja semmoisella kiireellä sitoi Liisa kengät jalkaansa, että se hikipisaroita otsasta pusersi.

— Tulkaahan nyt tänne, niin lähdetään katsomaan likempää, sanoi Wille ja vei heidät piha-aukean yli asemahuoneen eteen.

Liisa ei varsinkaan tiennyt, mitenkä oli tullut tuon isolasisen ja lasiovisen rakennuksen eteen . . olihan hän komeita huoneita ja kirkkoja ennenkin nähnyt . . ja komeahan oli pappilankin pytinki . . eikähän tuo niitä nähdessä noin . . mutta minkätähden se nyt lie niin kummalta tuntunut tämä, kun ihan polvia vapisutti . .

— Tässä se inspehtori asuu.

— Tässäkö pehtori? . . tässäkö tässä suuressa?

Epäilys tunkeusi mieleen varsinkin Matin, mutta ei hän sitä epäilystään osannut nyt sanoa . . saattoi Wille tarkoittaa jotakin toista . . olihan niitä täällä ehkä muitakin pehtoreita, vai olisiko ollut se? . .

— Mennään tänne toiselle puolen pytingin . .

Matti ja Liisa kiersivät sinne Willen jälessä melkein hiipivin askelin . . . eikä tahtonut oikein henki juosta vapaasti kummaltakaan . . .

Siellä se nyt vasta kaikista kummin oli . . ja siltä puolen yhä komeampi. — Mutta eivät Matti ja Liisa oikein tienneet mitä katsella . . . siinä käveli kuin lattialla . . ja ihanhan se oikeata lattiata olikin . . vaan mitähän varten se oli ulkoilmassa lattia? . ja ikkunat kahdesta isosta lasista . . ja ovet yhä komeammat . . kirjoituksia seinissä . . ja kello seinässä kiinni, kielessä nauha. . .

Wille kuletti heidät asemasillan toiseen päähän, josta oli viettävää siltaa alas radan viereen. Ohitse kulkiessa sattui Matin ja Liisan silmiin yhdestä ikkunasta rattaita ja kuului sieltä pientä naputusta . . katon rajassa ikkunan päällä oli kuin posliinikuppia kumollaan . . ja lähti rautalanka, joka meni pylvään päähän ja siitä toiseen ja sitten taas toiseen . . .

Mutta Wille käski Matin ja Liisan tulemaan ja katsomaan rautatietä . . .

Kaksi kapeata rautakaistaletta . . ja pölkkyjä poikkitelaisin . . vieri-vieressään . . yhtä suoraa silmän kantamattomaan . . ihan päätä pyörrytti, kun sinne katseli . . ja toisaannepäin yhtä aukeata . . ja kapeni vähitellen . . .

— Tämäkö se tuota? . . tämäkö se nyt on se rautatie? kysyi Liisa vähän vapisevalla äänellä ja Matti yhtyi silmillään samaan kysymykseen, mutta värähteli hänenkin muotonsa.

— Tämä se nyt on . . näitä myöten se nyt kulkee juna.

— Niin, sekö masina? kysyi Matti. Näitäkö . . pölkkyjäkö?

— Ei pölkkyjä . . näitä rautoja.

— Vai näitä rautoja . . en taida ymmärtää . . vaan mitenkä ne tuota? . . pyöräin päällähän se kulkee?

— Pyöräin.

— Mahtaneeko ne olla yhtä suuria vai —?

Eikö Matti sitä tiennyt? . . sen olisi Liisa jo talvella tiennyt sanoa . . .

— Etumaiset on suuremmat . . veturin pyörät . . toiset pienemmät, selitti Wille.

— Vai etumaiset suuremmat? . . Vaan mitenkä ne tässä . . noiden rautain päällä . . en taida ymmärtää . . vaan eikö ne putoo? Ka, niin! . . sitäpä ei Liisakaan . .

— Ei ne putoo, selitti taas Wille. Ne on sillä tavalla laitetut . . kuurnain kanssa kummankin puolen pyörissä, ett'ei pääse luiskahtamaan.

— Niin, eihän ne sitten —. Mutta ei Matti saanut sittenkään oikeata käsitystä, mitenkä ne pysyivät, niin ett'eivät luiskahtaneet . . Vaan tottapahan ne on niin asettaneet että pysyivät . . itsepähän tiesivät . . Matti ja Liisa koettelivat kädellään ratakiskojen hamarata . . kyllä oli sileätä . . .

— Tämmöinen se nyt on tässä tämä rautatie, sanoi Liisa. Ja sinä kun luulit, Matti, että se oli rautapellistä pitkin matkaa.

— Lienenkö tuota luullut?

— Luulit, luulit ihan varmaan . . etkö muista, kun istuit vielä pirtin penkillä ja hakkasit tupakkia ja silloin sanoit, että — Mutta Matti ei ollut Liisaa kuulevinaan . . .

— Ja sitä on tuota yhtä suoraa tietä . . kuinka pitkältä liekään? kyseli hän.

— Onhan sitä siinä . . yhtä tasaista taivalta.

— Vai yhtä tasaista?

— Yhtä suoraa ja tasaista . . välistä mutkan tekee, mutta mäkeä ei tee milloinkaan.

— Täällä mahtaa olla tasaiset taipaleet?

— On täällä mäkiä niinkuin muuallakin . . mutta ne kierretään kauvaitse . . ja missä ei päästä ympäri, siihen puhkaistaan kulkupaikka mäen läpi.

— Yhhyy . . vai niin!

Tuota oli Matti koko talven miettinyt eikä siitä sen parempaa selvää saanut . . ja tullessa taas pitkin matkaa ja mäen

kohdalla varsinkin, että mitenkä ne alamäkiä laskee . . ja eikö jälkimäiset töyttää eilimäisten päälle . . vaan nythän niitä oli helppo hallita, kun on matkat tasaiset.

Liisan teki mieli koettelemaan, mitenkä siinä olisi tuossa hänen kävellä . . saattoihan sitä jalkamieskin kävellä, kun oli yhtätasaista kuin silta.

— Saako tätä kävellä? ja hän astui yhdellä jalallaan radalle.

— Sakko siitä on, joka sitä kävelee, sanoi Wille.

— Herra jumala! ja Liisa säikähti.

— Ka, elä mene sinne . . etkö sinä saata kävellä muuallakin? torui Matti.

— Pilautuuko se siitä, jos sitä kävelee?

— Sitä en tiedä, mutta kova on kielto, ett'ei saa syrjäinen jalallaan astua. —

— Oliko sinun pakko siihen astua jalallasi?

— Enhän minä vielä kuin toisella vähän . . eihän se Wille toki sakoita —? Liisaa jo vähän pelotti, että jos hyvinkin . . .

— Mitäpä minä hänestä, vaan jos tuolta ikkunasta olisi sattunut inspehtori näkemään.

— Jokohan tuo näki?

— Liekö tuo nähnyt . . uutimet näkyy olevan ikkunoiden edessä . . eikö maanne.

— Hyi kuin säikähdin jo!

— Mitäs menit . . jos olisi sattunut näkemään, niin olisi vielä saatu sakkoja maksaa, torui vielä Matti.

Wille kohosi takaisin asemasillalle ja Matti ja Liisa riensivät perästä.

— Yhä komeammalta tuo asemahuone näytti, kuta likempää sitä katseli ja yhä kummempia sitä kuuli kuta enemmän sitä kyseli . . .

Nuo langatkin tuolla katon rajassa . . mitä vartenhan nekin oli? — Wille selitti ne semmoisiksi langoiksi, joiden toinen pää

on Oulussa ja toinen Kuopiossa ja joita myöten kulkee sana yhdestä päästä toiseen. — Sana lankaa myöten! . — Niin, sitä myöten se kulkee . . kuuluuhan kulku vaikka milloin, kun menee ikkunan alle kuuntelemaan . . naputusta kuuluu; — sehän siellä nytkin naputtaa tuolla huoneessa ja sana kulkee parhaallaan lankaa myöten . . .

Matti ja Liisa hiipivät hiljaa ikkunan alle kuuntelemaan. Silloin juuri ei kuulunut, mutta kohta rupesi kuulumaan naputusta . . .

— Nyt se naputtaa . . nytkö sana kulkee? kuiskasivat he Willelle.

— Nyt se kulkee.

Mattia alkoi ryvittää.

— Oleppas tuossa! . . Ka, kun rykii. — Ymmärtääkö se Wille, mitä se nyt naputtaa? Liisan mielestä oli Wille niin viisas, että hänen olisi pitänyt ymmärtää kaikki.

— Ei sitä ymmärrä muut kuin ne, jotka ovat sitä koulua käyneet, selitti Wille. Ne on eri miehet, jotka sitä koulua käyvät . . on täälläkin yksi.

— Hyvänen aika! Kyllä kai minä en oppisi ymmärtämään, vaikka kuinka kauvan kuunteleisin . . en enemmän kuin tikan naputusta.

Matti ja Liisa kuuntelivat seinävieressä kallellapäin siksi kuin ei enää naputusta kuulunut.

Sitten kutsui Wille heidät katsomaan odotussalin lasiovesta sisään . .

Katso, katso, kun kello käydä nappasi seinällä! . . paljokohan lie ollut kello? . . . eivät Matti ja Liisa sitä tunteneet. — Wille katasti omaa umpikuori-ankkuriaan ja sanoi sen olevan yhdessä rautatien kellon kanssa ja käyvän yhdeksättä . . viittä minuuttia vailla puolen. . .

— Ostakaa kello, Matti . . saatte huokeasta!

Matti säikähti, että „jokohan tuo nyt tuota ostamaan tahtoo“, ja rupesi katselemaan ilmoituspapereja oven pielissä ja seinissä ja kysyi, mitä niissä seisoi.

— Ruotsia, sanoi Wille.

— Ka niin, ruotsia . . siksipä minä en niistä selvää saanutkaan . . .

— Vai siksi? ajatteli Liisa sanoa, mutta ei kuitenkaan sanonut . . „Mitäpä hänestä häpäsen“ . .

— Kun olisi seisonut suomeksi, niin olisi ollut soma tietää, mitä ne ovat seiniinsä kirjoitelleet.

— Liekö nöissa niin erinomaista, sanoi Wille ja istuutui rappusille.

— Eipä saata olla, sanoi Matti ja istuutui viereen.

Liisa katasteli yhä ympärilleen ja päänsä päälle ja tarkasti vuoratuita seiniä, koristetuita räystäitä ja pylväitä, jotka pitelivät avonaisen porstuan kattoa.

Mutta silloin keksi hän yht'äkkiä kellon päänsä päältä . . .

Kun oli kuin syömäkello . . syömäkello kai se olikin? — Vai ei ollut syömäkello . . niin, että sitä silloin soitetaan, kuin rautatie lähtee liikkeelle . . . vai viheltää kanssa lähtiessään? . . ihan niinkuin maata kulkiessaan, tullen mennen. — Se Wille se kaikki tiesi, kysyipä siltä mitä tahansa.

— Tokko täällä sitten syömäkelloa onkaan? kysyi Matti.

Ei ollut syömäkelloa . . ei sitä tarvittu, kun kaikilla työmiehillä oli oma kello lakkarissaan.

Matti jo pelästyi, että ehkä se taas tahtoo kaupitella kelloaan ja käänsi kiireesti puheensa toisaalle . . .

— Tuota niin . . sitä minä . . että kenenkä se Wille sanoikaan asuvan tässä talossa?

— Inspehtorihan se tässä asuu.

— Ei kai se ole semmoinen tavallinen pehtori?

— Herra se on, niinkuin ne muutkin.

— Oikea herrako?

— No mitenkäs . . herrahan se toki pitää siinä olla . .

— Vai niin . . no niin kai . . niin kai . .

— Matti taisi luulla, että se oli se meidän pappilan entinen pehtori, sanoi Liisa.

— Enkä luullut . . sitä nyt ei tänne kuuna päivänä huolittaisi . . eikö lie valehdellut, kun sanoi tulevansa . . tokko lie tullutkaan?

— Kyllä se on täällä asemamiehenä.

— Se ei mahda olla kovin suuri virka?

— On se sen itsensä mielestä suurikin.

— No, sen nyt tietää, että itsensä mielestä . . semmoistahan se oli sen pappilassa ollessaankin . . ei kovin kumma virka miehellä, niin luuli saavansa narrinaan pitää koko pitäjään väkeä. Vaan turhaan se muutamia narrasi. Kerran rupesi minuakin uskottelemaan — ja eikö tuo lie sitä itsekään uskonut — että rautatien vaunuja vetävät hevoset, niinkuin muitakin vaunuja . . ja että ne juostessaan syövät halkoja . . niin sanoi, ihan niin sanoi, vaan minä kun tiesin, mikä niitä vetää, en sanonut mitään . . annoin olla omassa luulossaan . . .

— Onhan se semmoinen mies vähän, myönnytteli Wille.

— Ja katsokaapas, Wille, kun se ei pappilassa ollessaan antanut Matin hevoselle mitään, ei heiniäkään käskenyt ottaa eikä Mattikaan ilennyt pyytää . . . vaan kun minä sitten kävin, niin ruustinna käski panna hevosen talliin ja tehdä apetta talon värkeistä . . pitipähän silloin antaa, supisi Liisa Willelle ja sanoi sitten vielä hiljemmin Willen korvan juuressa, että „niin puhuivat piiat ja kyllähän ne tietää, että se aina aitassa käydessään pisti jauhoja omaan pussiinsa ja möi niitä . . saattaa se sen tehdä täälläkin, niin ett'ei pitäisi antaa käydä itsekseen jauhomakasiinissa . . .

— Ei se täällä käykään jauhomakasiinissa, hymyili Wille.

— No se on hyvä, se on hyvä . .

Matti ja Wille istuivat rappusille ja panivat tupakan Matin kukkarosta. Mutta Liisa ei malttanut istua . . lähti kävelemään asemahuoneen ympäri. Hiiviskeli kuumassa päiväpaisteessa, kädet esiliinan alla, katseli ovista ja ikkunoista sisään ja kun ei muuten nähnyt, nousi varpailleen ja kurkotti kaulaansa . . . Ka, kun oli kukkia ikkuna täynnä . . ja tuolla oli seinä täynnä kirkkaita astioita . . enemmänpä oli siinä kuin pappilan kyökin seinällä, vaikka paljohan oli sielläkin . . kyökki kai mahtoi olla tämäkin . . . Ei yhtään ihmistä näkynyt . . kummapa oli se, että saivat piiatkin näin pitkään maata . . kun päivä jo oli aamiaisissa . .

— Àhvä — öö — ärrä . . vörr . . , tavaili Liisa sen pienemmän punasen huoneen oven päältä, jonka eteen oli kierrellessään joutunut . . kaikki muut huoneet sillä puolen pihaa oli jo moneen kertaan kiertänyt ja katseliut. — Taitaa olla ruotsia . . ämmä — ää — ännä — ännä — männä . . . Liisa oli juuri sanan saamaisillaan, kun kuuli selkänsä takaa jonkun hiekassa sipsuttelevan.

Päätään keikutteli se, joka tuli, hyrähteli ja vilkuili kahden puolen hameensa helmoihin ja vielä eteen ja taaksikin . . Kovin se oli Liisan mielestä komeaksi puetettu . . leninki . . rimsut . . ja punanen huivi päässä. Mahtoi olla talon mamsseli . . .

Liisa asettui niiaamaan . . niiasi ja toivotti hyvää huomenta. Mutta toinen ei vastannut, ei huomannutkaan . . kulki ohitse ja pyöritteli jotakin — liekö se ollut avain vai mikä? — etusormensa ympäri . . hyräili ja vilkkuili kupeilleen . . ja hyppäsi välistä niinkuin tanssiaskeleen . . .

— Eiköhän tuo nähnyt? . . vai olisikohan ollut niin ylpeä, ett'ei ollut näkevinäänkään?

Liisa eteni soraisen pihamaan yli sen toiselle puolelle ja kun näki postineiden kukkaismaan, kävi sitä katsomaan . . Koreitapa oli kukkia siinä kasvamassa . . mikähän lie mikin nimel-

tään . . . Yhden Liisa tunsi, valmun . . se oli ollut häneilä itselläänkin pirtin perässä kasvamassa, vaikka oli pässiruoja hypännyt aidan yli ja syönyt sen suuhunsa . . johonka oli vielä ruustinna itse antanut siemenen ja neuvonut mitenkä istuttaa. . .

Liisa tuli nojanneeksi kukkaismaan aitausta vastaan — mutta silloin koputti joku hyvin tiukasti ikkunaan . . Ei Liisa sitä ymmärtänyt, että se hänelle koputti ja nojasi yhä aitausta vastaan. Silloin rämähti ikkuna auki ja kimakka ääni alkoi huutaa Liisalle . . .

— Mitte sine, muija, siine! . . menne tiehees!

— Eikö tässä saa olla . . pilautuuko tämä siitä, jos minä tässä olen?

— Pillauttuko? . . pillauttu se! . . mitte sine site kyssy? . . etkö sine tottele? . . menne heti kohta! . mine sano inspehtori . . kenen sine ole muija? . . vasta minu!

— En minä ole kenenkään muija . . oikea ihminen minä olen!

— Menne loitto siite — ele koske site aitta . . mine sanno se viiminen kerta! . .

— Enhän minä häntä enää koskekaan . . eikö tässä saa seistakaan?

— Menne loitto siite, muija! sine ei malta kuitengin olla ilman että koske . . katto loitto, jos tahto . .

— Hennon kai minä tästä mennäkin. . .

— Niin noh! — Miksi sine sihen tuli ollenkaan? ja ikkuna paukahti vihaisesti kiinni.

. . . Kylläpä täällä ollaan! . . Ihan ilman syyttä haukutaan ja muijitellaan! . . Liisa tunti sydämmessään kärsineensä ilmeisen vääryyden . . Mikä muija hän on? rehellisen miehen vaimo eikä mikään muija . . Pilautuikohan tuo tuosta, jos häntä vastaan vähän nojasikin . . syyttä kai tässä ahdisteltiin . . ihan ilman syyttä . . .

Sillä välin Wille ja Matti asemahuoneen rappusilla tupakoivat ja juttelivat. Kun näkivät Liisan lähenevän, huusi Matti hänet luokseen.

— Liisa, tuleppas tänne vähän!

Liisa tuli likemmä.

— No, mikä hätänä?

— Tässä on Willen kanssa vähän mietitty yhtä asiaa . . mitähän sinä siitä sanoisit?

Mutta Liisalla oli oma asiansa mielessä . . .

— Täällähän vasta kummallista väkeä on . . eiväthän nuo muualla herrasväetkään tuommoisia ole . . ei tarvitse kuin aidan takana seista, yli nousemisesta ei puhettakaan, niin jo haukutaan . . ja muijitellaan. . .

— Anna haukkuvain haukkua . . kuka sinua on haukkunut?

— Mikä lie ollut väkäleuka?

— Ei, vaan kuulehan . . mitäs sinä siitä arvelet, kun minä olen arvellut lähteä lystin ajuun —?

— Entäs minä?

— Sitäpä minä nyt tässä sinulta, että tahdotko sinä yhteen matkaan?

— Lystin ajuunko?

— Niin, kun rautatien masiina tulee tähän . . kohta kai se tulee . . niin lyöttäytään yhteen kyytiin ja ajetaan vähän matkaa . . olisihan tuolla soma kerran eläissään ajaa tuollakin vai mitä? . . eikö lähdetä?

— Minkä se maksaa?

— Ei se paljon maksa, selitti Wille, kun markan maksatte, niin saatte ajaa jo hyvän aikaa tästä toiselle asemalle.

— Niin, näetkös . . eihän tuo markka paljon tunnu . . saisihan tuota sitten sanoa tuollakin ajaneensa . . ja kun on kerran tuota varten lähtenyt . .

— Jos katastettaisiin ensin jahka se tulee?

— Ei sitä sitten enää ennätä päättää, selitti taas Wille, edeltäpäin se pitää päättää ja maksaa.

— Edeltäpäinkö siitä pitää kyytiraha maksaa?

— Niin se on täällä asetus . . eikös se ole sama milloinka sen maksaa . . ja siitä saa olla vissi, että perille se viepi . .

— Samapa sama . . mitäs arvelet Liisa?

— Mene vaan, jos hyvin mielesi tekee.

— Ei minun mieleni niin te'e . . vaan minä ajattelin, että jos sinun tekisi . . vaan jos ei tee, niin . .

— Niin, no lähdetään vaan . . . vaan milloinkas takaisin?

— Kyllä sieltä vielä tänä iltana ennätätte takaisin . . lähdette vaan rataa myöten astumaan.

— Saapikos sitä kävellä?

— Kukapa tuolla metsän keskessä lie poiskaan käskemässä . . käypi päälle vaan . . ja tie on hyvää eikä se eksyksiinkään kuleta.

Matilta ja Liisalta päästä hyrähti hyvän mielen nauru . . . Niin leikkisä se Wille . . vai ei eksyksiin kuleta? No, ei kai!

— Pääsisi sieltä samalla lailla takaisinkin, kun odottaisi muutamia tuntia, sanoi Wille.

Mutta kyllähän Matti ja Liisa toki paluumatkan kävelläkin saattaisivat . . hyvähän tuo, kun sinnekään ajoi . . mikäpä sitä toki kaha-käteen. . .

Ja niin olivat Matti ja Liisa päättäneet lähteäkseen rautatiellä ajamaan. Matti kaivoi hetikohta kukkarostaan markan ja tarjosi sen Willelle, että Wille siitä kyytirahan maksaisi . . Ei sanonut Wille vielä kiirettä olevan . . vielä makasi inspehtorikin, joka kyytirahan kantoi. —

Tokkohan tuo nousikaan niin ajoissa, että ennätti ottaa rahan . . ? — Se vähän peloitti Mattia ja Liisaa . . muuten olisi tämä odotus hauskalta tuntunut . . .

. . Vaan minkähän laista ajua se olisi? . . taisi mennä sitä vauhtia, ett'ei eteensä kyennyt katsomaan. Mahtoikohan siinä

äkkinäinen osata oikein ollakaan . . Vaan eiköhän ehkä osaisi, kun näkisi, mitenkä muut . .

Wille kai sen tiesi, joka oli itse monta kertaa ajanut . . . Kyllä oli hyvä mies tämä Wille, kun neuvoi kaikkia ja näytteli . . mihinkähän olisivat joutuneet Matti ja Liisa, täällä vieraalla maalla ihan oudot, jos eivät olisi Willeä tavanneet; — ei toki olisi tullut heidän elämästään ei kerrassa mitään . . ei toki kerrassa mitään.

Puoleen alkoi tulla jo päivä ja ikkunoiden edestä kohosivat vähitellen verhot. Ovet rupesivat käymään, ihmisiä tuli huoneista, haukottelevia herroja ja muita . .

Silläpä oli soma lakki tuolla . . vai se se nyt oli se inspehtori! . . . ihan litteä lakki ja lippa kanssa yhtätasainen . . — Vai se semmoinen niillä oli kaikilla rautatien herroilla! — se Wille se kaikki vaan tiesi ja neuvoi . . . Vaan ylpeitäpä ne näytti olevan kaikki — ei tämäkään sivu kulkiessaan katsonutkaan . . .

Matti ja Wille käyskentelivät huoneiden ympärillä ja yhtyivät siellä niihin äskeisiin työmiehiin ja kirkonkylän isäntiin, jotka olivat aikansa maantietä kulkeneet ja sitten takaisin kääntyneet, kun oli tullut muita vastaan, jotka asemalle aikoivat.

Liisa oli mennyt inspehtorin kyökkiin ruvetakseen nyytistään syömään, kun päivä paahtoi muualla niin, että tahtoi voi käsiin sulaa. Kyökissä oli se sama naisihminen, jota Liisa oli ulkona tervehtinyt, ja oli siellä muutamia muitakin . . Tokkohan se oikea mamsseli olikaan, koskapahan teki hellaan valkeata? . . Liisa toivotti uudelleen oven suusta hyvää huomentaan, mutta ei siihen nytkään vastattu . . Katsottiin siristetyin silmin ja kysyttiin, mikä asiana. Ei sanonut Liisa olevan asiaa tämän enempää . . olihan vaan odotellessaan tullut. Vaan siihen vastattiin, ett'ei täällä odoteta . . menköön odotus-saliin.

— Kyllähän minä toki täälläkin . . saatanhan minä kyökissäkin, sanoi Liisa nöyrästi.

Vaan nyt naurettiin hänelle vasten naamaa . . kaikki kyökissä olijat nauroivat eikä Liisa ymmärtänyt, minkätähden ne nauroivat . . mutta hänelle ne kai nauroivat. — Liisa vetäytyi pois kyökistä. Ei hän ollenkaan ymmärtänyt näitä tämän puolen ihmisiä . . mikä haukkui, mikä nauroi ja kaikki olivat yhtä ylpeitä. Eiväthän nuo muualla herrat tuommoisia olleet . . .

Alkoi ajaa hevoisia kartanolle, kyytejäkin tuli, mikä kiesseillä mikä kärryillä. Humahti sinne yhdet vaunutkin . . ruununvoudin kuuluivat olevan, joka tulee rouvansa kanssa rautatietä myöten.

— Mitä sinä minusta seurailet? suhahti Matti syrjäsuulla äkäisesti Liisan korvaan.

Ei olisi näet, suvainnut Matti Liisan häntä seurailevan, kun hän itse miesten mukana kulki . . Mutta minnekkäs olisi Liisa mennyt, kun ei ollut tuttua yhtään ja joka paikassa oltiin äkäisiä. Ruununvoudin kuskikin oli äsken pukiltaan ärjäissyt: „pois tieltä, ämmä!“ — eikä Liisa kuitenkaan ollut muuta mitään kuin hyvän matkan päässä seisonut ja katsellut hevosia ja vaunuja.

. . Sen suuremman punasen huoneen edustalle, jossa oli isot kaksipuoleiset ovet, oli väkeä kokoontunut. Liisa lähti katsomaan, mitä ne siinä seisoivat ja miehet siirtyivät myöskin sinnepäin . . Nepähän nyt tulivat minun perässäni enkä minä heidän! ajatteli Liisa.

Isossa huoneessa punnittiin tavaroita, kirstuja ja kapsäkkejä, jotka kuuluivat olevan matkalle lähtevien — niin sanoi Wille.

Matti työntäytyi oven pieleen ja katseli punnitsemamiestä. Se oli hänestä tuttu ja kun oikein katseli, niin pehtorihan se olikin! Yhdenlainen oli takki ja lakki kuin inspehtorilla, vaikka ei aivan niin komea . . Hyvin se oli hommassa, mittasi, nosteli tavaroita ja kirjoitti kirjaan . . ei puhunut monta sanaa eikä

kertaakaan katsahtanut ovella oleviin . . vaikka Matti sitä olisi odottanut, että olisi saanut tervehtiä . . Vähäväliä sitten meni paperien kanssa päärakennukseen, väki aukesi edessä, mutta ei hän silloinkaan katsonnt kehenkään. — Matti ajatteli, että kun hän tulee sieltä takaisin, niin silloin hän asettuu eteen niin, että näkee . . . vaan ei se kertaakaan onnistunut. Eiköhän olisi pehtori häntä enää tuntenut? vai eiköhän ollut näkevinään?

Punnittuaan tavarat nosteli pehtori ne matalapyöräisten kärryjen päälle ja työnsi ovesta ulos. Tuimasti työnsi eikä katsonut sivulleen, vaikk' olisi kuka allekin jäänyt. Matti olikin vähällä jäädä, mutta ei häntä pehtori sittenkään huomannut . . . Ei Matti olisi luullut pehtorista tulevan noin mahtavata miestä. .

— Kohta se tulee, sanoi nyt Wille ja siitä sanasta tuli Matille ja Liisalle kiire. — Hyvänen aika! — tuota — ihanko paikalla? . .

— Puolen tunnin päästä on tässä . . nyt pitäisi jo maksaa kyytiraha . .

— Kyytiraha . . niin . . tuota . . paljoko sitä olikaan kyytirahaa?

— Markka?

— Vai markka . . mitenkä se on? . . lähdetäänkö me Liisa?

— En minä häntä tiedä . . tässä kiireessä . . markkahan siitä . . eiköhän lähdetä . . vaan en minä tiedä . .

— Lähtekää nyt vaan . . pitäähän sitä siinäkin!

— Eikö se Wille lähtisi mukaan?

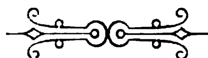
— En minä . . kyllä se teiltä yksinkin passaa.

— Niin, no lähdetään sitten, lähdetään, kun on kerran tänne asti tultu . .

Matti kaivoi Willelle markan taskustaan ja Wille meni ostamaan pilettiä.

Ja Matti ja Liisa ajattelivat, että nyt siinä ei auta mikään ja että nyt sitä kai pitää kohta siinä mennä. Niin tuntui kuin

olisi suuri tapaus tulossa, jota ei ennen ollut elämässä ollut eikäpä mahtaisi vastakaan tulla . . ei kuin tämän yhden kerran . . ja nyt se oli tulossa . . ja se ajatus heidän sydänalaansa vapisutti ja pani äänen väräjämään . . .

VII.

Eivät tienneet oikein Matti ja Liisa, kuinka olivat rautatievaunuihin joutuneet. Liisa ei varsinkaan tiennyt.

Ja nyt sitä oltiin siinä! . .

Ja nyt se lähti liikkeelle . . koko huone . . ovet ja ikkunat ja lattia . . Herra jumala, kunhan ei hajoaisi! . .

Sinne oli nyt jouduttu ja sinne sitä nyt mentiin . . Liisa istui penkillä ja piteli tiukasti kiinni. Matti seisoi penkkien välissä ja piteli hänkin käsillään kiinni . . .

Niin yhtäkkiä oli lähtö tullut, ett'ei tiennyt mitään, ennenkun se jo tuli. Matti ja Liisa olivat seisoneet ja odottaneet Willeä, että se toisi piletin. Kello oli silloin soida rämähtänyt pään päällä ja Liisa oli säikähtänyt siitä niin, ett'ei ennen vielä milloinkaan ollut niin säikähtänyt. Kun oli tointunut katsomaan, oli siinä pehtori, joka sitä kielestä rämisti . . .

Mutta silloin oli kuulunut kimakka vihellys ja ihmiset olivat huudahtaneet: „tuolta se tulee! tuolta se tulee!" Ja sieltä se oli tullutkin aukeata pitkin . . puhaltaunut huokuen ja pursuten sillan syrjään . . sydänalaa oli vihlaissut Liisan ja aivan oli ollut selälleen hoipertua . . ja tuonut tullessaan huoneita, jotka kulkivat pyöräin päällä ja joissa oli lasit ja jotka olivat toisissaan kiinni

ja itse se kiilsi kullalle ja välkkyi, että silmiä huikasi . . . Ihmisiä oli sieltä pölähtänyt asemasilta täyteen. . .

Vaan silloin oli Wille tullut huoneesta melkein juoksujalassa, ottanut käsipuolesta kiinni ja työntänyt sisään ja antanut keltaiset paperiliput ja käskenyt näyttää, kun niitä kysyttiin . . . itse oli sitten sitä tietään mennyt ja heittänyt heidät siihen . . .

Ja sitten se oli alkanut liikkua . . siinä ne nyt olivat ja nyt se kulki täyttä vauhtia. . .

Lapinlahden asema.

— Tule, Matti, istumaan, ett'et putoa . . onhan tässä sijaa . . minun vieressäni! sanoi Liisa vapisevalla äänellä ja puristautui yhä lujemmin penkin laitaan kiinni.

— Eihän tästä . . minnekkä . . pudonne, sanoi Matti, mutta siirtyi kuitenkin penkille istumaan ja tarttui käsipuuhun kiinni.

Yhä kiihtyi kulku, metsät ja maat vilisivät silmissä, kun ikkunasta ulos katasti . . välistä se viheltää hiukasi, että selkäpiitä karmi . . ja silloin tällöin paiskasi valkean savun ikkunan eteen.

Matti ja Liisa istuivat vastakkain, tuijottivat toisiinsa ja pitelivät kiinni. Kummastakin tuntui heistä kuin istuisivat he vauhkon hevosen rattailla, joka suitsettomin suin alamäkeä laukkasi. Kerran oli Liisa koskea laskenut, mutta ei se niin hirveätä ollut kuin tämä . . Ei Liisa uskaltanut ulos ikkunasta katsoa. Matti uskalsi vaan välistä vilkaista.

Mutta kokivat Matti ja Liisa kuitenkin olla niin, ett'ei toinen saattaisi sanoa toisen pelänneen.

— Eihän meillä tässä mikä hätänä ole, koki Liisa vakuutella Matille.

— Mikäpähän tässä lie meillä sen kummempi kuin muillakaan.

— Onko täällä muitakin?

Liisa istui siinä selin muuhun vaunuun eikä nähnyt muita kuin Matin.

— Näkyyhän tuolla olevan.

Liisa vähän rauhoittui kuin oli muitakin.

— Onko monta?

— Etkö sinä saata itse katsoa? . . etkö uskalla päätäsi kääntää —?

Liisa uskalsi . . heitti kätensä irti ja kääntyi katsomaan . . . Taisihan siinä sentään pitelemättäkin pysyä . . .

— Mikähän mies se on tuo tuossa?

— Missä?

— Tuo tuossa, jolla on parta . . joka meihin nyt katsoo . .

— Oletko osoittelematta! . . en minä tiedä.

— Ei sinun, Matti, tarvitse käsilläsi siitä penkin laidasta kiinni pitää . . pysyyhän tässä ilmankin.

— En minä sentähden pidäkkään.

— Minkästähden?

— En minkään tähden.

Matti piti vielä vähän aikaa kiinni . . ei tahtonut heti kohta heretä pitämästä, ett'ei olisi Liisa luullut, että hän sentähden piti, kun pelkäsi muuten putoavansa.

Konduktööri tuli vaatimaan pilettiä. Sillä oli komeat verkavaatteet silläkin, hopeiset napit, tähti otsassa ja nahkainen kotelo kupeella . . Mitähän se siinä kuletti? Olisi sitä Liisa halunnut tietää, mutta kovin näytti isolta herralta, että olisi ilennyt kysyä.

— Tekö sitä olette se kapteeni? kysyi hän kuitenkin.

— Konduktööri minä olen.

— Missäs se on kapteeni?

— Sama se kapteeni eli konduktööri . . missä piletti?

— Anna, Matti, sinullahan ne on.

Matti kaivoi piletit taskustaan ja konduktööri pisti ne koteloonsa.

— Poisko ne otetaan?

— Pois.

— Ei kai tässä mitä vaaraa tapahdu?

— Mitä vaaraa?

— Jos sattuisi kaatumaan . . eli miten muuten . . lehmän päällitse . . kun näin kiivakasti —

Konduktööri naurahti ja meni ulos.

— Ylpeitä ne on kaikki nämä rautatien herrat, sanoi Liisa Matille, eivät vastaa, vaikka oikein kysyy.

— Ei se tuo ylpeä ollut — mitäs sinä menit lehminesi siihen —

— No niin ruustinna sanoi!

— Kyllä se tuo sen paremmin tietää.

Liisa antoi hänen tietää. . . Saattoipa se tietääkin. Ja ei kai tässä hengen hätää ollut, koska se nauroi.

Ja siitä naurahtamisesta väheni paljon Matin ja Liisan pelko.

Alkoivat katsastella vaunua, sen seiniä, kattoa ja penkkejä, ja tarkemmin ikkunasta pihalle.

Kiivakkata oli yhä menon kyyti. Metsä ei kuin vilahteli jälelle jääden. Huiskahtaen lensivät ohitse sanomalankapylväät, toinen toisensa perästä, ja kun pelto tai niitty tai järvi kohdalle sattui, ei ennättänyt kuvalle katastaa, niin oli jo metsässä taas.

— Ei sille häikeälle näkyisi paras juoksia piisaavan, ajatteli Matti. Mutta mikä kumma tätä vetää? Sitä ei Matti jaksanut ymmärtää. . .

Matti siirtyi likemmäksi ikkunaa. Se oli auki . . Eiköhän tuota tuosta näkisi, kun päänsä pistäisi ulos ja katsoisi, mikä se siellä edellä tätä vetää.

Mutta ei Matti uskaltanut pistää päätään ulos. Koetti Matti kuitenkin syrjittäin tirkistellä ikkunasta.

— Elä pistä päätäsi siihen, varoitti Liisa. Etkö muista, mitä Wille varoitti?

Mutta siksipä Matti nyt juuri pistikin päänsä ulos, ett'ei Liisa luulisi, että hän ei uskaltanut. Vaan tuuli oli temmata hatun päästä ja Matti löi poskensa ikkunan pieleen.

— Ei siitä näe mitään . . menee liian kiivakasti, että näkisi . .

— Nyt sen näit! . . olit pudottaa lakkisi, sanoi Liisa. Mutta Matti ei siihen virkkanut mitään . . istui vaan äänetönnä.

Silloin pujahti yht'äkkiä toisesta penkistä parrakas mies Matin penkkiin ja katseli heitä vuorotellen vasten silmiä kumpaakin ja pyöritteli naurua silmissään ja suupielissään, mutta ei kuitenkaan vielä ääneen nauranut.

Ei se ollut Liisan mielestä oikein täysipäisen näköinen. Parta viuhotti hänestä niin kummallisesti suupielissä ja päällään oli sillä iso sarkanutun reuhka, jossa oli laajat taskut. Yhden taskun revenneessä nurkassa könötti puteli selkäkenossa.

Sanaakaan sanomatta rupesi mies hihittelemään siinä ja tirkistelemään vuoron kumpaakin, Mattia ja Liisaa.

Mutta eivät Matti ja Liisa olleet häntä ensin näkevinään.

— Minnekkäs isäntä ja emäntä menevät? kysyi hän vähän ajan kuluttua.

„Isännästä“ ja „emännästä“ leppyivät Matti ja Liisa häntä katsomaan.

— Ei me olla isäntiä ja emäntiä.

— Vai ette ole . . kik! kik! kik! . . kyllä minä tunnen, kuka on isäntä ja emäntä!

— Vai tunnette! — Tässä tuota vaan nyt mennään.

— Vai tässä vaan mennään . . vai tässä vaan mennään . . kik! kik! kakkak! kuk! . . Vai tässä vaan mennään . . taitaa olla lysti mennä?

— Teillä taitaa olla lystimpi, sanoi Liisa.

Mies iski Matille silmää ja nykäsi häntä kyynäspäällään . . .

— Vai lystimpi, vai lystimpi? . kik! . ki! ki — ki kik! — Emäntä meinaa, että minulla on lystimpi . . mitäs isäntä meinaa?

Liisaakin jo nauratti vähän tuon miehen soma nauru. Mies huomasi sen ja nauroi yhä hartaammin. Sitten veti pullon taskustaan.

— Tietääkös emäntä, mitä tässä on isännälle? . kik! kak! kak — kek — kuk — kuk!

Mies puhui Liisalle ja iski Matille silmää.

— Mistäs se toki tiedettäisiin . . eihän sitä kenestäkään toki näe, mitä sen putelissa on . .

— Vai ei näe, vai ei näe! Emäntä pistelee, ett'ei minusta näe . . ryypätään isäntä, niin emäntä näkee . .

Matti ei koskenut tarjottuun pulloon.

— Eikö isäntä tohdi emännältään ryypätä?

Mutta nyt Matti ryyppäsi, ryyppäsi vähän.

— Ei tohdi isäntä ryypätä aikamiehen ryyppyä.

Matti ryyppäsi pitemmän ryypyn . . ryypätessään katseli kuitenkin pitkin putelin kuvetta Liisaan. Liisa näytti vähän loukkautuneelta, mutta ei kuitenkaan niin paljon kuin Matti olisi luullut.

— Mistäs kaukaa ollaan? kysyi nyt Matti vieraalta.

— Milloin mistäkin, (vieras ryyppäsi parhaallaan) — milloin mistäkin!

— Niitä kaiken maailman miehiä.

Matti ryyppäsi pitemmän ryypyn.

— No, niitä kaiken maailman miehiä — kik — kik! — kik — kik — kik!

— Minnekkäs on matka?

— Minne milloinkin . . minne milloinkin, saattaahan sitä kesällä vaikka minne.

— Taidatte olla kisälli?

— Kisälli olen ja kesällä kulen . . kik — kik — kakkak — kek! . . ryypätään . .

— Vieläkö tuota ryyppäisi? — Matti ryyppäsi, mutta ei uskaltanut katsoa Liisaan.

— Suutarin vai räätälinkö kisälli?

— Uurmaakarin . . eikö olisi isännällä kelloa, niin korjattaisiin?

Sitä ei ollut Matti kuulevinaan . . katseli ulos ikkunasta ja sanoi menevän kiivakasti. Matin silmissä näyttikin, että vauhti yhä lisääntyi.

— Menee niin kiivakasti, että korvissa suhisee.

— Kik — kik — kik! nauroi kisälli . . „suhisee korvissa!" . . no eikö vielä?

— Elä juo, Matti, enää! sanoi Liisa ankarasti.

— Tämän kiivakan kulun kunniaksi! sanoi kisälli.

— Kiivakan . . ku — ulun . . kunni — aksi . . Ja joka sanan väliin Matti ryyppäsi ryypyn. — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — —

— Heiluvee! . . nyt se vihelti! . . heiluvee! nyt sitä mennään! Matti oli noussut seisoalleen ja hänen hattunsa oli käynyt kallelleen.

— Istu, Matti, kuuletko sinä . . voi tuota jumalatonta! . . humalassahan sinä . . !

— Ole vaiti, Liisa! . . en minä ole humalassa . . antaa sen mennä vaan! . . joko se seisottuu?

— Nyt se seisottuu . . nyt pitää lähteä maalle . . mehän ollaan tähän jääpiä!

— Isäntä lähtee vielä eteenpäin yhden välin!

— Suusi kiinni siinä, sinä sen rentale! Sinähän sen juotit . . tule pois, Matti, näetkö, kun kaikki muut jo laittauvat!

— Eikö ajeta vielä yksi väli, kun ollaan kerta liikkeellä . . onhan tässä päivää!

— Ei nyt enää!

— Ajetaan pois! — huih! — nyt se jo viheltää!

— Voi hyvä isä!

Ja juna lähti taas liikkeelle, kiihtyi kiihtymistään ja kiiti kohta taas täyttä vauhtia.

Liisa istui ja voivotteli vuoroon, vuoroon sadatteli Mattia ja kisälliä.

Mutta kisälli kikatteli, kakatteli ja kukatteli ja Matti riemuitsi kulun kiivaudesta. Ei ollut kisälli vielä ennen mielestään niin hupaseen mieheen yhtynyt.

— Hih! hih! hih! — Tulkoonpas nyt ruunu oriineen kilpaan! Hih! hih! hih! . . nyt sitä laukalla lasketaan . . hei tamma! — Liisa hoi, eikö tämä ole lystiä?

— Voi hyvä isä . . !

— Ei pidä emännän olla milläänkään . . antaa isännän vaan ajaa lystiä!

— Suusi kiinni, sinä sen rentale, roisto! — Voi, voi, voi!

— Elä voivottele, Liisa, elä voivottele, kun sinua ruunun orit vetää . . hevonen, hevonen, hevonen!

— Oletko vaiti, Matti . . kaikki ihmiset katselevat sinua!

— Katsokoot . . katsokoot! — Lempo soikoon —!

— Ja nauravat sinulle . . .

— Nauravatko?

— Istu ja oli hihkumatta . .

Matti istuutui ja painoi kasvonsa käsiinsä. — Konduktööri tuli vaatimaan pilettiä. . .

— Johan me teille annettiin . . !

— Ne olivat viime asemalle — nyt pitää olla uudet. — Miksi ette jääneet viime asemalle?

— Voi, hyvä herra, olisihan me jääty, mutta kun en saanut tätä miestä . .

— Onko se juovuksissa?

— Ei se ole, ei se ole kai ollut ennen milloinkaan eikä se ole nytkään, muuten lie tullut kipeäksi, eikö tuo lie tämä jumalaton vauhti mennyt päähän . . kun ei se lähtenyt paikaltaan . .

— Vauhti päähän — kik — kik — kik! — Sai halvauksen!

— Vai halvauksen? — Eipähän . . vieläkö se tuo häpeämätöin sika . . ?

— Ei saa haukkua ihmisiä!

— Enhän minä, enhän minä . . vaan sehän sitä juotti eikä heittänyt rauhaan . . voi, hyvä isä —!

— Piletti teidän täytyy kuitenkin maksaa.

— Paljoko se maksaa?

— Kaksi markkaa . . se on kaksinkertainen maksu.

— Eikö se markka piisaa . . eihän minulla ole . . tuon maksettavahan se oikeutta myöten olisi, joka narrasi sen juomaan . . anna, Matti, kukkarosi . . kuuletko sinä?

Mutta Matti ei kuullut . . hän jo käsiensä varassa nukkui. Liisa löysi kuitenkin kukkaron ja maksoi.

— Voi hyvänen aika! Kaikkeen sitä on jouduttu onnettomuuteen!

Mutta silloin vihelti juna ja seisottui uudelleen.

Liisa kuletti konduktöörin ja kisällin avulla Matin vaunusta ulos. Kisälli kikatteli, kukatteli ja kakatteli; Liisa itse voivotteli ja konduktööri noitui. . .

— Elkää häntä edes, hyvä herra, noituko . . eihän se ole aina semmoinen . . miten lie nyt sattunut . . . Se raukka kun ei moneen vuoteen, niin mitäs se sietäisi, rukoili Liisa konduktööriä.

Mutta kun konduktööri oli heidät heittänyt ja noussut junaan ja juna taas lähtenyt liikkeelle, niin retuutti Liisa Matin vähän syrjään huoneiden suojaan ja siellä helähytti hän häntä korvalle, niin että pääsi itseltäänkin itku.

Siitä Matti siksi tointui, että osasi kysyä: „mikä se oli?" ja sitten: „miss-missä me ollaan?"

— Missä tuota lietäneekään . . ei tuo ole oman maan näköistäkään . . mitä maailmata liekään? — Ja Liisa pillahti uudestaan itkuun.

Maa olikin aivan oudon näköistä . . yhtä tasaista eikä puita eikä metsää kuin kaukana häämöitti.

Matti painautui lastukolle halkopinon juureen ja nukkui heti kohta.

— Minä nukkuisin . . osaatko sinä sanoa, missä minä nukkuisin? sopersi Matti.

— Minnekkäpä minä sinut nyt nukkumaan . . nuku siinä, missä olet . . tuoss' on halko pääsi alle . . painau siihen lastukolle.

Matti painautui lastukolle halkopinon juureen ja nukkui heti kohta.

Liisa istuutui vähän matkaa siitä muutaman pölkyn päähän...

Nyt vasta tämä rupesi Liisasta oikein surkealta tuntumaan.

— Voi, hyvänen aika, kun tuonne lähdettiinkään! — Jo oli hän sitä kauvan ajatellut, jo aivan omasta pihasta lähdettyä, kun Matti rupesi jättämään . . ja sitten pitkin matkaa . . kuumassa helteessä ja kun piti kirkon sivu mennä . . siitä se nyt oli rangaistukseksi tämä kaikki onnettomuus ja eipä syyttä ollutkaan . . Ja siinä kummassa kulun humakassa, johan hän siinä ajatteli . . ! ja kun Matti vielä rupesi juomaan, niin jo hän ajatteli, ett'ei tästä kuuna kullaisna päivänä hyvää loppua tule . . Siinä se nyt retkottaa! . . kunhan edes selviäisi, että pääsisi lähtemään . . ja minnekkä sitä sitten lähtisi? Osaisiko edes kotiinsakaan? . . Voi hyvä isä —!

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Iltapäivä oli jo käsissä ja Matti ja Liisa kävelivät rautatien rataa pitkin . . sinnepäin kiinnittäen hitaista kävelyä, mistä äsken olivat tulen vauhdilla tulleet.

Matti kulki edellä, Liisa vähän jälempänä, kokien perästä tulla.

Eivät puhuneet mitään toisilleen. Matti ei tahtonut mitään virkkaa ja Liisa ei tohtinut. Vielä olisi tehnyt Liisan mieli juonittelemaan ja vielä se sisuksissa riidan halu kutkutti, mutta ei sitä sieltä enää uskaltanut päästää.

Matin herättyä oli Liisa ruvennut riitelemään ja saanut jo riidellä vähän aikaa ja haukkua Mattia . . mutta kerran oikein selvittyään oli Matti heti kohta käskenyt hänen suunsa tukkimaan, käskenyt yhden kerran ja toisen kerran siivosti ja hiljaisesti . . mutta kun Liisa siitä vaan kiihtyi, niin silloin sanoi Matti kolmannen kerran: „ole nyt, akka, vait . . eli ei sinua hyvä peri!" — ja siitä täytyi Liisan heretä riitelemästä . . vaikka väkinäistä oli herkeäminen. . .

Ei ollut päiväpaistetta Matinkaan mielessä, kun hän heräsi ja katseli ympärilleen eikä tuntenut seutuja. Ei hän sitä oikein muistanut, mitä oli tapahtunut, mutta ei hän sitä kysynytkään...

Koki itse muistella, kun väännätteli kontti selässä astuen rataa myöten poikkipuulta poikkipuulle, sanaakaan puhumatta. Vähän hän muisti, mutta ei kaikkia kuitenkaan . . .

— Minulla on sinun rahakukkarosi, sanoi Liisa ja ajatteli, että kun se sen tahtoo takaisin, niin saanhan edes sanoa, että „tokkohan annankaan, kun ei sinussa kuitenkaan taida olla sen haltijata vielä“.

Mutta ei Matti tahtonutkaan kukkarotaan takaisin. Kulki, niinkuin ei olisi kuullutkaan . . „Sitä hävettää“, ajatteli Liisa.

— Kaksi markkaa sitä meni tältä viime taipaleelta ihan hukkaan . . kun olisit lähtenyt siinä kohti pois, mihin ensin oli määrä mennä, niin ei olisi sekään raha mennyt hukkaan . . .

Mutta ei tämäkään vaikuttanut mitään.

Ja niin kulettiin taas ääneti linjasuoraa tietä myöten ja ikävätä oli matkan teko, kovin ikävätä kummastakin . . . niin ett'ei edes haastelemaan siitä tehnyt mieli.

Ilma näytti vielä rupeavan sateiseksi. Pilviä oli koko päivän aurinkoa vasten kasvattanut ja ukkonenkin keskipäivällä hymissyt. Mutta siihen haihtui kuitenkin ukkonen, tuuli kampesihe itään ja alkoi sadetta nostaa.

Liisa oli muutamia kertoja taakseen katsonut, mutta Matti ei kertaakaan. Ei enää näkynyt niitä paikkoja, joista oli lähdetty kävelemään, mutta ei edessäkään päin eroittanut muuta kuin yhtä suoraa ja yhä kapenevaa aukeata!

Mutta yht'äkkiä katastivat kumpanenkin taakseen. Oli korva ottavinaan niinkuin vihellystä jotain . . .

Hyvä olikin, että katsoivat taakseen . . ja hyppäsivät kuta kiireimmin tiepuoleen toinen toiselle puolen tietä . . muuten olisivat alle jääneet.

Juna sieltä tuli, hihkasi vihaisesti kohdalla ja söhkäsi heidän välitsensä. Kylmä ilman henki nuolasi molempain kasvoja ja tuntui se selkäpiihin saakka.

— Siinä se nyt meni ja me olemme tässä, ajattelivat Matti ja Liisa. — Jos olisi oikein ollut, niin olisi saatu siinä mennäkin sen kahden markan edestä . . eikä olisi tarvinnut kävellä . . ja vielä olisi jäänyt tähdettäkin . . . — Mutta eivät he näitä aatoksiaan kumpanenkaan toiselleen sanoneet.

Ja vettä rupesi yhä rankemmasti satamaan.

Ja sitten rupesi satamaan heti kohta, kun juna oli ohitse mennyt, ja näytti siltä, että ei se helpottaisi moneen päivään. Idästä sadetta nosti ja sieltä sitä kesti . . Liisa kokosi hameet korvilleen ja Matti nosti nuttunsa kauluksen pystyyn.

Hyvä toki, että edes tie pysyi kuivana. Mutta muuten ei ollut hyvä ollenkaan, paljoa enemmin paha ja ikävä. Sen tunsivat kumpanenkin. Jo olisivat aikoja sitten takaisin kääntyneet, jos olisivat poispäin menossa olleet, mutta kun kotiin päin oli matka, niin pitihän sitä mennä . . . milloin häntä joutuneekaan omaan pirttiinsä?

Vaan eivät he enää vasta kuuna päivänä lähde . . ei niin kummaa ihmettä, että he sitä lähtisivät katsomaan . . ei vaikka laittaisivat kaksi tämmöistä rinnakkain ja koko maailman kansa sinne rientäisi . . .

Ja vettä rupesi yhä rankemmasti satamaan . . kylmänlaista sadetta vielä. Matalaksi aleni taivas, harmaaksi sakeni ilma ja päiväkin jo laskujaan läheni . . .

Ei, kyllä he nyt sen ymmärsivät, ett'eivät ne heitä varten olleet rautatiet ja muut semmoiset . . hulluja he olivat ja lapsekkaita, kun tänne lähtivät . . Ja jos vielä eivät olisi ajamaan lähteneet . . olisivat edes tyytyneet siihen, että syrjästä katselivat . . niin jo olisivat kohta kotona . . vaan nyt, milloinhan lienevätkään? . . Sohisten satoi vettä synkkään metsään kahden puolen tietä ja raskaasti tuuli . . ja virtanaan valui sitä vaatteiden laskoksissa ja läpikin tunki . . tuli sitä hatun lierin yli Matin silmille ja märän hameen läpi tippui Liisan niskaan . .

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Satoi vettä Matin ja Liisan kotiin tullessakin vielä, yhtä matalana oli taivas ja yhtä harmaana ilma.

Läpimärkinä olivat, savessa jalat ja lahkeet ja hameen helmat. Mitä matkoja lienevät kulkeneetkaan . . eivät sitä itsekään tienneet oikein. Eksyksissä olivat kulkeneet, soita rämpineet ja metsiä ja tiettömiä korpia. Jostain kohti oli Matti metsätietä ollut oikaisemaan lähtevinään ja Liisa oli kysymättä perästä tullut. Vaan ei ollut Matti kauvan kulkenut, ennenkun oli jo haihtunut . . Ei ollut Liisa siihen mitään virkkanut, ääneti perässä tullut ja ajatellut, että „kulettakoon . . tottapahan jonnekin kulettaa“.

Olivathan viimein kuitenkin kyselemällä maantiehen yhtyneet . . lumireen kohdalla juuri, jossa oma tie erosi maantiestä, ja sitä oli lähdetty kotimökille kulkemaan.

Ja se menneenviikkoinen harakka oli taas entiseltä sijaltaan männyköstä alkanut räkättämään ja märkänä luuhakkeena kulkevain edessä hyppelemään puusta puuhun kahden puolen tietä.

— Tuossa se nyt taas on sama lintu, oli Liisa ajatellut. Kun olisi sen naurun ennen merkiksi arvannut, niin ei olisi tätäkään tullut . . .

Mutta ei Liisa siitä Matille mitään sanonut, ajatteli vaan itseksensä niin.

Jo tahtoi loppumatkalla livettää kummankin jalkaa . . liukkaassa savessa olletikin, niin että pitkä tuli jälki ja oli monesti selälleen kaatua . . mutta ei kuitenkaan kaatunut.

Lakoon oli ruis painunut pellolla ja lakoon paikotellen sakea heinikko aitovarrella. Mustiksi olivat sateen puolelta aidat vettyneet ja huoneiden seinät ja ikkunain pielet.

Ja kun astuivat pirtin porstuasta sisään, niin vettä vuoti katosta, jott' oli iso lammikko lattialla . . .

Ei ollut pirtin katto kuitenkaan vuotanut. Ja uunin oli toki kotimies pannut lämmitä, että sai kuivailla.

Tinki kotimies yhtä ja toista kyselemään, mutta kun ei vastausta saanut, niin herkesi.

Eivät Matti ja Liisa, kuivaa päälleen saatuaan, sitä ajatelleet, mitä muut matkamiehet, että „on sitä nyt maailmaa nähty"; — sitä aattelivat, että „ei ne meitä varten ole semmoiset . . ei sekään rautatie . . ."

Eivätkä he siitä ikinä sanaakaan puhuneet . . eivät keskenään eikä muiden ihmisten kanssa. Muuhun puheensa käänsivät, jos se sitä sattumalta läheni, ja alottivat vähän vaiti oltuaan toisesta paikasta. Ja kun muiden kuulivat rautatiestä puhuvan, niin lähtivät siitä joukosta syrjempään tai eivät ollenkaan puheisin puuttuneet, jos varoivat rautatien puheeksi tulevan.

Mutta kun he seuraavana aamuna kotiin tulonsa jälkeen nousivat vuoteeltaan ja katastivat ikkunasta ulos, oli idässä jo kirkas taivas ja pouta tulossa.

— Eihän tuo toki tuohon vaikuttanut . . poudanpahan kuitenkin antoi, että heinään pääsee . .

Niin ajatteli Matti ja niin Liisakin ajatteli, vaikka eivät he taaskaan siitä aatoksestaan toisilleen mitään virkkaneet.

Ja kun Liisa oli tarhalle mennyt lehmää lypsämään, kuuli hän, kuinka Matti pellon pientarella viikatettaan hioa helisteli.

— Se jo niittää . . pitää tästä minunkin jo sinne kohta. —

Ja Liisan sydänalassa hytkähti yht'äkkiä niin hyvän mielen tunne, että pyörähti vesi silmään kesken lehmän lypsyn.

Pilven ranta väistyi aamun kuluessa yhä korkeammalle ja sijan täytti helakan kellahtava taivas. Aurinko yleni sitä mukaa märän näköisen metsän takaa, alkoi kimallutella kasteista pihanurmea ja vettyneistä seinistä nostattaa höyryilevää lämmintä.

Matti oli viitakkeensa hionut ja kurahtaen katkesi sen edessä kostea piennarheinä.

Ja lehmänsä lypsi Liisa, siilehti pyttyyn maidon ja kissan kupposen pankon nurkkaukseen täytti.

Hinta:

3 m. 75 p., sid. koruk. 5 m. 75 p.
